

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Kraina Rawki"

Strategia Rozwoju Lokalnego kierowanego przez Społeczność

objęta Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Dla obszaru gmin: Biała Rawska, Cielądz, Kowiesy, Puszcza Mariańska,
Rawa Mazowiecka, Regnów, Sadkowice, Wiskitki, Żelechlinek

Stara Rossocha, 2015

SPIS TREŚCI

I . CHARAKTERYSTYKA LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA „KRAINA RAWKI”	4
1. FORMA PRAWNA I NAZWA STOWARZYSZENIA	4
2. OPIS OBSZARU OBJĘTEGO LSR NA LATA 2014 – 2020	4
3. SPÓJNOŚĆ PRZESTRZENNA OBSZARU OBJĘTEGO LSR	5
4. OPIS PROCESU TWORZENIA PARTNERSTWA I DOŚWIADCZENIE LGD	6
5. REPREZENTATYWNOŚĆ LGD	10
6. ORGAN DECYZYJNY – RADA	11
7. ZASADY FUNKCJONOWANIA LGD	13
II. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR	14
III. DIAGNOZA – OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI	17
1. OKREŚLENIE GRUP SZCZEGÓLNIIE ISTOTNYCH Z PUNKTU WIDZENIA REALIZACJI LSR	17
2. CHARAKTERYSTYKA GOSPODARKI I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI	19
3. OPIS RYNKU PRACY	21
4. PRZEDSTAWIENIE DZIAŁALNOŚCI SEKTORA SPOŁECZNEGO	22
5. WSKAZANIE PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH	23
6. WYKAZANIE WEWNĘTRZNEJ SPÓJNOŚCI OBSZARU LSR (INNEJ NIŻ SPÓJNOŚĆ PRZESTRZENNA)	23
6.1. <i>Krótki opis dziedzictwa kulturowego</i>	24
6.2. <i>Krótką charakterystyką obszarów atrakcyjnych turystycznie</i>	25
6.3. <i>Opis produktów lokalnych, tradycyjnych i regionalnych</i>	26
IV. ANALIZA SWOT	27
V. CELE I WSKAŹNIKI	29
1. SPECYFIKACJA I OPIS CELÓW OGÓLNYCH, PRZYPISANYCH IM CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH I PRZEDSIĘWZIĘĆ	29
2. SPECYFIKA WSKAŹNIKÓW PRZYPISANYCH DO PRZEDSIĘWZIĘĆ, CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH I CELÓW OGÓLNYCH	41
VI. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU	50
1. FORMY WSPARCIA OPERACJI W RAMACH LSR	50
2. CEL TWORZENIA PROCEDUR	51
3. ZAKRES PROCEDUR	51
4. FORMUŁOWANIE KRYTERIÓW WYBORU	53
5. INFORMACJA O REALIZACJI PROJEKTÓW GRANTOWYCH I OPERACJI WŁASNYCH	54
VII. PLAN DZIAŁANIA	55
VIII. BUDŻET LSR	55
IX. PLAN KOMUNIKACJI	56
X. ZINTEGROWANIE	57
XI. MONITORING I EWALUACJA	61
XII. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	64
Bibliografia	65
Załączniki	65
Załącznik 1 Procedura aktualizacji LSR	66
Załącznik 2 Procedura monitoringu i ewaluacji	67
Załącznik 3 Plan działania	69
Załącznik 4 Budżet LSR	74
Załącznik 5 Plan komunikacji	75

Okres programowania 2014-2020 stanowi wyzwanie nie tylko dla Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki”, ale dla wszystkich partnerstw, które zamierzają realizować Lokalne Strategie Rozwoju w ramach Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (RLKS).

Nie da się nie zauważyć bowiem, iż w najbliższych latach na Lokalne Grupy Działania spadnie ogromna odpowiedzialność związana z wydatkowaniem znacznej części budżetu jakim będą one dysponować. Będą one zobowiązane już nie tylko do ogłoszenia naboru i oceny projektów według lokalnych kryteriów wyboru operacji, ale również – w przypadku realizacji projektów grantowych - do podpisania umów z beneficjentami, wypłaty zaliczek, weryfikacji zgodności realizacji operacji z umową i weryfikacji wniosków o płatność i sprawozdań z realizacji operacji.

Niemożliwe jest budowanie Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (zwaną dalej Lokalną Strategią Rozwoju, LSR) bez współpracy z mieszkańcami i organizacjami pozarządowymi. Stowarzyszeniu LGD „Kraina Rawki” udało się zaangażować do wspólnego działania przedstawicieli władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców. Niniejszy dokument nie zostałby opracowany gdyby nie idea LEADER, która została zakorzeniona już w 2006 roku wśród społeczności lokalnej obszaru działania LGD „Kraina Rawki”.

W tym miejscu Stowarzyszenie składa serdeczne podziękowania za zaangażowanie w budowie Lokalnej Strategii Rozwoju:

- ♦ **włodarzom gmin członkowskich**, dzięki którym Stowarzyszenie mogło nieodpłatnie korzystać z sal konferencyjnych podczas spotkań z mieszkańcami;
- ♦ **członkom LGD „Kraina Rawki”**, którzy od początku funkcjonowania partnerstwa aktywnie włączają się w prace nad każdym dokumentem oraz pomagają dystrybuować formularze ankiet wśród mieszkańców;
- ♦ **uczestnikom spotkań konsultacyjnych** organizowanych w każdej gminie. Pomimo, że był to czas intensywnych prac gospodarskich, mieszkańcy bardzo aktywnie włączyli się w proces opracowywania niniejszej strategii. To dzięki bezpośredniej rozmowie, LGD uzyskało bardzo cenne informacje do opracowania analizy SWOT, diagnozy oraz celów i przedsięwzięć, jakie są niezbędne do realizacji na obszarze LGD;
- ♦ **pracownikom Ośrodków Doradztwa Rolniczego, Powiatowych Urzędów Pracy i Ośrodków Pomocy Społecznej**, którzy podczas spotkań konsultacyjnych dzielili się swoją wiedzą na temat skuteczności dotychczasowych metod pomocy w zakresie aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- ♦ **mieszkańcom** obszaru działania LGD, którzy wypełnili anonimowe ankiety skierowane do nich na każdym z kuczowych etapów opracowania LSR;
- ♦ **beneficjentom**, którzy złożyli fiszki projektowe, na podstawie których LGD opracowała budżet i plan działania;
- ♦ **Galerii „Lawendówka”, Wioskom Tematycznym: Mchu i Paproci, Pomidorowej, Dębowej, Różanej, Jabłkowej, Wiśniowej** oraz **Stowarzyszeniom: "Aktywni dla Gminy Żelechlinek" i Mariański Ruch Inicjatyw Ekonomiczno-Społecznych** za aktywny udział w konsultacjach społecznych oraz za przygotowanie poczęstunków dla uczestników cyklu spotkań konsultacyjnych.

I. CHARAKTERYSTYKA LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA „KRAINA RAWKI”

1. Forma prawna i nazwa stowarzyszenia

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki” swoim zasięgiem obejmuje obszar dziewięciu gmin położonych na terenie powiatów: rawskiego, skierniewickiego, tomaszowskiego i żyrardowskiego. Stowarzyszenie LGD „Kraina Rawki” z siedzibą w Starej Rossosze nr 1, 96-200 Rawa Mazowiecka zostało utworzone 10 marca 2006 roku uchwałą Zebrania Założycielskiego i w dniu 14 kwietnia 2006 roku zostało wpisane do rejestru stowarzyszeń prowadzonego przez Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi, Krajowy Rejestr Sądowy pod numerem 0000255294.

2. Opis obszaru objętego LSR na lata 2014 – 2020

Obszar objęty niniejszą Lokalną Strategią Rozwoju obejmuje 9 gmin, z czego siedem gmin leży w województwie łódzkim, zaś dwie w województwie mazowieckim. W przypadku województwa łódzkiego, pięć gmin, tj. Biała Rawska, Cielądz, Rawa Mazowiecka, Regnów i Sadkowice należy do powiatu rawskiego, gmina Kowiesy należy do powiatu skierniewickiego, zaś gmina Żelechlinek – do powiatu tomaszowskiego. Gminy Puszcza Mariańska i Wiskitki znajdują się w województwie mazowieckim, w powiecie żyrardowskim.

Łączna powierzchnia obszaru LGD to 1103,92 km², liczba ludności wynosi 56 420 osób.

Obszar LGD „Kraina Rawki” usytuowany jest w centralnej Polsce, we wschodniej części województwa łódzkiego i zachodniej części województwa mazowieckiego. Otaczają go powiaty: opoczyński, piotrkowski, łódzki-wschodni, brzeziński i łowicki z województwa łódzkiego oraz sochaczewski, grodziski i grójecki z województwa mazowieckiego.

Tabela 1. Wykaz gmin wchodzących w skład LGD – powierzchnia i liczba ludności

L.p.	Nazwa Gminy	Powiat	Województwo	Powierzchnia w km ²	Liczba ludności (stan na 31.12. 2013r.)
1	Biała Rawska	rawski	łódzkie	208,41	11555
2	Cielądz	rawski	łódzkie	93,88	4072
3	Rawa Mazowiecka	rawski	łódzkie	163,98	8671
4	Regnów	rawski	łódzkie	45,58	1846
5	Sadkowice	rawski	łódzkie	121,08	5614
6	Kowiesy	skierniewicki	łódzkie	85,63	3012
7	Żelechlinek	tomaszowski	łódzkie	92,01	3365
8	Puszcza Mariańska	żyrardowski	mazowieckie	142,41	8456
9	Wiskitki	żyrardowski	mazowieckie	150,94	9829
Razem				1103,92	56420

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

3. Spójność przestrzenna obszaru objętego LSR

Wszystkie gminy objęte Lokalną Strategią Rozwoju są spójne przestrzennie, gdyż każda gmina LGD „Kraina Rawki” sąsiaduje z co najmniej jedną gminą obszaru, co ukazuje poniższy rysunek.

Rysunek 1: Obszar działania LGD „Kraina Rawki”

Źródło: Opracowanie własne

Warto również podkreślić, iż obszar LGD „Kraina Rawki” obejmuje teren spójny przyrodniczo i historycznie.

Na obszarze LGD znajduje się aż 46% powierzchni Bolimowskiego Parku Krajobrazowego, tj. na terenie gmin: Kowiesy, Puszcza Mariańska i Wiskitki, zaś rezerwat Rzeki Rawki, która w 2014 roku w konkursie zorganizowanym przez Klub „Gaja” została wybrana Rzeką Roku, występuje na terenie trzech gmin LGD, tj. Puszczy Mariańskiej, Rawy Mazowieckiej i Żelechlinek.

Analiza przynależności administracyjnej gmin tworzących LGD „Kraina Rawki” wskazuje na spójność historyczną tego obszaru począwszy od XII wieku, kiedy to w wyniku rozbitcia dzielnicowego wszystkie gminy tworzące dzisiejszy obszar LGD „Kraina Rawki” należały do Księstwa Mazowieckiego, które istniało do 1526 roku. Również nieco nowsza historia wskazuje na spójność obszaru, bowiem Gmina Żelechlinek należała do dawnego powiatu rawskiego, który istniał w latach 1867-1975, z kolei gminy: Puszcza Mariańska i Wiskitki w latach 1975 – 1998 administracyjnie należały do województwa skierniewickiego, podobnie jak pozostałe gminy należące do LGD „Kraina Rawki”, z wyjątkiem gminy Żelechlinek, która w tych latach należała do województwa piotrkowskiego.

4. Opis procesu tworzenia partnerstwa i doświadczenie LGD

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki” w składzie pięciu gmin (Biała Rawska, Cielądz, Kowiesy, Rawa Mazowiecka i Regnów) zostało ustanowione w dniu 10 marca 2006 roku uchwałą Zebrania Założycielskiego. Głównym celem powstania LGD była chęć zaangażowania przedstawicieli trzech sektorów do wspólnych działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Inicjatorem utworzenia LGD był Pan Krzysztof Starczewski wójt jednej z gmin członkowskich.

Proces budowania partnerstwa rozpoczęto od spotkań informacyjnych z mieszkańcami. Aby dotrzeć do jak największej ich liczby, do udziału w projekcie zaproszono dziennikarzy z lokalnych gazet. Uczestnicząc w spotkaniach mieli oni okazję zapoznać się z ideą Pilotażowego Programu Leader+ oraz z opiniami mieszkańców na temat projektu. Artykuły w prasie stały się nie tylko doskonałym elementem informacyjnym, ale również promocyjnym. Ponadto w trakcie realizacji I Schematu Programu została uruchomiona strona internetowa, na której na bieżąco zamieszczano najważniejsze informacje dotyczące budowania Lokalnej Grupy Działania. Lokalni liderzy, aktywnie działający na rzecz zawiązania partnerstwa, zadbali o to, aby w spotkaniach brali udział przedstawiciele wszystkich sektorów, tj. publicznego, społecznego oraz gospodarczego. Dzięki temu w każdym ze spotkań uczestniczyli nauczyciele, pracownicy urzędów gmin, doradcy rolniczy, leśnicy – reprezentanci sektora publicznego, a także rolnicy, właściciele sklepów, warsztatów, firm – reprezentanci sektora gospodarczego oraz strażacy, członkowie klubów sportowych, Kół Gospodyń Wiejskich, przedstawiciele Izb Rolniczych, czyli reprezentanci sektora społecznego. Na spotkania zostali zaproszeni również prelegenci z Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA tj. Instytucji Wdrażającej Pilotażowy Program Leader+ w Polsce, którzy wyjaśnili uczestnikom podstawowe założenia inicjatywy Leader oraz przedstawili szanse dla obszaru pięciu gmin wynikające z programu Leader+. Zbierano informacje na temat potrzeb mieszkańców i barier w rozwoju gmin, a także dyskutowano o zasobach, jakie można wykorzystać we wspieraniu rozwoju społeczno-gospodarczego. Wyniki tych konsultacji zostały wykorzystane w kolejnych, warsztatowych już, spotkaniach z przedstawicielami gmin. Podczas warsztatów ustalono szczegółowy harmonogram działań, zdecydowano o wyborze formy prawnej, ustaleniu tematów wiodących oraz nadrzędnego celu działania, przeprowadzeniu analizy SWOT i na jej podstawie, wyboru zadań szczegółowych dla każdej z gmin.

W latach 2007-2013 Pilotażowy Program Leader zyskał nową rangę – stał się integralną częścią najważniejszego dla rozwoju rolnictwa dokumentu, jakim jest Program Rozwoju Obszarów Wiejskich. W 2008 roku skład Lokalnej Grupy Działania „Kraina Rawki” poszerzył się o gminę Sadkowiec, dzięki czemu LGD objęło swoim zasięgiem wszystkie gminy powiatu rawskiego. Fakt rozszerzenia jeszcze bardziej przyczynił się do umocnienia partnerstwa.

W 2015 roku do Stowarzyszenia dołączyły trzy kolejne gminy: Żelechlinek z powiatu tomaszowskiego oraz Puszcza Mariańska i Wiskitki z powiatu żyrardowskiego. Obecny obszar LGD „Kraina Rawki” to teren, który jest spójny pod względem przestrzennym, obejmuje geograficznie większą część rzeki Rawki i prawie połowę powierzchni Bolimowskiego Parku Krajobrazowego oraz wykazuje spójność historyczną. Ponadto skupia najbardziej aktywnych liderów z całego obszaru.

Z pewnością jest to duże wyzwanie, ale jednocześnie ogromna szansa na rozwój i umocnienie swojej silnej pozycji w regionie.

W latach 2007-2014 Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki”, działając w ramach programu Leader, przyczyniła się do aktywizacji mieszkańców obszarów wiejskich poprzez budowanie potencjału społecznego na wsi, zwiększenie możliwości zdobywania środków finansowych i ich wykorzystania, a także polepszenie zarządzania lokalnymi zasobami. Społeczność wiejska zaktywizowała się poprzez włączenie do planowania i wdrażania lokalnych inicjatyw. Dzięki temu mogliśmy odpowiedzieć na realne potrzeby mieszkańców i wesprzeć finansowo wiele wydarzeń kulturalnych i promocyjnych, które miały miejsce tak na terenie LGD „Kraina Rawki” jak i województwa. W ramach działań „Małe projekty” oraz „Odnowa i rozwój wsi” zrealizowano kilkanaście inwestycji, których głównym celem był remont, wyposażenie lub zagospodarowanie terenu przylegającego do budynków świetlic wiejskich, a także budowa placów zabaw i boisk sportowych. Prawie dwieście tysięcy złotych zostało także przeznaczone na organizację szkoleń dla mieszkańców

obszaru działania LGD „Kraina Rawki”, osób zaangażowanych w realizację Lokalnej Strategii Rozwoju, członków organów LGD oraz lokalnych liderów.

Gminy, które dołączyły do partnerstwa w 2015 roku w minionym okresie programowania były objęte strategiami rozwoju Lokalnych Grup Działania: „Echo Puszczy Bolimowskiej” (Puszcza Mariańska i Wiskitki) i „Tradycja, Kultura, Rozwój” (Żelechlinek).

W latach 2007-2008 realizacja II Schematu Pilotażowego Programu Leader+ pozwoliła nam skorzystać z dobrych praktyk Lokalnych Grup Działania w Polsce i Unii Europejskiej.

Zdobyte doświadczenia i nawiązane kontakty zaowocowały projektami współpracy realizowanymi w ramach Osi 4 Leader Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. LGD „Kraina Rawki” zrealizowała dwa projekty współpracy, w tym jeden międzyregionalny. Miały one na celu m.in. zaangażowanie młodzieży do zinwentaryzowania i zachowania dziedzictwa kulturowego oraz historycznego swoich małych ojczyzn (Młodzieżowa Akademia Dziedzictwa Kulturowego, warsztaty regionalne) oraz promocję obszaru poprzez udział w targach, wydanie publikacji oraz wytyczenie i oznakowanie ponad 100 km szlaków turystycznych. Doświadczenie LGD „Kraina Rawki” w okresie 2007-2013 w zakresie realizacji LSR zostało także przedstawione w tabeli stanowiącej załącznik nr 17 do wniosku o wybór Lokalnej Strategii Rozwoju.

Okres realizacji II Schematu to również czas szkoleń z zakresu aktywizacji społeczności lokalnej oraz pozyskiwania funduszy na rozwój przedsiębiorczości i rozwój obszarów wiejskich. Szkolenia skierowane były zarówno do mieszkańców jak i kadry zarządzającej LGD. Inwestycja w kapitał ludzki zaowocowała w okresie programowania 2007-2013, kiedy to organizacje społeczne same aplikowały o wsparcie finansowe na realizację operacji dotyczących remontu świetlic wiejskich czy budowy placów zabaw.

Dzięki zrealizowanym projektom zarówno w ramach Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich jak i Lokalnej Strategii Rozwoju, mieszkańcy zyskali nowe miejsca integracji i działalności kulturalnej, dzięki wybudowaniu kilkunastu placów zabaw dzieci zyskały bezpieczne miejsca do aktywnego spędzania wolnego czasu co w dalszej przyszłości przełoży się na coraz większy wzrost poziomu aktywności społeczności lokalnej.

Podstawą podczas budowania kapitału społecznego jest umacnianie więzi, które są oparte na wspólnej tożsamości, tradycji, kulturze i historii. Mieszkańcy poprzez wykorzystanie potencjału kulturowego i turystycznego podejmowali oddolne działania i inicjatywy, które odpowiadały na potrzeby społeczności. Działania te przyczyniły się do wzmocnienia i rozwoju tożsamości oraz budowania silnych więzi społecznych. W nowym okresie programowania potencjał ten zostanie wykorzystany przy realizacji projektów grantowych, które są skierowane przede wszystkim do organizacji pozarządowych i osób fizycznych. Podczas spotkań konsultacyjnych z lokalną społecznością jak również podczas dyskusji reprezentantów grup interesariuszy oraz w badaniach ankietowych mieszkańcy zgłaszali chęć i potrzebę kontynuacji działań, które będą w dalszym ciągu dbały o integrację, rozwój kultury i zachowanie dziedzictwa kulturowego społeczności wiejskiej. Mieszkańcy wskazywali również na potrzebę podjęcia działań mających na celu wsparcie osób do 25 roku życia (szczególnie pod kątem ich funkcjonowania na rynku pracy po skończeniu szkoły oraz kształtowania postaw przedsiębiorczości) oraz osób w wieku 50+, którzy z powodu braku oferty dostosowanej do swoich potrzeb są zagrożeni wykluczeniem społecznym.

W przypadku osób w wieku 50+ pojawiały się również kwestie związane z trudnościami z zatrudnieniem i możliwościami podjęcia własnej działalności gospodarczej.

Aby podjąć nowe wyzwania oraz móc w skuteczny sposób kontynuować rozwiązywanie istotnych problemów zdiagnozowanych w okresie programowania 2007-2013, partnerstwo, jakim niewątpliwie jest LGD „Kraina Rawki” musi posiadać silne i merytorycznie przygotowane kadry, które dzięki swojej wiedzy i doświadczeniu będą w stanie pomóc mieszkańcom obszaru.

Przez prawie dziewięć lat funkcjonowania LGD wykształciła w ramach swoich struktur kadry, które są przygotowane do zarządzania LGD.

Członkowie Zarządu Stowarzyszenia, którzy w większości pełnią swoje funkcje od początku istnienia LGD (w 2015 roku liczba członków Zarządu zwiększyła się o 3 osoby będące reprezentantami nowoprzyjętych gmin) posiadają bogate doświadczenie w realizacji projektów finansowanych ze źródeł zewnętrznych służących rozwojowi obszarów wiejskich, realizowanych w ramach programów takich jak: SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” Pilotażowy Program Leader+, „Odnowa wsi i ochrona dziedzictwa kulturowego”, „Inwestycje w gospodarstwach rolnych” czy SAPARD. W procesie funkcjonowania LGD w kolejnych

latach członkowie Zarządu poszerzyli swoje doświadczenia o realizację projektów w ramach takich programów jak: Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013 (Oś IV Społeczeństwo Informacyjne, działanie IV.2.E. – Usługi Publiczne), Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (oś 4 Leader, działanie „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej, działanie „Odnowa i rozwój wsi”), Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (oś 8 Społeczeństwo informacyjne – zwiększenie innowacyjności gospodarki).

W wyniku realizacji operacji w ramach wyżej wskazanych programów nastąpił rozwój lokalnej infrastruktury technicznej i społecznej. W zakresie infrastruktury technicznej wybudowano między innymi kanalizacje, wodociągi czy obiekty użyteczności publicznej, takiej jak: obiekty sportowe, kulturalne, rekreacyjne, świetlice i place zabaw.

Ponadto, członkowie Zarządu aktywnie działają w sektorze społecznym na terenie gmin, które reprezentują. Są członkami stowarzyszeń czy klubów sportowych. Angażują się w inicjatywy lokalne, które służą integracji społeczności lokalnej. Ich zaangażowanie jest tym bardziej cenne, ponieważ jako liderzy, którzy posiadają doświadczenie w działalności społecznej oraz wiedzę, stanowią dobry przykład do naśladowania i tym samym motywują mieszkańców do podejmowania oddolnych inicjatyw.

Również gminy członkowskie LGD mogą pochwalić się bogatym doświadczeniem w zakresie realizacji operacji służących integracji mieszkańców oraz poprawy jakości ich życia. W latach 2006-2015 gminy członkowskie zrealizowały szereg działań finansowanych w ramach m.in. SAPARD, PAOW, MENiS, WFOŚiGW, PROW, EFS, FOGR, ZPORR, RPO. W wyniku ich realizacji zostały wybudowane i zmodernizowane świetlice wiejskie, zbudowano sieci wodociągów, zbudowano i zmodernizowano drogi gminne, powstały sale gimnastyczne i boiska sportowe, rozbudowano szkoły podstawowe i gimnazja, a także wyposażono pracownie komputerowe.

Warto dodać, że osoby, które były odpowiedzialne za realizację projektów gminnych są bardzo zaangażowane w działalność LGD „Kraina Rawki” (jako członkowie Rady, Komisji Rewizyjnej i Zarządu) co jest ogromnym wsparciem i pomocą w skutecznej realizacji LSR.

Ponad połowa pracowników biura posiada doświadczenie zdobyte podczas pracy w LGD w poprzednim okresie programowania.

Jako osoby zaangażowane w opracowanie i realizację Lokalnej Strategii Rozwoju pracownicy posiadają niezbędną wiedzę do wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych o zasięgu regionalnym i lokalnym.

Dyrektor biura posiada ponad ośmioletnie doświadczenie w zakresie organizacji pracy biura Stowarzyszenia. Od 2007 roku bierze czynny udział w przygotowywaniu regulaminów działania ciał statutowych Stowarzyszenia oraz przygotowywaniu propozycji ich zmian. Sprawuje również merytoryczny i formalny nadzór nad zatrudnionymi pracownikami biura (od 2011 roku, kiedy został zatrudniony drugi pracownik, tj. pracownik ds. koordynowania projektów). W nowym okresie programowania bardzo przydatne będzie jego doświadczenie w zakresie m.in. przygotowania i wdrażania projektów z zakresu tzw. „małych projektów”, projektów współpracy oraz „odnowy i rozwoju wsi”, udzielania potencjalnym beneficjentom wszelkich informacji dotyczących sposobu przygotowywania i rozliczania wniosków o dofinansowanie, prowadzenia monitoringu realizowanych operacji w ramach LSR, wypełniania wniosków o przyznanie pomocy i wniosków o płatność w ramach działań realizowanych przez LGD objętych zakresem LSR.

Pracownik ds. koordynacji projektów posiada czteroletnie doświadczenie w zakresie m.in.: obsługi związanej z naborem wniosków, organizacji pracy Rady Stowarzyszenia oceniającej projekty, przygotowania i składania wniosków o pomoc na funkcjonowanie LGD i realizację przedsięwzięć, przygotowania sprawozdań z realizacji LSR dla Zarządu, Instytucji Zarządzających i Wdrażających program Leader oraz aktywnej pomocy przy koordynowaniu projektów współpracy (w chwili zatrudnienia pracownika w trakcie realizacji były już dwa projekty współpracy, których koordynacją zajmował się dyrektor biura).

Od 2015 roku pracownik ds. koordynowania projektów prowadzi biura terenowe w Puszczy Mariańskiej i Wiskitkach, gdzie m.in. świadczy doradztwo w zakresie przygotowywania i rozliczania wniosków o dofinansowanie z budżetu LGD „Kraina Rawki” oraz działania Leader (RLKS).

Kolejnym pracownikiem, którego wiedza i doświadczenie mają istotne znaczenie dla prawidłowego procesu wdrażania LSR jest pracownik ds. współpracy, promocji i ewaluacji, który na omawianym stanowisku pracuje dwa lata. Zakres jego doświadczenia obejmuje m.in.: prowadzenie działań informacyjnych, promocyjnych i kulturalnych związanych z obszarem i działalnością LGD

oraz realizacją LSR, przygotowywanie udziału LGD w targach, naradach, szkoleniach i imprezach społeczno-kulturalnych, współpraca z mediami, nadzór nad prawidłowym funkcjonowaniem strony internetowej LGD i profilu na portalu społecznościowym oraz koordynacja działań związanych z aktualizacją LSR.

Ponadto, pracownicy biura uczestniczyli w wielu szkoleniach z zakresu funkcjonowania Lokalnych Grup Działania, rozwoju obszarów wiejskich i aktywizacji społeczności lokalnej ze szczególnym uwzględnieniem możliwości wykorzystania środków w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Dodatkowym potwierdzeniem wiedzy i przygotowania merytorycznego pracowników biura LGD do wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju w nowym okresie programowania są raporty z kontroli przeprowadzanych przez Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego oraz fakt, iż w wyniku ewaluacji Lokalnych Grup Działania w województwie łódzkim przeprowadzonej w 2013 roku, LGD „Kraina Rawki” zajęła pierwsze miejsce pod względem jakości współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Łódzkiego.

Swoje doświadczenie i zdobytą wiedzę pracownicy: dyrektor biura wraz z pracownikiem ds. koordynowania projektów oraz pracownikiem ds. współpracy, promocji i ewaluacji wykorzystali podczas prowadzenia spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami obszaru LGD „Kraina Rawki” w ramach realizacji planu włączenia społeczności lokalnej w przygotowanie LSR do roku 2020.

W ich wyniku LGD uzyskała bogaty materiał do opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju. Tematem spotkań, które w znacznej części miały charakter warsztatowy były mocne i słabe strony obszaru oraz szanse i zagrożenia jego rozwoju. Podczas spotkań poruszano także temat grup defaworyzowanych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, przede wszystkim ze względu na dostęp do rynku pracy i dla których należy zaproponować specjalne działania w ramach budżetu jakim dysponuje LGD „Kraina Rawki”.

Niewątpliwie silną stroną i potencjałem Stowarzyszenia jest bogate doświadczenie jeżeli chodzi o współpracę z innymi podmiotami.

LGD „Kraina Rawki” od 2009 roku jest partnerem Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich. Współpraca z KSOW przejawia się przede wszystkim we wspólnym uczestnictwie w ogólnopolskich imprezach targowych, podczas których Województwo Łódzkie prezentuje swoje dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe.

Kontynuacją współpracy sieciowej jest członkostwo LGD „Kraina Rawki” w Łódzkiej Sieci Lokalnych Grup Działania, która od 2013 roku funkcjonuje jako formalna organizacja. Potwierdzeniem znaczącej pozycji LGD „Kraina Rawki” w tej strukturze jest wybór – w listopadzie 2015 roku - dyrektora biura jako przedstawiciela Sieci do prac w Grupie tematycznej ds. podejścia Leader przy Grupie Roboczej ds. Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich.

Kolejnym, ważnym doświadczeniem zarówno Zarządu jak i pracowników biura w zakresie współpracy jest realizacja, w minionym okresie programowania, dwóch projektów współpracy, w tym jednego międzyregionalnego.

W realizację projektu pt „Dziedzictwo – Naszą Atrakcją” zaangażowanych było siedem Lokalnych Grup Działania z pięciu województw (LGD: „Białe Ługi”, „Gryflandia”, „Nasza Suwalszczyzna”, „Owocowy Szlak”, „Region Włoszczowski”, i „Sejneńszczyzna”).

Warto podkreślić, iż umowa o wspólnej realizacji drugiego projektu współpracy pt. „Podniesienie Atrakcyjności Turystycznej Obszarów Stowarzyszeń” – tym razem z LGD „Gniazdo”, w efekcie którego zostały wytyczone dwa szlaki turystyczne, wydano publikację promocyjną i utworzono stronę internetową – była pierwszą podpisaną umową o współpracy w województwie łódzkim.

Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki” realizowała również projekty finansowane ze źródeł innych niż Program Rozwoju Obszarów Wiejskich.

W 2010 roku z wykorzystaniem środków pochodzących z budżetu Województwa Łódzkiego wspólnie z Bolimowskim Parkiem Krajobrazowym, Zespołem Nadpilicznych Parków Krajobrazowych oraz Lokalnymi Grupami Działania: „Gniazdo”, „Bud-Uj Razem”, „Tradycja, Kultura, Rozwój” i „Echo Puszczy Bolimowskiej” został zrealizowany projekt pt. „Szlak Grunwaldzki-łącznikiem kultur i turystycznym produktem województwa łódzkiego”.

W ramach Projektu wytyczono i oznakowano 188,60 km szlaków zgodnie z wytycznymi PTTK, zamontowano 5 tablic informacyjnych oraz wydrukowano 2000 szt. ulotek informacyjno-promocyjnych.

W latach 2011-2012 ze środków Funduszu Inicjatyw Społecznych został zrealizowany projekt pt. „Sieć wiosek tematycznych w Krainie Rawki”. Partnerem wspierającym projektu była Fundacja Projektów Lokalnych. W wyniku realizacji projektu zostały utworzone wioski tematyczne: „pomidorowa”, „rybna”, „różana”, „dębowa”, „wiśniowa”, „jabłkowa” oraz Galeria Rękodzieła „Lawendówka”. O sukcesie projektu świadczyć może fakt, iż organizacje te aktualnie biorą udział w ogólnopolskim projekcie skierowanym do wiosek tematycznych, którego celem jest zbudowanie profesjonalnej oferty turystycznej i sformalizowanie, aby bez przeszkód mogły rozwijać swoją działalność oraz ubiegać się o wsparcie finansowe ze środków publicznych. Należy również dodać, iż wioski tematyczne budzą coraz większe zainteresowanie wśród innych miejscowości z obszaru działania LGD „Kraina Rawki” czego efektem jest powstanie kolejnej – „wioski mchu i paproci”.

Natomiast w 2015 roku wspólnie z Oddziałem PTTK Szaniec ze Skierniewic oraz Bolimowskim Parkiem Krajobrazowym został zrealizowany projekt pt. „I rajd rowerowy Szlakiem Grodzisk Piastów Mazowieckich – Sprzątanie Rawki w Krainie Rawki”.

W wyniku realizacji projektu został zorganizowany rajd rowerowy Szlakiem Grodzisk Piastów Mazowieckich (wytyczonym w ramach projektu współpracy z LGD-„Gniazdo”) oraz spływ kajakowy, którego uczestnicy posprzątały rzekę Rawkę od zbiornika Zalewu „Tatar” w Rawie Mazowieckiej do Kurzeszyna.

Szczegółowy podział zadań pracowników, ich obowiązki, uprawnienia i wymagane kwalifikacje są określone w załącznikach nr 13 i 15 do wniosku o wybór lokalnej strategii rozwoju, zaś załącznik nr 16 stanowi potwierdzenie wiedzy i doświadczenia pracowników istotnych dla wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych o zasięgu regionalnym. Załącznik nr 17 do wniosku o wybór LSR dokumentuje doświadczenie LGD w zakresie realizacji LSR.

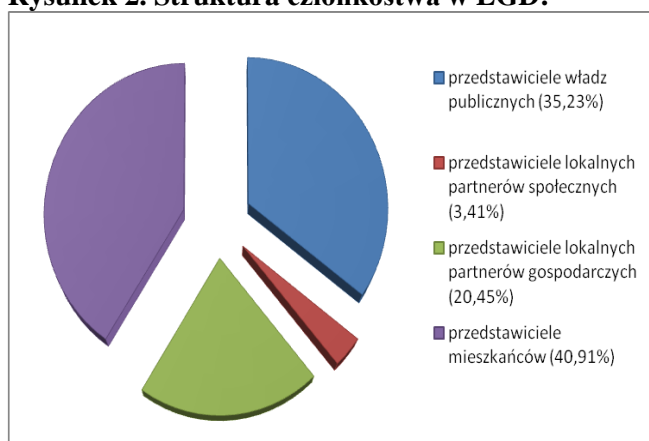
W kolejnych latach funkcjonowania LGD „Kraina Rawki” planuje wzmacniać swój potencjał zarówno poprzez udział w szkoleniach pracowników i członków Rady (plan szkoleń stanowi załącznik nr 14 do wniosku o wybór LSR) ale również poprzez realizację projektów finansowanych spoza Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

5. Reprezentatywność LGD

Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki” jest partnerstwem trójsektorowym, w skład którego, zgodnie z art. 32 ust. 2 lit. b Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. wchodzi przedstawiciele władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców.

LGD „Kraina Rawki” liczy 88 członków. Władza publiczna reprezentowana jest przez przynależność dziewięciu gmin członkowskich, pracowników urzędów gmin i miasta oraz pracowników szkół. Lokalni partnerzy społeczni są reprezentowani poprzez członkostwo dwóch Ochotniczych Straży Pożarnych i Stowarzyszenia Mariański Ruch Inicjatyw Ekonomiczno-Społecznych. Natomiast partnerzy gospodarczy posiadają w strukturach LGD swoich przedstawicieli w postaci rolników i osób prowadzących jednoosobową działalność gospodarczą. Dość liczny jest udział reprezentantów mieszkańców obszaru działania LGD „Kraina Rawki”, którzy aktywnie wspierają działanie organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych funkcjonujących na obszarze działania LGD. Bardzo często są to lokalni liderzy, którzy dzięki swojej charyzmie i oddaniu idei działania społecznikowskiego pociągają za sobą lokalne społeczności. To dzięki nim organizowanych jest wiele wydarzeń integracyjnych zarówno na skalę obszaru LGD, gminy ale też na skalę sołectwa, ponieważ to właśnie na tym na najniższym poziomie buduje się aktywne społeczeństwo.

Rysunek 2. Struktura członkostwa w LGD:

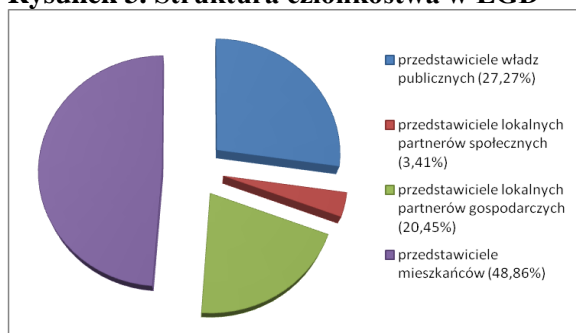

Źródło: Opracowanie własne

Restrykcyjne obostrzenia w kwestii zasad przypisania członków LGD do poszczególnych sektorów uniemożliwiły wyeksponowanie potencjału pracowników urzędów gmin czy szkół jako osób bardzo mocno zaangażowanych w działalność na rzecz mieszkańców oraz rozwoju gmin, w których mieszkają czy pracują. Bardzo często są to członkowie stowarzyszeń działających na danym obszarze. Z racji zajmowanego stanowiska i możliwości dotarcia do informacji na temat chociażby pozyskiwania środków na rozwój działalności małych organizacji czy w zakresie szkoleń stanowią nieocenione wsparcie i kapitał dla małych wiejskich organizacji.

Gdyby wyodrębnić z sektora publicznego wyżej wymienione osoby, struktura LGD przedstawiałaby się następująco:

Rysunek 3. Struktura członkostwa w LGD

Źródło: Opracowanie własne

Wśród członków Stowarzyszenia znajdują się także przedstawiciele grup defaworyzowanych, które zostały określone na etapie diagnozy obszaru. Na obszarze działania LGD „Kraina Rawki” zdiagnozowano dwie grupy, do których zostanie skierowane szczególne wsparcie. Są to osoby do 25 roku życia i osoby w wieku 50+ .

W ramach realizacji LSR Stowarzyszenie planuje działania mające na celu zachęcenie osób w wieku do 25 roku życia do wstępowania w struktury Stowarzyszenia. Przykładem takiego działania może być projekt współpracy o roboczym tytule „Kreator przedsiębiorczości”, który w dużej mierze skierowany jest do młodych osób. Szczegółowe informacje na temat działań skierowanych do grup defaworyzowanych opisane są w rozdziale V. „Cele i wskaźniki”, s. 32-33 oraz w załączniku nr 7 do wniosku o wybór lokalnej strategii rozwoju.

6. Organ decyzyjny – Rada

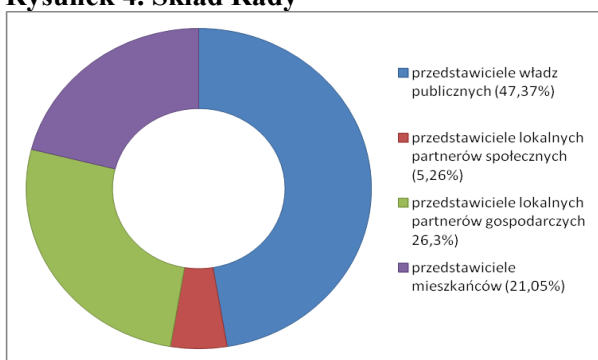
W skład organu decyzyjnego – Rady Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki” wchodzi dziewiętnastu członków, przedstawicieli władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców. Jest to 10 osób prawnych, w tym 9 gmin reprezentowanych przez wójtów i burmistrza i jedna Ochotnicza Straż Pożarna reprezentowana przez jej członka. W skład Rady

wchodzą również osoby prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą, rolnicy i przedstawiciele mieszkańców.

Skład ten jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności i zapewnia taką reprezentację, że ani władze publiczne, ani żadna z grup interesu nie posiada więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji przez organ decyzyjny. Ponadto, w składzie Rady znajdują się kobiety i jedna osoba poniżej 35 roku życia. Żaden z członków Rady nie jest zatrudniony w biurze ani nie jest członkiem innego organu LGD.

Liczebność organu decyzyjnego została ustanowiona podczas posiedzenia Walnego Zebrania i zapisana w Statucie Stowarzyszenia. Obecny skład Rady pozwala na ograniczenie reprezentowania sektora społeczno-gospodarczego przez osoby związane z sektorem publicznym. Osoby trzecie nie są upoważniane do udziału w podejmowaniu decyzji, a członkowie organu decyzyjnego pełnią swoje funkcje osobiście.

Rysunek 4. Skład Rady

Źródło: Opracowanie własne

Rada składa się z co najmniej 50% członków, którzy posiadają doświadczenie w zakresie realizacji projektów z zakresu rozwoju obszarów wiejskich współfinansowanych ze środków unijnych. Do kompetencji Rady należy wybór operacji w rozumieniu art. 2 pkt 9 rozporządzenia nr 1303/2013, które mają być realizowane w ramach LSR, zgodny z zapisami art. 21 pkt 1–4 Ustawy o RLKS oraz procedurami i kryteriami wyboru operacji stanowiącymi załączniki do Umowy o warunkach i sposobie realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność zawartej pomiędzy LGD a Samorządem Województwa Łódzkiego oraz ustalenie kwoty wsparcia, zgodnie z art. 34 ust. 3 lit. f rozporządzenia nr 1303/2013.

W celu zapewnienia wyboru operacji bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu w organie decyzyjnym i unikania konfliktu interesu, Stowarzyszenie będzie prowadzić rejestr interesów. Dokument ten umożliwi identyfikację charakteru powiązań członków organu decyzyjnego z wnioskodawcami lub poszczególnymi projektami.

Ponadto, prowadzenie rejestru zapewni zachowanie odpowiedniego parytetu każdorazowo na etapie głosowania.

Oznacza to, iż podczas głosowania członkowie Rady, którzy nie są bezstronni w podjęciu decyzji o wsparciu podmiotu ubiegającego się o dofinansowanie operacji, zostają wykluczeni z oceny rozpatrywanego wniosku. Fakt ten zostanie również odnotowany w protokole z posiedzenia Rady.

W celu zapewnienia sprawnego funkcjonowania Rady, a dzięki temu sprawnej ocenie operacji, które mają być realizowane w ramach LSR Stowarzyszenie zaplanowało szereg szkoleń mających na celu podniesienie kompetencji członków Rady oraz praktycznych umiejętności związanych z wypełnianiem kart oceny operacji pod względem zgodności z Programem, LSR oraz według lokalnych kryteriów. Ponadto, LGD zaplanowała raz w roku przeprowadzenie testu wiedzy członków organu decyzyjnego w zakresie zapisów LSR. Szczegółowe informacje w zakresie szkoleń dla członków organu decyzyjnego przedstawia plan szkoleń stanowiący załącznik nr 14 do wniosku o wybór lokalnej strategii rozwoju.

Regulamin tego organu przewiduje również odwołanie ze składu Rady za uchylanie się od uczestniczenia w pracach Rady (nieusprawiedliwione trzy nieobecności na posiedzeniach w roku) oraz za nierzetelną i stronniczą ocenę wniosków.

Szczegółowe zasady dotyczące wyłączenia się członka Rady z udziału w wyborze operacji opisane są w załączniku nr 9 do wniosku o wybór lokalnej strategii rozwoju.

Mając na uwadze fakt, iż na członkach Rady spoczywa bardzo duża odpowiedzialność związana z oceną i wyborem operacji nad prawidłowym przebiegiem procesu oceny i wyboru, poprawności dokumentacji, zgodności formalnej czuwać będzie biuro LGD „Kraina Rawki”, zaś członkowie komisji skrutacyjnej powoływani na każdym posiedzeniu odpowiedzialni będą w głównej mierze za obliczanie wyników głosowań i kontrolę kworum. Szczegółowe zapisy zawiera Regulamin Rady stanowiący załącznik nr 9 do wniosku o wybór lokalnej strategii rozwoju.

7. Zasady funkcjonowania LGD

Pierwsze zasady i procedury funkcjonowania Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki” zostały określone w Statucie uchwalonym w dniu 10 marca 2006 roku. Aktualna wersja Statutu została uchwalona dnia 11 grudnia 2015 roku.

Władzami Stowarzyszenia są: Walne Zebranie, Rada (organ decyzyjny), Zarząd Stowarzyszenia i Komisja Rewizyjna. Członkowie poszczególnych organów są wybierani spośród członków stowarzyszenia w głosowaniu tajnym przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia. Jedna osoba może wchodzić w skład tylko jednego z organów Lokalnej Grupy Działania. Kadencja wszystkich władz trwa cztery lata.

Walne Zebranie jest najwyższą władzą Stowarzyszenia. Może mieć ono formę zebrania zwyczajnego lub nadzwyczajnego. Uchwały Walnego Zebrania zapadają zwykłą większością głosów, z zastrzeżeniem § 32 ust. 1 i 2 statutu LGD „Kraina Rawki”, który dotyczy zmiany Statutu i gdzie decyzja jest podejmowana kwalifikowaną większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy członków uprawnionych do głosowania.

W skład Zarządu wchodzi 9 osób po jednej z każdej gminy, w tym prezes oraz ośmiu członków Zarządu, wybieranych przez Walne Zebranie. Zarząd na pierwszym posiedzeniu wybiera spośród siebie dwóch wiceprezesów i skarbnika. Posiedzenia Zarządu są zwoływane przez Prezesa i odbywają się w razie potrzeby, jednak nie rzadziej niż raz na kwartał. Uchwały Zarządu podejmowane są w głosowaniu jawnym, zwykłą większością głosów, przy obecności co najmniej połowy ogólnej liczby członków Zarządu (kworum).

Rada jest wybierana przez Walne Zebranie spośród członków zwyczajnych Stowarzyszenia. W skład Rady wchodzi 19 osób, co najmniej po dwie osoby z każdej gminy. Do wyłącznej kompetencji Rady należy wybór operacji i ustalanie kwoty wsparcia.

Szczegółowe informacje na temat ustalania formy i kwoty wsparcia zawarte są w rozdziale VI. „Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru”, s. 50-54 oraz w załącznikach nr 9 i 10 do wniosku o wybór lokalnej strategii Rozwoju.

Rada na pierwszym posiedzeniu wybiera ze swego grona Przewodniczącego, dwóch Wiceprzewodniczących i Sekretarza Rady. Wybór operacji, które mają być realizowane w ramach opracowanej przez Stowarzyszenie Lokalnej Strategii Rozwoju dokonywany jest w formie uchwały Rady, podjętej zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków uprawnionych do głosowania. Członkowie Rady, którzy nie są bezstronni w podjęciu decyzji o wsparciu podmiotu ubiegającego się o dofinansowanie operacji, zostają wyłączeni z oceny rozpatrywanego wniosku. Członkowie Rady nie mogą pozostawać z członkami Zarządu oraz Członkami Komisji Rewizyjnej w związku małżeńskim, ani też w stosunku pokrewieństwa i powinowactwa jak również podległości służbowej.

Komisja Rewizyjna jest organem Stowarzyszenia powołanym do sprawowania kontroli nad jego działalnością. Komisja Rewizyjna składa się z 9 członków, wybieranych przez Walne Zebranie Członków. Członkowie Komisji Rewizyjnej wybierają spośród siebie Przewodniczącego i Sekretarza Komisji. Uchwały Komisji Rewizyjnej podejmowane są w głosowaniu jawnym zwykłą większością głosów, przy obecności co najmniej połowy członków Komisji. Komisja Rewizyjna ma prawo żądania od członków, władz i pracowników Stowarzyszenia złożenia pisemnych lub ustnych wyjaśnień dotyczących kontrolowanych spraw.

Działanie wszystkich organów LGD regulują Statut oraz odpowiednie regulaminy.

W Statucie zawarty jest minimalny zakres uregulowań zgodnie z ustawą prawo o stowarzyszeniach oraz ustawą o rozwoju lokalnym. Dokument ten wskazuje organ nadzoru

Stowarzyszenia, którym jest Marszałek Województwa Łódzkiego, cele Stowarzyszenia, zasady uchwalania zmian w statucie, rozszerzania obszaru objętego LSR. Ponadto zawiera wytyczne dotyczące członków; ich prawa i obowiązki oraz zasady nabywania i utraty członkostwa, jak również zasady wybierania i odwoływania oraz kompetencje poszczególnych organów wraz z zasady nabywania i utraty członkostwa w nich. Statut zawiera także zasady wyboru operacji i uregulowania dotyczące bezstronności członków Rady i możliwości wyłączenia z głosowania podczas oceny operacji które mają być realizowane w ramach LSR.

Kolejnym ważnym dokumentem jest Regulamin Obrad Walnego Zebrania, który reguluje takie podstawowe kwestie jak m.in.: zasady wyboru przewodniczącego i sekretarza zebrania, sposób powiadamiania o obradach WZC, szczegółowe zasady przebiegu posiedzeń, zasady przyjmowania i odwoływania członków, zasady dotyczące głosowania i podejmowania uchwał, uprawnienia i zadania Przewodniczącego Walnego Zebrania Członków, zasady zwoływania Nadzwyczajnego Walnego Zebrania oraz zasady protokołowania posiedzeń WZC.

Regulamin Rady określa z kolei organizację wewnętrzną i tryb pracy Rady, zawiera szczegółowy opis sposobu zwoływania posiedzeń Rady, kompetencje członków Rady, zasady powoływania i odwoływania członków Rady, zasady wyboru na przewodniczącego Rady, szczegółowe zasady przebiegu obrad Rady, zasady głosowania przy wyborze operacji, które mają być realizowane w ramach LSR, rozwiązania dotyczące wyłączenia członka organu z oceny operacji oraz zasady protokołowania posiedzeń Rady.

Regulamin Komisji Rewizyjnej określa jej szczegółowe kompetencje, skład oraz zasady wyboru członków, Przewodniczącego i Sekretarza Komisji jak również sposób podejmowania uchwał i protokołowania.

Regulamin Zarządu określa szczegółowe zasady wyboru członków Zarządu, kompetencje tego organu jak również szczegółowy opis zadań Zarządu, zasady zwoływania i protokołowania posiedzeń Zarządu oraz zasady podejmowania uchwał.

Powyższe dokumenty są przyjmowane uchwałą Walnego Zebrania Członków.

Ostatnim ważnym dokumentem jest regulamin biura, który w głównej mierze reguluje zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników oraz godziny pracy biura.

Wszystkie dokumenty regulujące funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania „Kraina Rawki” są podane do wiadomości publicznej i znajdują się na stronie internetowej Stowarzyszenia. Zmiany w poszczególnych dokumentach i ich aktualizacje są wprowadzane poprzez uchwały ustanawiane podczas głosowania odpowiednio przez Walne Zebranie Członków lub Zarząd Stowarzyszenia.

Każda aktualizacja dokumentów, które są przyjmowane przez Walne Zebranie Członków jest konsultowana z lokalną społecznością poprzez zamieszczenie projektów tych dokumentów na stronie internetowej i podczas obrad walnego zebrania.

Procedury zamiany wyżej wymienionych regulaminów są zawarte w tychże dokumentach.

II. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

Partycypacja to udział obywateli w tworzeniu, decydowaniu i wdrażaniu wypracowanych wspólnie rozwiązań. Podczas pracy nad Lokalną Strategią Rozwoju naszym głównym celem było ustalenie kierunków przyszłego działania przy współpracy z reprezentantami sektorów: społecznego, gospodarczego, publicznego oraz przedstawicielami mieszkańców. Nowy okres programowania to krok w kierunku osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i wspieranie grup defaworyzowanych. Aby jak najlepiej przygotować się do nowej roli najważniejsze było zorganizowanie spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami „Krainy Rawki”, na które zaproszeni byli także przedstawiciele Powiatowych Urzędów Pracy oraz Miejskich i Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej. Zależało nam na ich obecności podczas konsultacji, ponieważ to właśnie te instytucje dysponują aktualnymi danymi na temat osób znajdujących się w trudnym położeniu.

W ramach realizacji planu włączenia społeczności lokalnej w przygotowanie LSR do roku 2020 zostało przeprowadzonych dziesięć spotkań konsultacyjnych. Spotkaliśmy się z mieszkańcami wszystkich gmin, na terenie których działamy, tj. Białej Rawskiej, Cielądza, Kowies, Puszczy Mariańskiej, Rawy Mazowieckiej, Regnowa, Sadkowic, Wiskitek i Żelechlinka. Poniższa tabela przedstawia szczegółowy harmonogram przeprowadzonych konsultacji.

Tabela 2. Harmonogram przeprowadzonych spotkań.

Lp.	Gmina	Miejsce spotkania	Data	Liczba uczestników
1	Biała Rawska	Urząd Miasta i Gminy w Białej Rawskiej	19.08.2015 r.	15
2	Cielądz	Urząd Gminy w Cielądzu	20.08.2015 r.	10
3	Rawa Mazowiecka	Urząd Gminy Rawa Mazowiecka	21.08.2015 r.	25
4	Sadkowie	Świetlica Środowiskowa w Bujalach	25.08.2015 r.	15
5	Żelechlinek	Gminny Dom Kultury w Żelechlinku	26.08.2015 r.	36
6	Regnów	Świetlica Środowiskowa w Regnowie	28.08.2015 r.	10
7	Puszcza Mariańska	Urząd Gminy Puszcza Mariańska	09.09.2015 r.	10
8	Wiskitki	Urząd Gminy Wiskitki	10.09.2015 r.	12
9	Kowiesy	Urząd Gminy Kowiesy	11.09.2015 r.	18
10	Rawa Mazowiecka	Siedziba LGD „Kraina Rawki” w Starej Rossosze	18.09.2015 r.	15

Źródło: Opracowanie własne

W spotkaniach uczestniczyli przedstawiciele różnych sektorów. Byli to mieszkańcy, sołtysi, wójtowie, osoby prowadzące działalność gospodarczą, członkowie grup nieformalnych oraz stowarzyszeń, a także przedstawiciele Powiatowego Urzędu Pracy i Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Wszyscy czynnie brali udział w dyskusjach i chętnie dzielili się swoimi spostrzeżeniami. Każdy uczestnik spotkania przedstawiał własne pomysły na rozwój swojej gminy i proponował działania, które mogłyby wpłynąć na poprawę jakości życia na wsi.

Na spotkaniach warsztatowych przeprowadzonych z mieszkańcami została opracowana analiza SWOT każdej członkowskiej Gminy, a na ostatnim spotkaniu została przygotowana zbiorcza analiza SWOT całego obszaru działania LGD „Kraina Rawki”. Dzięki tej analizie dowiedzieliśmy się jak zaplanować cele naszej strategii, aby udało się je zrealizować. Wiemy także, jak rozplanować budżet przeznaczony na bieżące funkcjonowanie, projekty własne oraz projekty współpracy, aby w jak największym stopniu wykorzystać dostępne środki na rozwój naszego obszaru. Na spotkaniach konsultacyjnych uczestnicy wypełniali fiszki projektowe, a informacje w nich zawarte pozwoliły nam przeanalizować wszystkie zgłaszane projekty i uwzględnić je w podejmowanych przez nas przyszłych działaniach.

Spotkania konsultacyjne były doskonałą okazją do lepszego poznania mieszkańców obszaru LGD (w szczególności z nowo przyjętych Gmin, tj. Puszcza Mariańska, Wiskitki i Żelechlinek) oraz organizacji pozarządowych (i grup nieformalnych), co pozytywnie wpłynęło na komunikację pomiędzy lokalną społecznością a LGD.

Dokonano również analizy skuteczności dotychczasowych programów mających na celu pomoc grupom defaworyzowanym, aby uniknąć błędów już na etapie planowania działań skierowanych do tych grup społecznych.

Na każdym kluczowym etapie prac nad opracowywaniem LSR zostały zastosowane cztery metody partycypacji społecznej. W poszczególnych częściach strategii w odpowiednich rozdziałach przedstawione zostały skutki i wyniki zastosowanych metod.

Pierwszą z metod były badania ankietowe. Do ich przeprowadzenia były wykorzystane przygotowane wcześniej kwestionariusze ankietowe, a dobór był losowy. Ankieta była anonimowa i zawierała w większości pytania zamknięte. Mieszkańcy byli proszeni o wypełnianie ankiet podczas wizyt w biurze LGD, na imprezach promocyjnych, na spotkaniach konsultacyjnych, na sesjach Rad Gmin oraz za pośrednictwem członków LGD. Aby przeprowadzić badanie dotyczące każdego etapu posłużono się pięcioma kwestionariuszami. Wyniki ankiet zostały szczegółowo opracowane za pomocą wykresów, a wyciągnięte wnioski posłużyły do tworzenia lokalnej strategii rozwoju.

Kolejną zastosowaną przez LGD metodą partycypacji były spotkania konsultacyjne. Są to spotkania otwarte, o których zawiadamialiśmy za pomocą ogłoszeń na stronie internetowej, w prasie oraz na tablicach informacyjnych. Ich celem było poznanie opinii uczestników, a następnie dyskusja i wspólne wypracowanie możliwych rozwiązań dla poszczególnych problemów. W ramach planu włączenia społeczności lokalnej przeprowadzono 10 wskazanych wyżej spotkań konsultacyjnych oraz dodatkowo 4 w celu poznania opinii mieszkańców w zakresie kluczowych kwestii na poszczególnych etapach opracowywania LSR.

Harmonogram przeprowadzonych spotkań:

- Spotkanie konsultacyjne w zakresie diagnozy i analizy SWOT (temat ten był poruszany podczas spotkań konsultacyjnych w ramach włączenia społeczności lokalnej w przygotowanie LSR do roku 2020, harmonogram został przedstawiony wyżej).
- Spotkanie konsultacyjne ws. określenia celów i wskaźników LSR oraz planu działania dnia 20.10.2015 r. w siedzibie LGD.
- Spotkanie konsultacyjne ws. opracowania zasad wyboru operacji i ustalenia kryteriów wyboru dnia 28.10.2015 r. w siedzibie LGD.
- Spotkanie konsultacyjne ws. opracowania zasad monitorowania i ewaluacji dnia 05.11.2015 r. w siedzibie LGD.
- Spotkanie konsultacyjne ws. przygotowania planu komunikacyjnego LSR dnia 14.11.2015 r. w siedzibie LGD.

Spotkania z reprezentantami grup to trzecia wybrana przez LGD metoda na zapewnienie jak największego udziału społeczności lokalnej w procesie budowy LSR. Ich celem była dyskusja nad konkretnymi zagadnieniami. Grupy interesariuszy z różnych sektorów podczas spotkań wybierały swoich reprezentantów. W wielu przypadkach przedstawicielami grup zostali wójtowie jako najbardziej kompetentni w sprawach mieszkańców. Na spotkaniach były dyskutowane i opracowywane rozwiązania poszczególnych zagadnień istotnych z punktu widzenia różnych grup oraz formułowane rekomendacje dla zespołu roboczego.

Spotkania reprezentantów grup odbywały się w kilku etapach i dotyczyły następujących kwestii: przygotowania planu komunikacyjnego, diagnozy i analizy SWOT, określenia celów i wskaźników, opracowania zasad i kryteriów wyboru operacji oraz określenia zasad monitorowania i ewaluacji. Harmonogram przeprowadzonych spotkań:

- Spotkanie reprezentantów grup interesariuszy celem dyskusji przygotowania planu komunikacyjnego LSR dnia 18.11.2015 r. w siedzibie LGD,
- Spotkanie reprezentantów grup interesariuszy celem dyskusji zasad monitorowania i ewaluacji dnia 09.11.2015 r. w siedzibie LGD,
- Spotkanie reprezentantów grup interesariuszy celem dyskusji zasad wyboru operacji i ustalenia kryteriów wyboru dnia 30.10.2015 r. w siedzibie LGD,
- Spotkanie reprezentantów grup interesariuszy celem dyskusji celów i wskaźników LSR oraz planu działania dnia 23.10.2015 r. w siedzibie LGD,
- Spotkanie reprezentantów grup interesariuszy celem dyskusji i analizy SWOT dnia 12.10.2015 r. w siedzibie LGD.

Każdy kluczowy etap opracowywania LSR był ostatecznie formułowany przez członków zespołu roboczego ds. Lokalnej Strategii Rozwoju. Celem działania zespołu roboczego była zaawansowana praca nad konkretnym zagadnieniem oraz próba wypracowania rozwiązań. W składzie zespołu roboczego było dziewięć osób tworzących Zarząd LGD „Kraina Rawki” oraz pracownicy biura LGD. Podczas spotkań najpierw definiowano cel pracy, a następnie poprzez dyskusję i propozycję rozwiązań, wypracowane efekty zaprezentowano społeczności lokalnej.

Podczas pierwszego spotkania stworzono plan komunikacyjny i opracowano zasady konsultacji społecznych. Zespół roboczy aktywnie uczestniczył w diagnozie i analizie SWOT obszaru LGD. Zostały zanalizowane dotychczasowe problemy i zagrożenia, a na podstawie wskazanych szans zostały określone przyszłe cele i wskaźniki pomiaru ich realizacji. Grupa robocza opracowała także zasady monitorowania i ewaluacji, które będą wykorzystane podczas realizacji przyszłych projektów.

Harmonogram spotkań:

- Spotkanie zespołu roboczego w sprawie diagnozy i analizy SWOT dnia 15.10.2015 r. w siedzibie LGD.
- Spotkanie zespołu roboczego w sprawie określenia celów i wskaźników LSR oraz planu działania dnia 26.10.2015 r. w siedzibie LGD.
- Spotkanie zespołu roboczego w sprawie opracowania zasad wyboru operacji i ustalenia kryteriów wyboru w dniu 03.11.2015 r. w siedzibie LGD.
- Spotkanie zespołu roboczego w sprawie opracowania zasad monitorowania i ewaluacji dnia 12.11.2015 r. w siedzibie LGD.
- Spotkanie zespołu roboczego w sprawie przygotowania planu komunikacyjnego LSR dnia 24.11.2015 r. w siedzibie LGD.

III. DIAGNOZA – OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI

Najliczniejszymi gminami w 2013 roku były Gmina Biała Rawska (11 555 osób) i Gmina Wiskitki (9 829 osób), z kolei najmniej mieszkańców było w Gminie Kowiesy (3 012 osób) i Regnów (1846 osób). Ludność w wieku przedprodukcyjnym w 2013 roku łącznie wynosiła 10 874 osób, w wieku produkcyjnym 35 005 osób, a w wieku poprodukcyjnym 10 541 osób. Dodatni przyrost naturalny w 2013 roku był tylko w dwóch Gminach: Cielądz (2) i Rawa Mazowiecka (5), natomiast w pozostałych był ujemny, przy czym najwyższe ujemne przyrosty naturalne były w Gminach: Biała Rawska (-23) i Wiskitki (-24).

1. Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów i obszarów interwencji odnoszących się do tych grup

Defaworyzacja jako zjawisko zaczyna obejmować coraz liczniejsze grupy społeczne. Problem ten dotyczy różnych grup wiekowych. Defaworyzacja, marginalizacja, wykluczenie społeczne, peryferyzacja to tylko niektóre określenia dotyczące zjawiska obniżenia możliwości korzystania w pełni z życia społecznego, dóbr kultury, życia zawodowego.

Podczas konsultacji społecznych na obszarze LGD „Kraina Rawki” mieszkańcy wskazali dwie grupy defaworyzowane ze względu na dostęp do rynku pracy oraz zagrożenie wykluczeniem społecznym – osoby do 25 roku życia oraz osoby w wieku 50+.

Bezrobocie ludzi młodych jest jednym z najtrudniejszych zjawisk występujących na rynku pracy. Obecnie największe problemy ze znalezieniem pracy mają ludzie młodzi, którzy nie ukończyli jeszcze 25. roku życia, a także absolwenci szkół wyższych. Im szczególnie trudno znaleźć pracę, bo nie mają doświadczenia zawodowego ani stażu pracy. Ukończona szkoła nie zawsze jest gwarancją nabycia umiejętności i kwalifikacji. Problemy ze znalezieniem zatrudnienia na rynku pracy wśród młodzieży są wynikiem wielu czynników m.in. niekorzystna sytuacja demograficzna, niedopasowanie kwalifikacji do potrzeb pracodawców, brak doświadczenia zawodowego, skutki kryzysu i oszczędzania przedsiębiorców oraz likwidacji dużych i małych zakładów pracy.

Wybór kierunku kształcenia jest jedną z najważniejszych decyzji, jaką młodzi ludzie podejmują w swoim życiu. W warunkach szybkich zmian na rynku pracy, podjęcie decyzji o wyborze kierunku kształcenia jest rzeczą trudną, szczególnie że celem nadrzędnym w wyborze rodzaju studiów powinno być zdobycie ciekawej, satysfakcjonującej oraz zgodnej z osobistymi zainteresowaniami i predyspozycjami, pracy zawodowej. Zdobycie odpowiedniego wykształcenia nie gwarantuje wprawdzie, że taką pracę znajdziemy, ale w znaczący sposób przybliża do osiągnięcia tego celu.

W ostatnich latach w całym kraju można było zaobserwować wzrost osób z wykształceniem wyższym, co spowodowane jest łatwiejszym dostępem do uczelni wyższych, a przede wszystkim trudną sytuacją na rynku pracy. W konsekwencji uczniowie masowo kontynuowali naukę na studiach wyższych, ponieważ uważali że studia zwiększą szanse na znalezienie dobrze płatnej i wymarzonej pracy. Podejście takie natomiast odwlekało moment faktycznego wejścia na rynek pracy i poszukiwanie zatrudnienia. Zakończenie edukacji i wejście na rynek pracy pociąga za sobą konieczność zmierzenia się z istotnym problemem, jakim jest brak doświadczenia zawodowego, którego posiadanie jest przez pracodawców bardzo wysoko cenioną wartością. Na uwagę zasługuje rosnąca świadomość młodzieży na temat wartości czy też konieczności podejmowania zatrudnienia w trakcie nauki. Coraz więcej młodych osób łączy edukację z pracą. Z jednej strony zauważamy zatem wzrost świadomości wśród młodzieży odnośnie wczesnego zdobywania doświadczenia zawodowego, jednak problemem pozostają wzrastające trudności ze zdobyciem pracy, zatrudnienie w szarej strefie, tzw. „umowy śmieciowe”, które w znacznej części dotyczą właśnie młodych pracowników, jak również niskie zarobki. Niestety dla części pracodawców młodzież chcąc wcześniej zdobywać doświadczenie zawodowe w połączeniu z brakiem atrakcyjnych ofert pracy stanowi swego rodzaju tanią siłę roboczą zatrudnianą w przeważającej części w ramach praktyk zawodowych czy wolontariatu, po odbyciu których i tak przeważnie nie są zatrudniani.

Ciekawą możliwością dla młodych ludzi rozpoczynających karierę zawodową może być założenie własnej działalności gospodarczej i rozpoczęcie pracy na własny rachunek. Należy podkreślić zalety takiego zatrudnienia, a mianowicie cenioną w szczególności przez osoby młode niezależność i nienormowany czas pracy. Powodami do zakładania własnej firmy jest przede wszystkim brak pracy lub problemy ze znalezieniem zatrudnienia w zawodzie, a także chęć poprawy własnej sytuacji finansowej.

Jednakże aby młodzi ludzie bez obaw mogli podejmować działalność należy w nich wykształcić postawy przedsiębiorczości zaczynając od poziomu podstawowego. Młodym ludziom brakuje pewności siebie i obycia w świecie biznesu. LGD „Kraina Rawki” za pomocą dostępnych środków chce spróbować usunąć przyczyny a nie tylko skutki takiego stanu rzeczy.

W ramach planowanego międzynarodowego projektu współpracy wsparciem zostaną objęci uczniowie szkół podstawowych, gimnazjalnych i szkół zawodowych. Szczegóły projektu współpracy opisane są w rozdziale V „Cele i wskaźniki” na str. 29-49.

Osoby powyżej 50 roku życia znajdują się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy. Z jednej strony w bliskiej perspektywie mają przejście na emeryturę, a z drugiej strony ze względu na swój wiek mają problemy ze znalezieniem bądź zmianą pracy. Stanowią znaczący odsetek wśród osób bezrobotnych, a ich liczba w ostatnich latach systematycznie wzrasta. Często są to osoby długotrwale bezrobotne, o niskiej aktywności zawodowej i niskiej motywacji do nabywania nowych umiejętności.

Głównymi przyczynami bezrobocia wśród osób w wieku 50+ jest przekonanie pracodawców o ich mniejszej wydajności pracy, szybkim odchodzeniu na emeryturę, braku opanowywania nowych technologii, czy większym koszcie utrzymania takiego pracownika. Najistotniejszą przyczyną dezaktywacji osób 50+ są negatywne stereotypy dotyczące efektywności ich pracy, które przejawiają się w przeświadczeniu, iż zaawansowany wiek wiąże się bez wątpienia z obniżeniem zdolności do pracy i jej wydajności, z pogarszającym się stanem zdrowia i kondycji fizycznej, co w konsekwencji prowadzi do niskiej oceny własnych sił i umiejętności.

Kolejną przyczyną dezaktywacji są zbyt niskie i nieaktualne kwalifikacje pracowników 50+ ograniczające ich możliwości utrzymania się na rynku pracy, w szczególności z zakresu technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz znajomości języków obcych, jak również brak motywacji do rozszerzania i aktualizacji posiadanej wiedzy i umiejętności. Ponadto pracodawcy nie chcą finansować szkoleń starszych pracowników. Zapominają przy tym o pozytywnych aspektach zatrudnienia osób w tym wieku, tj. myśleniu perspektywicznym, lepszej ocenie skutków, spokojnym działaniu, dużym doświadczeniu i ogromnej motywacji do pracy i lojalności. Poza tym duży odsetek osób w wieku powyżej 50 roku życia ma ogromne doświadczenie w pracy na stanowiskach kierowniczych.

Wadami zatrudniania takich osób jest fakt, że owe doświadczenie kierownicze zdobywali w zupełnie innych realiach. Niektórym osobom brakuje pewnych umiejętności, które z kolei u osób młodych są oczywiste. Problem ten jednak można doskonale rozwiązać poprzez odpowiednie formy kształcenia i doskonalenia zawodowego. Pracownicy w wieku powyżej 50 roku życia potrafią uczyć się efektywniej niż młodzież, ponieważ przez lata wypracowali własne strategie uczenia, co więcej są bardziej niezależni od wsparcia nauczyciela czy grupy, jak również chętnie biorą odpowiedzialność za własny proces uczenia. Ponadto bezrobotni z grupy wiekowej 50+ to w większości osoby najmniej wykształcone, najczęściej z wykształceniem zasadniczym zawodowym, gimnazjalnym lub niższym. Dlatego też osoby te powinny uzupełniać swe wykształcenie korzystając z wszelkich możliwości bezpłatnych szkoleń.

Na obszarze LGD „Kraina Rawki” osób bezrobotnych do 25 roku życia było 659, co stanowi 25 % wszystkich bezrobotnych, z czego najwięcej w Gminie Wiskitki, a najmniej w Gminie Regnów. Natomiast osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia było w sumie 578, co stanowi 22 % wszystkich bezrobotnych, z czego najwięcej również w Gminie Wiskitki, a najmniej w Gminie Regnów.

Tabela 3. Struktura bezrobocia wśród grup wskazanych jako defaworyzowane

GRUDZIEN 2013 (stan w dniu 31.12)			
Nazwa Gminy	Osoby do 25 roku życia	Osoby powyżej 50 roku życia	Liczba bezrobotnych ogółem
Gmina Biała Rawska	116	79	377
Gmina Cielądz	36	41	154
Gmina Rawa Mazowiecka	70	93	365
Gmina Regnów	26	9	65
Gmina Sadkowice	80	22	173
Gmina Kowiesy	36	15	97
Gmina Puszcza Mariańska	89	126	507
Gmina Wiskitki	140	147	634
Gmina Żelechlinek	66	46	218
RAZEM	659	578	2590

Źródło: Opracowanie własne

2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości

Położenie geograficzno-administracyjne gmin należących do LGD, w środkowej części Polski, pomiędzy dwiema aglomeracjami - łódzką i warszawską, jak również doskonałe połączenia komunikacyjne sprzyjają rozwojowi gospodarstwu. W gospodarce obszaru LGD „Kraina Rawki” przeważa rolnictwo, głównie uprawa owoców i warzyw.

Według danych GUS w 2013 roku na terenie LGD zarejestrowanych było 3 555 podmiotów gospodarczych. Należy zauważyć, iż dominującym sektorem był sektor prywatny (3424 podmioty), który stanowił 96,3% wszystkich podmiotów.

Najwięcej podmiotów gospodarki narodowej było w Gminie Wiskitki (726) i Gminie Puszcza Mariańska (704), a najmniej w Gminie Regnów (97) i Gminie Żelechlinek (147). W sektorze prywatnym przeważały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w sumie 2870 osób, a znikomy udział miały fundacje – występowało tylko 8 takich podmiotów.

Tabela 4. Podmioty gospodarki narodowej w 2013 r.

Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w 2013 r. (źródło GUS)									
	Gmina Biała Rawska	Gmina Cielądz	Gmina Rawa Mazowiecka	Gmina Regnów	Gmina Sadkowice	Gmina Kowiesy	Gmina Puszcza Mariańska	Gmina Wiskitki	Gmina Żelechlinek
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	693	181	617	97	203	187	704	726	147
Sektor publiczny	28	10	14	7	15	8	17	23	9
Sektor prywatny	665	171	603	90	188	179	687	703	138
W tym:									
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	551	140	517	79	149	146	587	578	123
Spółki handlowe	26	1	21	-	6	4	15	25	5
Spółdzielnie	6	2	2	1	3	2	8	4	2
Fundacje	1	1	1	-	-	-	3	2	-
Stowarzyszenia i organizacje społeczne	29	12	27	4	15	14	20	21	3

Źródło: Opracowanie własne

W gminie Biała Rawska działalność gospodarcza koncentruje się wzdłuż ważnych szlaków komunikacyjnych oraz w mieście Biała Rawska. Należy podkreślić, iż dobrze rozwinięty jest przemysł rolno-spożywczy zwłaszcza przetwórstwo mięsne. W usługach przeważa handel (sklepy i handel obwoźny) oraz usługi transportowe. Tereny wiejskie mają zdecydowanie rolniczy charakter – zwłaszcza intensywne i wysokowydajne uprawy sadownicze.

W Gminie Cielądz rolnictwo oparte jest na małych gospodarstwach rolnych. Rozwija się sadownictwo, ale dominującą rolę przejmuje produkcja warzyw. Małe zakłady rzemieślnicze dają zatrudnienie osobom nie związanym z rolnictwem (piekarnia, młyny, punkty usługowe, sklepy, stacje napraw samochodów, stacje paliw itp.). W Cielądzu powstał również nowoczesny zakład Herco, jeden z największych w Europie niezależnych producentów gwoździ.

Przez teren Gminy Rawa Mazowiecka przebiega wiele ważnych szlaków komunikacji samochodowej. Korzystny układ komunikacyjny (50 km do Łodzi i 70 km do Warszawy) sprawia, że obszary położone przy szlakach komunikacji krajowej stają się atrakcyjnymi terenami dla inwestorów.

Dobry układ komunikacyjny jest atutem dla rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości. Gmina Rawa Mazowiecka charakteryzuje się słabymi glebami i dużym rozdrobnieniem gospodarstw. Jednak dla większości mieszkańców, ze względu na trudności w pozyskaniu pracy w Rawie i na terenie Gminy, podstawowe źródło dochodu stanowi rolnictwo, a w nim chów trzody chlewnej i bydła.

Wśród największych podmiotów gospodarczych na terenie Gminy wymienia się: Metalbud – Nowicki Podlas; Zakład Doświadczalny Instytutu Zootechniki Sp. z o.o. w Rossosze; PPHU Zakład Mięsny „Męcina” w Niwnej; Sob-Pol Konopnica; Zakład Gospodarki Komunalnej Rawa Mazowiecka; Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjno-Drogowych ERBEDIM Konopnica; Zakład Przetwórstwa Mięsnego Dorota i Mirosław Zagajewscy w Wałowicach; Stacja Paliw „Kik-Pol” Ścieki; Stacja Paliw „Orlen” Podlas; Stacja Paliw „Dakota” Podlas; Logis S.A., Konopnica; Spółdzielnia Kółek Rolniczych, Rawa Mazowiecka; Arcelor. Produkcja płyt warstwowych, Mittal, Konopnica; RAW - POLEksport, Stefańscy, Julianów.

W Gminie Regnów przeważająca liczba ludności utrzymuje się z produkcji rolniczej, pozostała część ludności utrzymuje się z pracy najemnej i działalności pozarolniczej. Gmina Regnów ze względu na charakter rolniczy nie posiada dużych zakładów przemysłowych. Znajduje się tutaj kilka małych przedsiębiorstw zatrudniających po kilka osób. Zarejestrowanych jest 90 podmiotów gospodarczych prowadzących najczęściej samodzielnie różnorodną działalność gospodarczą. Grupa ta stanowi ok. 9% ogółu ludności w wieku produkcyjnym. Największa liczba podmiotów to działający w dziedzinie handlu – 43%, następnie w sferze usług – 25%, kolejno w sferze usług budowlanych 24% ogółu zarejestrowanych.

Generalnie na terenie gminy nie obserwuje się zwiększonej aktywności gospodarczej w sferze produkcji nierolniczej i usług a związanej bezpośrednio z dobrze rozwiniętą produkcją rolniczą. Baza obsługi tej wiodącej dziedziny gospodarki gminy nie jest rozległa, ani też różnorodna i nowoczesna, choć nie odbiega od typowej dla rejonu.

W gospodarce Gminy Sadkowice dominuje rolnictwo, głównie uprawia się owoce co stanowi znakomite zaplecze dla rozwoju przetwórstwa owocowo-warzywnego.

Kowiesy to gmina typowo rolnicza, w której wiodącym kierunkiem produkcji jest sadownictwo (sady zajmują ponad 2 500 ha) i coraz bardziej rozwijające się warzywnictwo.

Stosunkowo łagodny klimat, piękna przyroda i liczne obiekty historyczne sprzyjają rozwojowi turystyki w tej gminie. Lasy pokrywają 21,7% powierzchni gminy. Znaczna jej część leży w Obszarze Bolimowskiego Parku Krajobrazowego, stanowiącego bogate dziedzictwo przyrodnicze..

W Gminie Puszcza Mariańska w strukturze użytkowania dominują tereny rolnicze obejmujące 60,4% powierzchni całej gminy. w tym grunty orne (46,5%), łąki i pastwiska (11,1%) oraz sady (2,8%). Ważną rolę ekologiczną w wymiarze regionalnym odgrywają liczne kompleksy leśne i tereny łąkowe sprzyjające zachowaniu bioróżnorodności w tej części kraju. Szczególne znaczenie posiada rezerwat leśny „Puszcza Mariańska” i rezerwat wodny „Rawka” oraz liczne użytki ekologiczne i pomniki przyrody.

W 2015 r. w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej w gminie Puszcza Mariańska zarejestrowane są 694 podmioty gospodarcze. Największy odsetek stanowią przedsiębiorstwa handlowe (241 podmiotów gosp.), następnie przedsiębiorstwa branży budowlanej (108 podmiotów), transportowej (52 podmioty), gospodarstwa domowe i pozostała działalność usługowa (49 pomiotów). W przetwórstwie przemysłowym zarejestrowane są 44 podmioty gospodarcze.

Gmina Wiskitki zwiększyła swą dostępność komunikacyjną dzięki dużym inwestycjom w ogólnopolską infrastrukturę drogową. Tym samym wrosła chęć do inwestowania i osiedlania się na tym terenie. Wpływa to na rozwój gospodarczy i poprawę warunków życia mieszkańców. Do atutów gminy należą także ciekawe przyrodniczo tereny położone w Bolimowskim Parku Krajobrazowym.

W Gminie Żelechlinek, w związku z małą gęstością zaludnienia, przeważają małe wsie liczące do 100 mieszkańców. Stanowią one ok. 72% wszystkich jednostek osadniczych. Grunty orne zajmują ok. 75% powierzchni gminy. Są zajęte pod uprawy polowe. W strukturze zasiewów dominują zboża, zajmujące około 85% powierzchni.

Do upraw trwałych należą przede wszystkim drzewa uprawiane w sadach, które stanowią 1,17% powierzchni gminy. Trwałe użytki zielone pokrywają natomiast 6,77% obszaru.

Przemysł to dział produkcji materialnej uzależniony od czynników lokalizacji. Zakłady przemysłowe, które powstały na terenie gminy posiadają lokalizację rozproszoną. Najważniejszymi surowcami niezbędnymi do rozwoju przemysłu spożywczego są surowce pochodzenia roślinnego i zwierzęcego. Na ich bazie rozwinął się przemysł młynarski i przetwórstwo mięsne. W oparciu o rynek zbytu, który jest nieodzownym czynnikiem lokalizacji przemysłu, na terenie gminy działają prężnie piekarnie, zaopatrujące nie tylko miejscową ludność, ale także pobliskie miasta. W oparciu o miejscową siłę roboczą w gminie funkcjonują zakłady odzieżowe, w których zatrudnione są głównie kobiety.

Oprócz w/w zakładów funkcjonują również zakłady produkujące opakowania z tworzyw sztucznych i opakowania kartonowe. Miejscowa ludność zajmuje się również produkcją ogrodzeń betonowych i metalowych.

Badania ankietowe i konsultacje społeczne jako przyczynę niskiej aktywności mieszkańców w kierunku podejmowania działalności gospodarczej wskazali niedostateczną wiedzę społeczności lokalnej na temat pozyskiwania funduszy unijnych, zakorzenione postawy mentalne oraz brak wiary w sukces.

Nowy okres programowania i możliwość pozyskania środków z budżetu Unii Europejskiej rodzi nadzieję na poprawę tego stanu rzeczy. Daje również nadzieję istniejącym firmom na zdobycie nowych doświadczeń dzięki możliwości skorzystania ze szkoleń oraz wyjazdów studyjnych.

Mieszkańcy bardzo mocno podkreślali również coraz wyższy poziom wykształcenia młodych ludzi co w połączeniu ze wsparciem doradczym i szkoleniowym może bardzo pozytywnie przełożyć się na rozwój gospodarczy obszaru mimo zapewne dużej konkurencji jaka jest przy pozyskiwaniu środków zewnętrznych.

3. Opis rynku pracy

Według danych GUS w 2013 roku na obszarze LGD było razem 4 153 osoby zatrudnione, w tym 2 052 mężczyzn (49,4%) i 2 101 kobiet (50,6%). Największa liczba osób pracujących była w Gminie Biała Rawska, a najmniej w Gminie Kowiesy. Natomiast najwięcej pracujących mężczyzn było w Gminie Rawa Mazowiecka, a najmniej w Gminie Sadkowiec, z kolei najwięcej pracujących kobiet było w Gminie Biała Rawska, a najmniej w Gminie Kowiesy.

Na terenie LGD „Kraina Rawki” liczba osób bezrobotnych wg stanu na dzień 31.12.2013 roku wynosiła 2 590 osób, w tym aż 1190 kobiet, co znaczy 46% osób bezrobotnych stanowią kobiety.

Największa liczba osób pracujących była w Gminie Biała Rawska, a najmniejsza w Gminie Kowiesy.

Najwięcej osób bezrobotnych wg stanu na dzień 31.12.2013 r. było w gminie Wiskitki 634 osoby, a najmniej w Gminie Regnów 65 osób. Ponadto najwięcej bezrobotnych kobiet było w Gminie Sadkowiec, a najmniej w Gminie Żelechlinek.

Największa stopa bezrobocia, czyli udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym występował w Gminie Żelechlinek, a z kolei najmniejszy w Gminie Sadkowiec.

Największy udział zarejestrowanych bezrobotnych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym był w Gminie Wiskitki, a najmniejszy w Gminie Biała Rawska.

Wśród osób bezrobotnych na obszarze LGD przeważają osoby długotrwale bezrobotne, bez wykształcenia średniego oraz kobiety. Osób długotrwale bezrobotnych najwięcej było w Gminie Wiskitki, a najmniej w Gminie Regnów. Osoby długotrwale bezrobotne, zgodnie z definicją zawartą

w art. 49 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, to osoby pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych.

4. Przedstawienie działalności sektora społecznego, w tym integracja/rozwój społeczeństwa obywatelskiego

Na obszarze LGD „Kraina Rawki” funkcjonuje wiele organizacji pozarządowych, zarówno formalnych jak i nieformalnych. Odgrywają one znaczącą rolę w życiu kulturalnym swoich gmin, ponieważ są inicjatorem wielu projektów, spotkań i imprez, dbają o zachowanie dziedzictwa kulturowego wsi oraz integracji środowiska lokalnego.

W ostatnich latach reaktywowały się koła gospodyń wiejskich, zawiązały się zespoły ludowe, a także powstały wioski tematyczne w ramach projektu pt. „Sieć wiosek tematycznych w Krainie Rawki” realizowanego w 2012 roku. Głównym celem projektu było utworzenie po jednej wiosce tematycznej w każdej gminie członkowskiej LGD. I tak w Ossie (gmina Biała Rawska) powstała galeria rękodzieła „Lawendówka”, w Sierzchowach (gmina Cielądz) – wioska pomidorowa, w Paplinie (gmina Kowiesy) – wioska rybna, w Julianowie (gmina Rawa Mazowiecka) – wioska dębowa, w Wilkowicach (również gmina Rawa Mazowiecka) – wioska różana, w Regnowie – wioska wiśniowa i w Sadkowicach – wioska jabłkowa.

Społeczeństwo najbardziej integruje się w ramach działania „Granty Krainy Rawki”, które skierowane jest do wszystkich organizacji nieformalnych i formalnych działających na naszym obszarze. W ramach powyższego działania organizacje otrzymują dotacje bez konieczności zapewnienia wkładu własnego.

Mając na uwadze powyższe pozytywne doświadczenia w realizacji tego typu działań, LGD duże nadzieje pokłada w działaniu „projekty grantowe”, w ramach którego może udzielać grantobiorcom zaliczek nawet do 100%. Rodzi to ogromne szanse na jeszcze większą aktywizację lokalnej społeczności i włączenie się do działań ludzi, którzy do tej pory nie angażowali się w działalność społeczną lub przejawiali wręcz negatywny stosunek do lokalnych liderów a swoim zachowaniem przyczyniali się do zniechęcenia i „wypalenia” aktywnych mieszkańców.

Oprócz Kół Gospodyń Wiejskich, zespołów ludowych i wiosek tematycznych prężnie również działają Ochotnicze Straże Pożarne, kluby sportowe oraz stowarzyszenia działające na rzecz rozwoju danych miejscowości, m.in. Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Kowiesy, Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Turowa Wola i okolic, Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Stary Wylezin. Warto wspomnieć o Stowarzyszeniu Kulturalno-Historycznym „Cymbarka” z Cielądza, które przede wszystkim przekazuje dzieciom, młodzieży oraz dorosłym historie własnego regionu, wspiera i promuje lokalną twórczość ludową, promuje lokalne potrawy regionalne, tworzy i promuje grupy folklorystyczne, kultywuje lokalne obrzędy i zwyczaje, jak również promuje rękodzieło ludowe.

W gminie Puszcza Mariańska organizacją, która działa na rzecz rozwoju tejże gminy jest Mariański Ruch Inicjatyw Ekonomiczno-Społecznych. W 2011 roku utworzono tu Lokalne Centrum Informacji i Wspomagania Organizacji Pozarządowych.

W gminie Wiskitki aktywnie działa Stowarzyszenie Kuźnia Inicjatyw Wiskitki.org, która skupia się przede wszystkim na działaniach skierowanych do dzieci i młodzieży.

Z organizacji senioralnych warto podkreślić działalność Stowarzyszenia Seniorów „Promyk” z Bartnik działającego na rzecz aktywizacji i integracji osób starszych.

Wszystkie wyżej wspomniane organizacje pozarządowe z wielką chęcią promują się na różnego rodzaju imprezach, dożynkach i festynach gminnych, powiatowych, wojewódzkich, targach, czy ogólnokrajowych. Należy podkreślić, iż działające na naszym obszarze zespoły ludowe zajmują wysokie miejsca i wyróżnienia na różnego rodzaju przeglądach pieśni tradycyjnych i regionalnych.

Konsultacje społeczne z mieszkańcami obszaru potwierdziły, że zarówno na terenie ich gmin jak i w całym kraju daje zauważyć się pozytywne nastawienie dla działalności oddolnych, co z pewnością ma również odzwierciedlenie w liczbie podejmowanych inicjatyw przez organizacje społeczne.

5. Wskazanie problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz skali tych zjawisk (np. dostęp do miejscowej infrastruktury i kultury, liczba osób objętych opieką społeczną)

Sytuacja mieszkańców obszaru LGD „Kraina Rawki” w ostatnich latach uległa poprawie pod względem dostępu do miejscowej infrastruktury i kultury, ale nie oznacza to stanu idealnego, ponieważ potrzeby mieszkańców są znacznie większe od tego co udało się do tej pory zrobić. Powstały nowe świetlice wiejskie i domy kultury, wyremontowane zostały niektóre istniejące świetlice wiejskie, powstały nowe place zabaw, organizowanych jest znacznie więcej różnego rodzaju szkoleń, warsztatów plastycznych i ceramicznych, rękodzielnictwa (bibułkarstwo, wycinanki).

Według danych GUS w 2013 roku osób korzystających z pomocy społecznej w sumie było 5383, co stanowi 9,5 % ogólnej liczby mieszkańców obszaru LGD. Największa liczba osób korzystających z pomocy społecznej występowała w gminie Biała Rawska 1437 osoby, co stanowiło 26,7% wszystkich osób korzystających z pomocy społecznej oraz w gminie Wiskitki 749 osób, co stanowiło 13,9% wszystkich osób korzystających z pomocy społecznej.

Natomiast najmniej osób korzystających z pomocy społecznej było w Gminie Regnów 230, co stanowiło 4,3% wszystkich osób korzystających z pomocy społecznej oraz w gminie Kowiesy 310, co stanowiło 5,6% wszystkich osób korzystających z pomocy społecznej.

Według danych GUS w 2013 roku, iż na obszarze LGD było łącznie 19 bibliotek i filii, a czytelników było jedynie 5377, co stanowi 9,5% całej ludności obszaru LGD. Czytelnictwo jest na bardzo niskim poziomie i problem ten nie dotyczy tylko polskich wsi, lecz całego kraju. Najwięcej czytelników było w gminie Biała Rawska 1343 osób, co stanowiło 11,6% wszystkich mieszkańców gminy oraz w Gminie Wiskitki 854 osoby, co stanowiło 8,7% wszystkich mieszkańców gminy. Natomiast najniższe czytelnictwo było w gminie Regnów 154 osoby, co stanowiło 8,3% wszystkich mieszkańców gminy oraz w Gminie Cielądz 244 osoby, co stanowiło 6% wszystkich mieszkańców gminy.

Na obszarze LGD „Kraina Rawki” według danych GUS w 2013 roku nie istniało żadne kino, najbliższe kina są w Rawie Mazowieckiej, w Skierniewicach i w Żyrardowie. Na naszym terenie działają jedynie dwa domy kultury: Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Białej Rawskiej oraz Gminny Dom Kultury w Żelechlinku. Życie kulturalne mieszkańców gmin skupia się wśród istniejących świetlic wiejskich, gdzie organizowane są różnego rodzaju imprezy kulturalne. W gminie Puszcza Mariańska funkcje kulturalne, poza biblioteką, pełni Galeria „U Nas” oraz Stowarzyszenie MRIES (doraźnie, w ramach realizowanych projektów).

Analiza powyższych danych jednoznacznie potwierdza opinię mieszkańców obszaru LGD „Kraina Rawki” o potrzebie realizacji inwestycji w zakresie obiektów kulturalnych.

Ponadto, podczas spotkań konsultacyjnych mieszkańcy wskazywali na pilną potrzebę budowy lub poprawy stanu technicznego istniejącej infrastruktury rekreacyjnej i sportowej.

Społeczność lokalna dostrzega i docenia fakt, iż w ostatnich latach, głównie dzięki dostępności funduszy unijnych, udało się zwiększyć liczbę tego typu obiektów, jednakże potrzeby w tym zakresie nadal są ogromne.

Mieszkańcy uważają, że brak ofert zaangażowania dzieci, młodzieży czy osób starszych niesie za sobą negatywne skutki w postaci izolacji i wykluczenia społecznego.

6. Wykazanie wewnętrznej spójności obszaru LSR (innej niż spójność przestrzenna)

Obszar LGD jest również spójny kulturowo, geograficznie oraz historycznie.

W województwie łódzkim wyróżnić można pięć subregionów etnograficznych: łęczycki, łowicki, rawski, opoczyński i sieradzki. Każdy z nich wypracował własny styl i wzorzec kulturowy świadczący o jego odrębności.

Styl rawski charakteryzuje odrębna kultura wyróżniająca się wzornictwem, strojami, kolorystyką i budownictwem. W niektórych wsiach spotkać można jeszcze pojedyncze stare drewniane domy i zabudowania gospodarcze z okresu międzywojennego.

Jednym z podstawowych wyznaczników charakteryzujących styl rawski jest strój ludowy, który można obecnie zobaczyć w czasie świąt religijnych, dożynek lub występów zespołów ludowych.

Część gminy Rawa Mazowiecka należała do dawnego Księstwa Łowickiego, dlatego też Obrzędowy Zespół Ludowy „Wilkowianie” nawiązuje do tych tradycji.

Gminy Puszcza Mariańska i Wiskitki nie mają ściśle określonego stylu etnograficznego. Sieć placówek kulturalnych działających na terenie planowanym do objęcia LSR składa się z ośrodków i domów kultury, bibliotek publicznych oraz świetlic wiejskich.

W każdej z gmin odbywają się, zwłaszcza w okresie letnim, imprezy kulturalne, dożynki i festyny, m.in. Dożynki Gminne w Białej Rawskiej, Piknik Rodzinny w Cielądzu, Pożegnanie Lata w Sierzchowach, Majówka w Wilkowicach, Powiatowe Miodobranie w Żelechlinku, Piknik „Skarbnica Inicjatyw” w Puszczy Mariańskiej.

Spójność geograficzna związana jest z rzeką Rawką, od której powstała nazwa stowarzyszenia i przepływa przez teren LGD, w tym przez nowoprzyjęte gminy Żelechlinek oraz Puszcza Mariańska. W 2014 roku Rzeką Rawka, głosami internautów, została wybrana Rzeką Roku 2014 w konkursie ogłoszonym przez Klub Gaja.

Do tej pory tylko w gminie Kowiesy znajdował się fragment Bolimowskiego Parku Krajobrazowego, a po rozszerzeniu obszaru o Gminy Puszcza Mariańska i Wiskitki już 46% parku znajduje się na terenie działania LGD Kraina Rawki.

Objęcie geograficzne większej części rzeki Rawki oraz parków i rezerwatów zwiększy zainteresowanie turystyką i agroturystyką na obszarze działania stowarzyszenia. Również historia gmin Żelechlinek, Puszcza Mariańska i Wiskitki wskazuje na spójność obszaru.

Gmina Żelechlinek należała do dawnego powiatu rawskiego, który istniał w latach 1867-1975, a LGD zajmuje obecnie obszar powiatu rawskiego za wyjątkiem miasta Rawa Mazowiecka.

Gminy Puszcza Mariańska i Wiskitki w latach 1975 – 1998 administracyjnie należały do powiatu skierniewickiego, podobnie jak gminy należące do LGD Kraina Rawki, prócz gminy Żelechlinek, która w tych latach należała do województwa piotrkowskiego.

6.1. Krótki opis dziedzictwa kulturowego/zabytków

„Kraina Rawki” łączy obszar dziewięciu gmin, na terenie których znajdują się przepiękne zabytki, cenne dla kultury całego regionu. Są to przede wszystkim kościoły i cmentarze przykościelne, jak również pałace, dwory oraz zabytkowe aleje i parki. Istnieje wiele miejsc warty odwiedzenia.

Będąc w gminie Biała Rawska warto zobaczyć m.in. zespół pałacowo-parkowy w Białej Rawskiej, Babsku i Woli Chojnatej, zabytkową aleję lipową w Babsku wiodącą do kościoła parafialnego w Babsku, grób Konstancji Gładkowskiej - muzy Fryderyka Chopina, rezerwat „Babsk” o powierzchni ponad 10 ha istniejący od 1958 r., park krajobrazowy przy zespole dworskim w Babsku, zabytkową aleję lipy drobnolistnej w Grzymkowicach, dąb „Goworek” w Ossie, który liczy ponad 500 lat, zespół parkowo pałacowy w Ossie, Pałac neogotycki w Białej Rawskiej z poł. XIX wieku, pałac neorenesansowy w Woli Chojnatej z XIX wieku, kościół pw. św. Wojciecha w Białej Rawskiej, kościół pw. św. Antoniego Padewskiego w Babsku z 1846 r., Galerię rękodzieła „Lawendówka” w Ossie, dwór w Podśędkowicach z pocz. XIX w. W Białej Rawskiej swój bieg kończy kolejka wąskotorowa, która została wybudowana przez wojsko niemieckie w marcu 1915 roku. Linia kolei liczy 48 km i wiedzie z Rogowa, przez Boguszyce, Rawę Mazowiecką, Regnów do Białej Rawskiej.

Do najcenniejszych zabytków gminy Cielądz należy XIX wieczny kościół parafialny pw. św. Trójcy, odrestaurowany XVI-wieczny kościół parafialny pw. Przemienienia Pańskiego w Sierzchowach, obok którego znajduje się drewniana dzwonnica pochodząca z XVIII w. park w Cielądzu z przełomu XIX i XX w., pałac w Ossowicach z przełomu XIX i XX w. W miejscowości Sierzchowy funkcjonuje jedyne w województwie łódzkim prywatne Muzeum Wsi Rawsko-Opczyńsko-Mazowieckiej „Sochowa Zagroda”.

Na terenie Gminy Rawa Mazowiecka warto zobaczyć: zespół parkowo-pałacowy w Rossosze z pocz. XX w., zespół dworsko-parkowy w Wilkowicach z poł. XX w., kościół pw. św. Stanisława Biskupa Męczennika w Boguszycach z XVI w., Kościół pw. Najświętszej Maryi Panny w Kurzeszynie z pocz. XX w., cmentarz rzymsko-katolicki (część) w Kurzeszynie, średniowieczne grodzisko pierścieniowe w Kurzeszynie, kapliczkę przydrożną w miejscowości Podlas, spichlerz w Starych Bylinach.

Do najcenniejszych zabytków gminy Regnów należy kościół pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny w Regnowie z II poł. XIX w. oraz dwór w Rylsku Dużym z XIX w.

Na terenie Gminy Sadkowice warto zwiedzić kościół parafialny pw. Świętych Dziesięciu Tysięcy Rycerzy Męczenników w Sadkowicach z XIX w., kościół parafialny pw. Przemienienia Pańskiego

w Lubani z XIX w., kościół parafialny pw. Św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Lewinie z XVII w., zespół pałacowo-parkowy w Kaleniu z XIX w., dwór wraz z parkiem i alejami zabytkowymi w Bujalach, Zabłociu, Paprotni i Jajkowicach z XIX w., rezerwat modrzewia na tle lasu sosnowo – dębowo-bukowego w Trębaczewie.

Odwiedzając gminę Kowiesy należy zobaczyć głąz narzutowy w Zawadach z epoki lodowcowej (sprzed około 20 tysięcy lat) o wymiarach: 12 m długości, 8,5 m szerokości i 3 m wysokości, dwór w Woli Pękoszewskiej z XVIII w., dwór w Wędrogowie z XIX w., dwór w Chojnacie z XIX w., dwór w Turowej Woli z XIX w., w którym nagrywane były takie filmy jak: „Nad Niemnem”, „Pan Tadeusz”, „Panna z mokrą głową”, „Widziadło”, „Panny i wdowy” oraz „1920. Wojna i miłość”, kościół pw. św. Marcina w Chojnacie z XVII w., kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Jeruzalu z XVIII w.

Do najcenniejszych zabytków gminy Puszcza Mariańska należą: zespół kościelno-klasztorny zgromadzenia Księża Marianów, zespół pałacowy w Kamionie z przełomu XIX/XX w., dworzec PKP i Kościół p.w. św. Antoniego Padewskiego w Radziwiłowie Mazowieckim, modrzewiowa Kaplica św. Michała Archaniola w Puszczy Mariańskiej, Kaplica p.w. św. Stanisława Kostki w Studzieńcu oraz park dworski w Wycześniaku z lat 30 XX wieku.

Odwiedzając gminę Wiskitki należy zobaczyć: Plac Wolności w Wiskitkach, kościół p.w. Wszystkich Świętych i św. Stanisława w Wiskitkach z XVI w., zespół pałacowy w Guzowie z XVIII w. oraz Sanktuarium Matki Bożej Świętorodzinnej w Miedniewicach z XVI w.

Do najcenniejszych zabytków gminy Żelechlinek należy kościół p.w. św. Bartłomieja z pocz. XX w. oraz cmentarz z XIX-wiecznymi nagrobkami w Żelechlinku.

Konsultacje społeczne jasno wykazały, że liczne zabytki są jedną z mocnych stron obszaru, jednakże ich zły stan techniczny, słaba promocja (w powiązaniu z innymi atutami obszaru) lub niechęć prywatnych właścicieli do udostępniania obiektów turystom sprawiają, że atrakcyjność turystyczna całego obszaru wiele traci.

6.2. Krótka charakterystyka obszarów atrakcyjnych turystycznie oraz wskazanie potencjału dla rozwoju turystyki, informacja dotycząca liczby gospodarstw agroturystycznych.

Obszar LGD „Kraina Rawki” posiada wystarczające zasoby przyrodnicze, kulturowe i historyczne by w pełni rozwinąć sektor turystyczny. W każdej z gmin są zabytkowe budowle takie jak kościoły, dwory i pałace, które mogą być atrakcją turystyczną na trasie wycieczek zarówno pieszych, jak i rowerowych.

Malownicze krajobrazy z łagodnymi wyniesieniami stanowią dużą atrakcję dla turystów odwiedzających nasze strony. Dostyc gęsta i mało uczęszczana sieć dróg idealnie nadaje się na wycieczki rowerowe. Nadal znaleźć tu można obszary dzikiej nieskażonej cywilizacją przyrody. Wiele jest tu lasów rozrzuconych pośród pól, starych przydrożnych alei i parków przydworskich. Obszar jest doskonałym miejscem do uprawiania turystyki weekendowej, w szczególności ze względu na swoje położenie pomiędzy Łodzią i Warszawą.

Największe atrakcje turystyczne obszaru „Krainy Rawki” – interesujące miejsca, bogate w zasoby historyczne, przyrodnicze i kulturowe zostały połączone za pomocą szlaku turystycznego w kształcie cyfry „8” – „Rawskiej Ósemki”. Trasa wiedzie przez liczne wsie i miasteczka, łącząc zabytki architektury sakralnej, pałacowej i dworskiej, unikalne atrakcje przyrodnicze oraz pomniki przyrody nieożywionej. Tak duże urozmaicenie sprawia, że każdy znajdzie tu dla siebie coś interesującego.

Kolejnym ważnym zasobem obszaru jest kolejka wąskotorowa, której trasa prowadzi z Rogowa przez Rawę Mazowiecką do Białej Rawskiej i przecina malownicze tereny podnóża Wzniesień Łódzkich, dolinę rzeki Rawki oraz pagórkowate tereny Wysoczyzny Rawskiej. Kolej wąskotorowa

łącząca Rogów z Rawą Mazowiecką i Białą Rawską powstała w 1915 roku podczas pierwszej wojny światowej, jako wojskowa kolej polowa zaopatrująca front w żywność, broń i amunicję. Wzdłuż trasy kolejki znajduje się wiele atrakcyjnych pod względem turystycznym miejscowości.

Ważnym potencjałem obszaru, wskazanym przez mieszkańców podczas konsultacji, są osoby z dużych miast (często artyści, dziennikarze), którzy osiedlają się na stałe na terenie działania LGD.

Swoimi innowacyjnymi pomysłami i świeżym spojrzeniem mają duże szanse na ożywienie tego regionu. Taka tendencja jest również bardzo ważną informacją dla LGD i jego mieszkańców o nowych trendach wśród mieszkańców dużych miast, którzy coraz bardziej interesują się życiem w zgodzie z naturą i aktywnym wypoczynkiem na łonie natury i błędem byłoby nie wykorzystanie tej szansy.

Na obszarze „Krainy Rawki” jest zaledwie 8 gospodarstw agroturystycznych – dwa na terenie gminy Kowiesy, dwa na terenie gminy Biała Rawska, dwa na terenie gminy Wiskitki, jedno na terenie gminy Cielądz i jedno na terenie gminy Puszczy Mariańska i, jak pokazują wyniki konsultacji społecznych, nie są one w stanie obsłużyć całego ruchu turystycznego na obszarze LSR.

6.3. Opis produktów lokalnych, tradycyjnych i regionalnych

Produktem charakterystycznym dla obszaru LGD „Kraina Rawki” jest przede wszystkim jabłko. Gminy znane są z intensywnej produkcji owoców, zaś produkcja jabłek ma tutaj kluczowe znaczenie, oprócz nowoczesnych odmian zachowały się jeszcze tradycyjne polskie odmiany odznaczające się specyfiką smaku i aromatu. Na terenie gminy Kowiesy i Biała Rawska jest dwóch producentów, którzy produkują 100% soki z owoców i warzyw.

Dużym dorobkiem produktów tradycyjnych może się pochwalić gmina Puszcza Mariańska.

Na Listę Produktów Tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi wpisanych jest aż 13 produktów, są to między innymi kogutki z Radziwiłłowa, perliczki z Grabiny Radziwiłłowskiej, pasta rybna z Radziwiłłowa, śledź w oleju z Radziwiłłowa, chleb razowy radziwiłłowski, ślimak winny z Radziwiłłowa, likier jajeczny radziwiłłowski, kompot z jabłek z Radziwiłłowa, jaja z Radziwiłłowa, makaron radziwiłłowski, rosół dworski z kapłona, jaja perlicze z Grabiny Radziwiłłowskiej oraz miody mariańskie.

Miody mariańskie wytwarzane są z pożytków znajdujących się w Puszczy Mariańskiej. Tereny te charakteryzują się wyjątkowym mikroklimatem, lasy w gminie stanowią pozostałość puszczy mazowieckich i wchodzi w skład Bolimowskiego Parku Krajobrazowego. Miody mariańskie to wytwarzany z śródleśnych łąk, torfowisk i kwiatów – miód wielokwiatowy, z kwiatów stuletnich lip – miód lipowy oraz o charakterystycznym aromacie miód akacjowy.

Doświadczenie „mariańskich” pszczelarzy stosujących tradycyjne metody pozyskiwania i przechowywania miodu wpływa na smaku miódów mariańskich i podnosi ich jakość. Miody te uzyskiwane są przez swobodne wyciekanie z plastrów lub odwirowywanie. Przechowywane są w dębowych beczkach uszczelnianych woskiem, a następnie przelewane do słoików przechowywane są w przewiewnych piwnicach pod szczelnym zamknięciem. Miody mariańskie również obecnie cieszą się uznaniem, są poszukiwane i rozpoznawane przez konsumentów.

Produktami lokalnymi charakterystycznymi dla gminy Puszcza Mariańska są również budnicka szynka w cieście i smalec ze śledzia. Budnicka szynka ma charakterystyczny wygląd jest okrągła, przypomina ogromny bochen chleba. Specyfika produktu jest sztuka marynowania, a później pieczenia w piecu opalanym drewnem. Szynkę podaje się na ciepło lub zimno pokrojoną wraz z ciastem. Autorami tego produktu są Anna i Tomasz Golińscy. Natomiast smalec ze śledzia jest autorskim produktem Wioletty i Dariusza Marcinowskich z Radziwiłłowa.

Kolejnym wyróżniającym produktem są miody z gminy Żelechlinek, które zostały również wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Tradycje bartnicze i pszczelarskie gminy podkreśla herb Żelechlinka, na którym widnieją wymowne symbole: ul bartny, olbrzymi niedźwiedź i mała pszczoła. Nektar zbierany przez pszczoły na terenie gminy Żelechlinek jest wysokiej jakości, ponieważ niemal cała jej powierzchnia należy do chronionej zlewni rzeki Rawki.

W gospodarstwie pasiecznym cykl prac jest ustalony przez biologię rodziny pszczelej. Prace rozpoczynają się z chwilą oblotu wiosennego, a kończą się zazimowaniem rodziny. Miody pozyskiwane są w sposób tradycyjny, wiosną miód rzepakowy, latem akacjowy, lipowy, gryczany, wielokwiatowy. Pszczoły są odymiane dymem pochodzącym z wiór i próchna drzew liściastych. Ostatnie miodobranie odbywa się z końcem sierpnia, a resztę miodu pszczoły magazynują na własne

potrzeby. Od ośmiu lat w okresie letnim odbywa się impreza coroczna „Powiatowe Miodobranie w Żelechlinku”.

IV. ANALIZA SWOT

Ocena możliwości rozwoju obszaru LGD „Kraina Rawki” została dokonana na kilku poziomach partycypacji społecznej z udziałem przedstawicieli wszystkich sektorów, na których oparte jest działanie LGD: społecznego, publicznego, gospodarczego oraz mieszkańców.

W pierwszej kolejności zostało przeprowadzone badanie ankietowe, w którym respondenci anonimowo wskazywali słabe i mocne strony obszaru LGD, jak również szanse i zagrożenia dla jego rozwoju. Następnie podczas spotkania konsultacyjnego dokonana została analiza odpowiedzi najczęściej wskazywanych w ankietach oraz zapisano nowe propozycje elementów analizy zgłaszane przez uczestników spotkania. Na kolejnym etapie badań, reprezentacja grup interesariuszy podczas dyskusji przygotowała rekomendacje dla grupy roboczej, która miała ustalić ostateczny kształt analizy SWOT.

Wieloetapowy proces opracowywania analizy pomógł zidentyfikować mocne strony determinujące rozwój i ocenę zagrożeń, które mogą w przyszłości mieć wpływ na realizację założonych celów. Zidentyfikowano czynniki wewnętrzne i zewnętrzne mające wpływ na obszar LGD „Kraina Rawki” i jej mieszkańców. Wzięto również pod uwagę uwarunkowania charakterystyczne dla obszaru działania Stowarzyszenia oraz potencjał obszaru odnośnie kapitału finansowego, ludzkiego i informacyjnego.

Tabela 5. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	Odniesienie do diagnozy	SŁABE STRONY	Odniesienie do diagnozy
Atrakcyjne położenie geograficzne	Rozdział III.2	Słabo wykorzystany potencjał obszaru pod względem turystycznym i gospodarczym	Rozdział III.2, Rozdział III.6
Walory przyrodnicze i krajobrazowe	Rozdział III.6	Zbyt mało miejsc noclegowych Mała liczba gospodarstw agroturystycznych	Rozdział III.6.2
Liczne zabytki historyczne	Rozdział III.6.1	Brak dobrze wypromowanego produktu lokalnego	Rozdział III.6.3
Bogata historia obszaru	Rozdział III.6.1	Za mała liczba imprez, wydarzeń kulturalnych, integracyjnych	Rozdział III.6
Zabytkowa Kolej Wąskotorowa	Rozdział III.6.1	Niewystarczająca liczba miejsc kulturalno-integracyjnych	Rozdział III.5
Silnie zakorzenione tradycje ludowe i ich kultywowanie	Rozdział III.4, Rozdział III.6	Niewystarczająca liczba świetlic wiejskich lub zły stan istniejących	Rozdział III.5
Coraz bogatsza oferta turystyczna i edukacyjna Wiosek Tematycznych	Rozdział III.4	Niska aktywność mieszkańców, którzy do tej pory nie zaangażowali się w działalność społeczną	Rozdział III.4
Licznie reprezentowany sektor pozarządowy i jego rosnąca aktywność w podejmowaniu oddolnych inicjatyw	Rozdział III.4	Negatywny stosunek ludzi nieaktywnych do osób, które działają społecznie	Rozdział III.4
Duży odsetek osób posiadających zdolność do podejmowania działalności gospodarczej	Rozdział III.1	Niedostateczna wiedza społeczności lokalnej na temat pozyskiwania i rozliczania funduszy UE	Rozdział III.1
Czyste powietrze	Rozdział III.6.2	Brak miejsc pracy dla osób niezwiązanych z rolnictwem	Rozdział III.2
Brak przemysłu zanieczyszczającego środowisko.	Rozdział III.6.2	Brak inwestorów i brak nowych firm	Rozdział III.2

Znane postaci związane z obszarem (artyści, malarze, nauczyciele, aktorzy, lekarze, dziennikarze)	Rozdział III.6.2	Brak oferty zaangażowania dzieci, młodzieży, osób starszych	Rozdział III.1, Rozdział III.5
Wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców	Rozdział III.2	Niewystarczająca liczba miejsc rekreacji, placów zabaw	Rozdział III.5
SZANSE	Odniesienie do diagnozy	ZAGROŻENIA	Odniesienie do diagnozy
Fundusze unijne 2014-2020	Rozdział III.2	Duża konkurencja w pozyskiwaniu środków zewnętrznych	Rozdział III.2
Rosnąca popularność życia w zgodzie z naturą	Rozdział III.6.2	Postawa mentalna mieszkańców i obawa przed podjęciem ryzyka	Rozdział III.2
Rosnące zainteresowanie turystów aktywnym wypoczynkiem na łonie natury	Rozdział III.6.2	Niewykorzystanie pozytywnych tendencji w otoczeniu zewnętrznym	Rozdział III.6.2
Dobry klimat dla oddolnych inicjatyw	Rozdział III.4	Brak wiary w sukces	Rozdział III.2
Coraz większe możliwości wymiany doświadczeń między organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorcami	Rozdział III.2	„Wypalenie się” lokalnych liderów	Rozdział III.4
-	-	Migracja młodych ludzi do miast.	Rozdział III.1
-	-	Brak możliwości wykorzystania zabytków (własność prywatna, aspołeczni właściciele).	Rozdział III.6.1

Źródło: Opracowanie własne.

Analiza SWOT jednoznacznie pokazuje, że mieszkańcy są świadomi potencjału obszaru, na którym mieszkają i bardzo wyraźnie widzą też jego słabe strony. W szansach upatrują możliwości zmiany niekorzystnej sytuacji, mając jednocześnie świadomość możliwych zagrożeń.

Wnioski, jakie nasuwają po analizie powyższego materiału, każą jednoznacznie położyć większy nacisk na wykorzystanie bogatych zasobów przyrodniczych oraz zabytków i istniejących już atrakcji turystycznych. Jednocześnie daje się zauważyć, że dużą barierą w zbudowaniu turystycznej marki obszaru LGD jest brak miejsc noclegowych, mała liczba gospodarstw agroturystycznych i wciąż za mała liczba kilometrów szlaków rowerowych i turystycznych. Powyższe elementy stanowią również przeszkodę w zbudowaniu kompleksowej oferty turystycznej.

Ponadto, koniecznie należy wykorzystać dogodne położenie LGD „Kraina Rawki”. Bliskie sąsiedztwo dużych aglomeracji miejskich takich jak Łódź czy Warszawa daje duże możliwości rozwoju turystyki weekendowej. Coraz bogatsza oferta turystyczna funkcjonujących na terenie wiosek tematycznych może być magnesem przyciągającym turystów z dużych miast.

Należy zwrócić również uwagę na bardzo silny kapitał ludzki LGD „Kraina Rawki”. W każdej gminie są lokalni liderzy, których aktywność zaznacza się na wielu polach życia społecznego. Ludzie ci mają mnóstwo pomysłów na aktywizację i zagospodarowanie czasu mieszkańców swojego najbliższego otoczenia, jednakże dużą przeszkodą i ograniczeniem jest niewystarczająca liczba miejsc kulturalno-rekreacyjnych lub zły stan techniczny już istniejących. Konsekwencją tego są również małe możliwości aktywizacji ludzi starszych, którzy ze względu na swój wiek wymagają warunków o dostosowanym standardzie.

Analiza SWOT wskazuje również na pojawiające się problemy z brakiem możliwości aktywnego i pożytecznego zagospodarowania czasu wolnego dzieci i młodzieży. Na obszarze LGD „Kraina Rawki” wciąż jest za mała liczba placów zabaw, boisk sportowych czy zagospodarowanych centrów miejscowości z możliwością zorganizowania spotkania integracyjnego. Mieszkańcy wskazywali również na potrzebę budowy siłowni zewnętrznych, które zmobilizują młodzież do aktywnego trybu życia i odejścia przed komputerów.

Problemem, który należy spróbować rozwiązać przy pomocy LSR, jest słaby rozwój przedsiębiorczości czego skutkiem jest mała liczba miejsc pracy i migracja młodych ludzi do miast. Dla całego obszaru oznacza to odpływ ważnego potencjału, ponieważ rzadko zdarza się, żeby ludzie ci

wrócili na wieś. Z drugiej strony młodzi ludzie deklarują, że gdyby mieli możliwości znalezienia pracy w swojej okolicy lub otrzymaliby wsparcie na założenie działalności, w ogóle by nie wyjeżdżali, ponieważ czują silną więź z miejscem gdzie się urodzili i wychowali.

Ciekawą cechą charakterystyczną obszaru LGD „Kraina Rawki”, którą należy wykorzystać do jego rozwoju, jest duża aktywność i zaangażowanie w sprawy lokalne osób, które nie są rdzennie związane z obszarem, a osiedliły się tutaj głównie ze względu na warunki przyrodnicze. Kierunek ich zainteresowań mających wyraz w prowadzonej działalności gospodarczej lub w działalności społecznej dotyczy głównie kształtowania i promowania proekologicznego stylu życia, w zgodzie z naturą. Dzięki temu daje zauważyć się wśród mieszkańców dużych aglomeracji potrzebę wyciszenia się i odpoczynku z dala od hałasu i zgiełku, a obszar LGD „Kraina Rawki” może im to zapewnić.

V. CELE I WSKAŹNIKI

Z przeprowadzonej diagnozy społecznej oraz wniosków płynących z analizy SWOT, a także celów określonych w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW), celu szczegółowym 6B „*wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich*” w ramach priorytetu 6 „*wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich*” wynika, iż Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki” w nowym okresie programowania powinna skupić się na wzmocnieniu kapitału społecznego, wspierania rozwoju przedsiębiorczości oraz wspierać rozwój turystyki na obszarze działania. Wyznaczone w ramach PROW cele przekrojowe: innowacyjność, ochrona środowiska i łagodzenie zmian klimatu, dają impuls do osiągania rezultatów przy zastosowaniu nowych lub ulepszonych procesów, produktów, usług czy organizacji przyjaznych dla środowiska naturalnego.

1. Specyfikacja i opis celów ogólnych, przypisanych im celów szczegółowych i przedsięwzięć oraz uzasadnienie ich sformułowania w oparciu o konsultacje społeczne i powiązanie z analizą SWOT

W niniejszej strategii sformułowano trzy cele ogólne, w ramach których określono trzy cele szczegółowe i przypisano do nich przedsięwzięcia.

Sformułowanie celów i wskaźników jest jednym z kluczowych etapów budowy LSR i dlatego wykorzystano kilka metod partycypacji społecznej. Jednocześnie należy dodać, iż równoległe był opracowywany plan działania, do przygotowania którego wykorzystano również fiszki projektowe składane przez beneficjentów w całym procesie realizacji planu włączenia społeczności lokalnej przygotowanie LSR.

Pierwszym etapem formułowania celów była analiza (wykonana przez biuro LGD) ankiet wypełnianych przez mieszkańców obszaru. Z odpowiedzi udzielonych na pytania: „Jakie są najważniejsze problemy obszaru LGD „Kraina Rawki?””, „Jakie kierunki rozwoju obszaru LGD „Kraina Rawki” należy wspierać w największym zakresie?””, „Jakie grupy społeczne powinny być wspierane w pierwszej kolejności?” oraz „Jakie typy projektów Pana/Pani zdaniem są najbardziej potrzebne w Pana/Pani gminie?” można było sformułować pierwsze szkice głównych problemów, ich przyczyn oraz negatywnych następstw.

W dalszej kolejności, podczas spotkań konsultacyjnych omówiono wyniki ankiet oraz zanotowano dodatkowe spostrzeżenia na temat problemów i ich możliwych przyczyn nawiązując do przeprowadzonej analizy SWOT.

Biuro LGD, które opracowywało uzyskane materiały przygotowało propozycje celów i przedsięwzięć jakie można było sformułować na podstawie uzyskanych informacji.

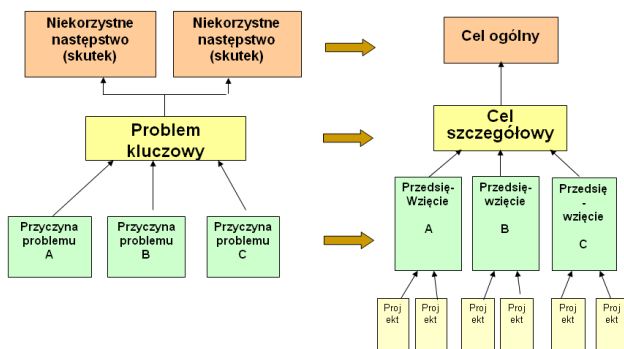
Reprezentanci grup interesariuszy pracowali już na zaktualizowanych szkicach problemów, ich przyczyn i negatywnych następstw. Podczas spotkania dokonano analizy pod kątem prawidłowości przypisania ich do zaproponowanych celów oraz zanotowano sugestie dla zespołu roboczego, którego zadaniem było ostateczne sformułowanie celów i przedsięwzięć.

Zgodnie z definicją, cele to sprecyzowane, pożądane przez daną społeczność stany, które chce się osiągnąć (warunki życia, do których osiągnięcia dąży określona grupa ludzi), w określonej perspektywie czasowej.

Do konstrukcji powyższego posłużono się metodą problemową, wedle której drzewo problemów zostaje przekształcone w drzewo celów, gdzie cel stanowi swoisty „stan po zmianie”. poniższy schemat obrazuje omówiony proces.

Rysunek 5. Schemat drzewa problemów

Przekształcanie drzewa problemów w struktura celów (schemat)

CENTRUM DORADZTWA ROLNICZEGO W BRWINOWIE ODDZIAŁ W KRAKOWIE

Źródło: Materiały szkoleniowe CDR w Brwinowie o/Kraków

Zespół roboczy podczas spotkania wyselekcjonował i uszeregował według powyższego schematu, problemy kluczowe, ich negatywne następstwa oraz prawdopodobne przyczyny.

Na tej podstawie sformułował cele ogólne, cele szczegółowe oraz przedsięwzięcia. Zgodnie z logiką realizacja przedsięwzięć wpłynie na zniwelowanie przyczyn kluczowych problemów a tym samym przyczyni się do osiągnięcia celu szczegółowego który jest przecież pozytywnym odbiciem problemu kluczowego a to z kolei przyczyni się do zniwelowania negatywnych następstw, jakie mogłyby się pojawić, gdyby problem nie został rozwiązany.

W tej części dokumentu zasygnalizuje się jedynie najważniejsze wzajemne powiązania, ponieważ tabela nr 6 w czytelny sposób przedstawia szczegółowe powiązanie analizy SWOT i diagnozy z celami i przedsięwzięciami wskazując jednocześnie czynniki mające pozytywny lub negatywny wpływ na realizację założonych celów.

Cel ogólny 1. „Kraina Rawki” mieszkańcami silna

Cel szczegółowy1.1. Zintegrowana i aktywna społeczność obszaru LGD „Kraina Rawki”.

Przedsięwzięcia:

- 1.1.1 Budowa nowych lub przebudowa mająca na celu podniesienie standardu istniejących ogólnodostępnych miejsc kulturalno-integracyjnych.**
- 1.1.2 Budowa ogólnodostępnych miejsc rekreacji dla dzieci i dorosłych.**
- 1.1.3 Stworzenie ofert spędzania wolnego czasu i podnoszenia kompetencji dla osób do 25 roku życia i osób w wieku 50+.**
- 1.1.4 Organizacja wydarzeń integrujących mieszkańców i rozwijających ich pasje.**

Ujęcie kapitału społecznego obszaru LGD „Kraina Rawki” w celu ogólnym wynika bezpośrednio z analizy SWOT, która jednoznacznie wskazuje, że to społeczność lokalna jest największym atutem i mocną stroną całego obszaru.

Podczas spotkań, mieszkańcy wręcz chwalili się rozwojem organizacji pozarządowych (w tym również organizacji nieformalnych) na terenach ich gmin. Wielokrotnie podkreślali ich rolę w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego i podejmowaniu oddolnych inicjatyw.

Z drugiej strony równie często pojawiało się stwierdzenie, że wciąż są osoby, które uparcie są nieaktywne i nie włączają się do aktywności społecznej. Zauważono również, że problem ten występuje niepokojąco często wśród młodych ludzi i osób w wieku 50+. Podczas konsultacji, mieszkańcy próbowali znaleźć przyczynę takiego stanu rzeczy porównując i analizując sytuacje zarówno w sołectwach jak i w sąsiednich.

Ostatecznie, sformułowano trzy główne przyczyny tej niekorzystnej sytuacji, która jednocześnie została zdefiniowana jako problem o nazwie: „Niska aktywność mieszkańców w kierunku aktywności fizycznej, integracji i podnoszenia kompetencji społecznych.”

Pierwszą diagnozowaną przyczyną była mała liczba ogólnodostępnych miejsc kulturalno-integracyjnych i zły stan tych, które już istnieją. Zauważono bowiem, że dostęp do takich miejsc daje ogromne możliwości wzajemnej integracji, organizowania spotkań, szkoleń czy prelekcji dzięki którym znacznie zwiększają się szanse uaktywnienia tych osób, które do tej pory unikały podejmowania aktywności społecznej. We wnioskach analizy SWOT pojawiło się słuszne stwierdzenie, że w miejscowościach, gdzie brak jest takiej infrastruktury są dodatkowe problemy z aktywizacją ludzi starszych, którzy ze względu na swój wiek wymagają warunków o dostosowanym standardzie.

Odpowiedzią na tę przyczynę będzie realizacja przedsięwzięć mających na celu budowę nowych lub przebudowę mającą na celu podniesienie standardu istniejących ogólnodostępnych miejsc kulturalno-integracyjnych.

Podobne brzmienie ma zdiagnozowana druga przyczyna problemu dotyczącego aktywności mieszkańców. W tym przypadku chodzi o małą liczbę ogólnodostępnych miejsc rekreacji dla dzieci i dorosłych. W dobie dostępu do informacji oraz możliwości szybkiego przemieszczania się pomiędzy wsią a miastem i porównaniem stanu infrastruktury na wyżej wymienionych obszarach, wieś wypada zdecydowanie słabiej. Młodzi ludzie, którzy chcieliby nadal mieszkać na wsi, założyć rodzinę i pracować, niestety nie mają ofert spędzania wolnego czasu. Dla tych, którzy nie mają potrzeby korzystania ze świetlic, ponieważ wolą wypoczynek i rekreację na świeżym powietrzu, nie ma stworzonej odpowiedniej infrastruktury, z której mogliby korzystać w weekendy lub po pracy.

Brak jest mini parków rekreacyjnych, gdzie można poczytać książkę na ławce, pobawić się z dziećmi na placu zabaw, poćwiczyć na urządzeniach siłowni zewnętrznej czy pograć w piłkę jest wciąż za mało a w niektórych miejscowościach nie ma ich w ogóle.

W celu zniwelowania tej przyczyny strategia zakłada realizację przedsięwzięć z zakresu budowy ogólnodostępnych miejsc rekreacji i dorosłych.

Warto w tym miejscu dodać, iż urządzenie takich miejsc pozytywnie wpłynie na atrakcyjność turystyczną całego obszaru, ponieważ zapewni turystom, którzy odwiedzają nasz teren z dziećmi dodatkową atrakcję i pozwoli zorganizować czas wolny.

Wyniki konsultacji wskazały na jeszcze jedną, istotną przyczynę niskiej aktywności mieszkańców, mianowicie małą liczbę ofert spędzania wolnego czasu i podnoszenia kompetencji (w tym społecznych) dla osób do 25 roku i osób w wieku 50+. Bardzo często bywa tak, że młodych osób nie stać a starsi nie mają możliwości dotarcia na interesujące ich spotkania, zajęcia czy warsztaty i przez to tracą szansę na rozwój osobisty.

Stowarzyszenie chce podjąć działania mające na zniwelowanie tej przyczyny poprzez realizację przedsięwzięć z zakresu tworzenia ofert spędzania wolnego czasu i podnoszenia kompetencji dla osób do 25 roku życia i osób w wieku 50+.

Realizacja wszystkich powyższych pozwoli na uniknięcie negatywnych następstw zdiagnozowanego problemu takich jak izolacja mieszkańców, wykluczenie społeczne osób do 25 roku życia i osób w wieku 50+, wandalizm wśród młodych ludzi czy brak kompetencji społecznych młodych ludzi i sprawi, że „Kraina Rawki” będzie mieszkańcami silna.

Spotkania z mieszkańcami pokazały ponadto, że na terenie działania LGD zdecydowanie za mało jest organizowanych wydarzeń integrujących i aktywizujących mieszkańców. Silny kapitał ludzki to zintegrowani mieszkańcy, którzy się znają, współpracują ze sobą oraz wspólnie rozwijają swoje pasje.

W odpowiedzi na tę potrzebę Stowarzyszenie zrealizuje operację własną w zakresie organizacji wydarzeń integrujących mieszkańców i rozwijających ich pasje.

Cel ogólny 2. Obszar LGD „Kraina Rawki” atrakcyjny dla inwestorów.

Cel szczegółowy 2.1. Mieszkańcy „Krainy Rawki” napędzają gospodarkę regionu.

Przedsięwzięcia:

- 2.1.1 Organizacja doradztwa prowadzonego przez ekspertów z zakresu pozyskiwania funduszy z budżetu LGD na podjęcie działalności gospodarczej.**
- 2.1.2 Organizacja doradztwa prowadzonego przez ekspertów z zakresu pozyskiwania funduszy z budżetu LGD na rozwój działalności gospodarczej.**
- 2.1.3 Kreator przedsiębiorczości.**

Rozwój przedsiębiorczości na obszarze działania LGD „Kraina Rawki” wciąż jest wyzwaniem, któremu nie potrafiły zaradzić dostępne w poprzednim okresie finansowania fundusze unijne, również z budżetu Leader. W latach 2007-2013 z budżetu LGD wydatkowano łącznie 500 000,00 zł na realizację działań w zakresie rozwoju przedsiębiorczości.

Stowarzyszenie, po konsultacjach z mieszkańcami uzyskało informacje o możliwych przyczynach problemu określonego jako „Niska aktywność mieszkańców w kierunku podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej”.

Wśród najważniejszych wskazywano brak wiedzy na temat pozyskiwania funduszy zewnętrznych na podjęcie i rozwój działalności. Mieszkańcy, którzy do tej pory nie interesowali się ani Unią Europejską ani nie myśleli o zakładaniu własnej działalności często nie wiedzą gdzie udać się po poradę. Wydaje im się, że ośrodki wsparcia są daleko albo takie doradztwo jest bardzo drogie. Zdarzają się przypadki, że gronie znajomych znajdują się osoby, które mają większą wiedzę w tym zakresie lub znają organizacje, które taką pomoc świadczą. Jednakże nie zawsze tak jest.

Aby zniwelować tę przyczynę LGD, oprócz świadczonego doradztwa w siedzibie oraz biurach terenowych, zaplanowało realizację przedsięwzięć z zakresu doradztwa świadczonego przez ekspertów. Podobne rozwiązanie zostało wdrożone pod koniec poprzedniego okresu programowania.

Wykorzystując środki przeznaczone na aktywizację społeczności lokalnej, LGD zapewni beneficjentom, którzy będą aplikować o środki z budżetu Leadera wsparcie przy wypełnianiu wniosków udzielane przez pracowników Ośrodków Doradztwa Rolniczego.

Międzynarodowy projekt współpracy „Kreator przedsiębiorczości” jest kompleksowym działaniem oferującym wsparcie na rzecz rozwoju przedsiębiorczości. Poszczególne działania zrealizowane w jego ramach będą odpowiedzią na kilka zdiagnozowanych przyczyn niskiej aktywności mieszkańców w kierunku przedsiębiorczości.

Jedną z nich jest brak wykwalifikowanej kadry pracowniczej. Przedsiębiorca, który rozwija swoją firmę, inwestuje fundusze w nowe technologie chciałby zatrudnić pracownika, który będzie potrafił obsłużyć konkretne urządzenia oraz będzie mu zależało zarówno na rozwoju firmy jak i swoim własnym.

Aby odpowiedzieć na tę przyczynę LGD, w ramach planowanego do realizacji międzynarodowego projektu współpracy, założyła organizację praktyk/szkoleń dla uczniów szkół zawodowych w ramach poddziałania „Młody Przedsiębiorca”. Jego głównym celem jest przygotowanie uczniów szkół zawodowych do rozpoczęcia działalności gospodarczej związanej z zawodem, którego się uczą. Uczniowie zostaną zakwalifikowani na praktyki zawodowe w trakcie których, oprócz praktycznego wykonywania zawodu otrzymają wiedzę na temat zakładania i funkcjonowania działalności gospodarczej.

Bardzo częstym czynnikiem, w którym mieszkańcy również upatrywali słabego poziomu rozwoju przedsiębiorczości jest brak nauki przedsiębiorczości w szkołach podstawowych czy gimnazjach.

Niestety, na zmianę programu nauczania LGD nie ma wpływu, jednakże może zaproponować pewne działania, które później mogą być kontynuowane niezależnie od Leadera.

W tym celu w ramach planowanego międzynarodowego projektu współpracy planuje się realizację przedsięwzięcia w zakresie kształtowania postaw przedsiębiorczości dla młodych ludzi. Projekt zakłada realizację dwóch poddziałań ukierunkowanych na zniwelowanie tej przyczyny.

Pierwszym z nich jest „Junior – Biznes”. Zadanie skierowane do uczniów szkół podstawowych. Głównym celem jest propagowanie idei oszczędzania, kształtowanie nawyku systematycznego oszczędzania oraz racjonalnego gospodarowania środkami finansowymi / np. karty oszczędnościowo – płatnicze, rabatowe, programy lojalnościowe/. Dla najbardziej aktywnych zorganizowana zostanie 10 dniowa Akademia Biznesu dla Juniora.

„Laboratorium Przedsiębiorczości” jest z kolei propozycją skierowaną do uczniów szkół gimnazjalnych. Głównym celem jest propagowanie przedsiębiorczości poprzez zorganizowanie w szkołach Spółdzielni Przedsiębiorczego Gimnazjalisty. Osoby organizujące i kierujące spółdzielniami zostaną przygotowane do prowadzenia spółdzielni w trakcie 10 dniowej Akademii Animatora Biznesu i Akademii Lidera Biznesu.

Mieszkańcy upatrują również przyczyn w braku działań wspierających przedsiębiorców, którzy podejmują prowadzenie działalności lub chcą się przebranżowić. Często nie znają się na rachunkowości, nie mają wiedzy prawnej a także marketingowej i przez to pozostają bierni. Dodatkowym problemem jest brak możliwości wymiany dobrych praktyk z firmami o podobnym profilu, ponieważ bardzo często taki przedsiębiorca jest traktowany jako konkurencja.

Aby zniwelować tę przyczynę, LGD w ramach wspomnianego wyżej projektu współpracy planuje realizację poddziałania pt. „Inkubator Przedsiębiorczości”. Zadanie skierowane do osób zaczynających działalność gospodarczą oraz osób, które chcą rozwinąć działalność lub się przebranżowić. Zadanie polega na zorganizowaniu staży biznesowych połączonych ze szkoleniami, doradztwa i usług księgowych, prawnych, biznesowych i marketingowych.

Podczas konsultacji społecznych powtarzały się informacje, że brak jest kompleksowych ofert organizacji czy instytucji, które prowadziłyby działania wspierające rozwój przedsiębiorczości na obszarze LGD.

Stowarzyszenie, poprzez realizację międzynarodowego projektu współpracy pt. „Kreator przedsiębiorczości”, którego poszczególne poddziałania zostały wyżej omówione stworzyć ofertę skierowaną do różnych grup wiekowych i usuwającą różnorakie przyczyny niskiej aktywności mieszkańców w kierunku podejmowania działalności gospodarczej.

LGD planuje zaangażować się w innowacyjny (w całym województwie) projekt międzynarodowy, którego celem jest zwiększenie wiedzy ekonomiczno-biznesowej wśród dzieci i młodzieży, rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR oraz współpraca pomiędzy jednostkami gospodarczymi biorącymi udział w projekcie.

Działania jakie Stowarzyszenie zamierza realizować pozwolą chociaż w niewielkim stopniu zapobiec negatywnym następstwom zdiagnozowanego problemu w postaci migracji młodych ludzi do miast czy małej liczbie miejsc pracy na obszarach wiejskich objętych LSR.

Wiadomym jednakże jest, że działania skierowane do najmłodszych dopiero za kilka lub kilkanaście lat przyniosą efekty w postaci na przykład nowych firm, jednakże chcemy zainicjować dobrą zmianę i ciekawe działania, które kontynuowane w szkołach zaowocują młodymi, bystrzymi przedsiębiorcami, którzy swoją działalnością nie tylko będą tworzyć nowe miejsca pracy ale też będą „przyciągać” nowych inwestorów na obszar LGD, którzy będą chcieli z nimi współpracować lub co najmniej ich zatrudniać.

Realizacja projektu współpracy będzie mierzona następującymi wskaźnikami produktu: zorganizowanie praktyk/szkoleń dla uczniów szkół zawodowych w wieku do 25 roku życia, przedsięwzięcia z zakresu kształtowania postaw przedsiębiorczości dla młodych ludzi, podjęcie działań wspierających przedsiębiorców, którzy podejmują prowadzenie działalności lub chcą się przebranżowić, zorganizowanie wyjazdów studyjnych dla lokalnych przedsiębiorców.

Cel ogólny 3. LGD „Kraina Rawki” turystyczną marką regionu

Cel szczegółowy 3.1. Wzrost kompetencji turystycznych mieszkańców obszaru LGD „Kraina Rawki”

Przedsięwzięcia:

- 3.1.1 Podejmowanie lub rozwój działalności mających na celu świadczenie usług noclegowych w tym podejmowanie działalności przez osoby z grup defaworyzowanych.**
- 3.1.2 Budowa infrastruktury turystycznej.**
- 3.1.3 Organizacja szkoleń z zakresu podniesienia wiedzy mieszkańców nt. działalności w sferze turystyki.**
- 3.1.4 Realizacja przedsięwzięć mających na celu renowację i promocję zabytków.**
- 3.1.5 Budowa obiektów pełniących funkcję lokalnych muzeów.**
- 3.1.6 Realizacja operacji mających na celu promocję obszaru.**
- 3.1.7 Rawka Blues.**

Niemalże podczas wszystkich spotkań konsultacyjnych po stronie mocnych stron obszaru pojawiały się walory przyrodnicze i krajobrazowe, dogodne położenie geograficzne, liczne zabytki zaś w części słabych stron obszaru automatycznie pojawiała się stwierdzenie o niewykorzystaniu tego potencjału jaki mamy na swoim obszarze. Mieszkańcy są świadomi atrakcyjności turystycznej swoich gmin, jednakże mają ograniczone możliwości aby temu zaradzić.

Analiza możliwych przyczyn problemu kluczowego, który został sformułowany jako „Niski poziom kompetencji turystycznych mieszkańców obszaru LGD „Kraina Rawki” wskazała na siedem kluczowych zjawisk, które potwierdza również analiza SWOT.

Pierwszym czynnikiem, który może hamować rozwój turystyczny obszaru jest mała liczba miejsc noclegowych na obszarze działania LGD. Wprawdzie w minionym okresie programowania była możliwość uzyskania wsparcia finansowego na działalność agroturystyczną, jednakże zasady finansowania polegające na refundacji części kosztów kwalifikowanych w dużej mierze sprawiły, że beneficjenci, którzy nie mieli wymaganego wkładu własnego rezygnowali z pozyskiwania pomocy.

Nowy okres programowania niesie nadzieję w tym zakresie ponieważ na działania z zakresu podejmowania działalności gospodarczej przyznawana jest premia co powinno sprawić, że mieszkańcy obszaru będą chętniej korzystać z tej formy pomocy. W związku z powyższym zaplanowano przedsięwzięcie mające na celu podejmowanie lub rozwój działalności mających na celu świadczenie usług noclegowych.

To przedsięwzięcie w szczególności skierowane jest do przedstawicieli grup defaworyzowanych, ponieważ na podstawie analizy fiszek projektowych i rozmów podczas konsultacji dało się zauważyć, że osoby do 25 roku życia i osoby w wieku 50+ najbardziej interesują się właśnie tworzeniem miejsc noclegowych.

Kolejną przyczyną niezadowalającego poziomu atrakcyjności turystycznej obszaru LGD jest mała liczba obiektów infrastruktury turystycznej. Mieszkańcy zauważyli, że na obszarze pojawiają się nowe atrakcje turystyczne, szczególnie jeśli chodzi o wioski tematyczne, jednakże brak odpowiedniej infrastruktury może skutecznie zniechęcić potencjalnych turystów.

W odpowiedzi na ten negatywny czynnik Stowarzyszenie zaplanowało realizację przedsięwzięcia, którego celem jest budowa takich właśnie obiektów, które skierowane jest głównie właśnie do wiosek tematycznych.

Podobnie jak w przypadku przedsiębiorczości, tutaj również jednym z powodów problemu kluczowego okazał się być brak wiedzy mieszkańców na temat działalności w sferze turystyki.

W celu zniwelowania tej przyczyny, LGD planuje w ramach aktywizacji społeczności lokalnej organizację szkoleń w tym zakresie, aby mieszkańcy, którzy są zainteresowani podjęciem działalności świadczącej usługi noclegowe mogli się jak najlepiej przygotować do jej prowadzenia.

Bardzo często mieszkańcy wskazywali po stronie mocnych stron liczne zabytki, wręcz „perełki”, jednakże zaraz potem pojawiały się informacje o ich złym stanie, co skutecznie zniechęca turystów do odwiedzania obszaru jak również mieszkańców do inwestowania w działalność ukierunkowaną na obsługę turystów.

W odpowiedzi na ten czynnik LGD zaplanowało realizację przedsięwzięcia, którego celem jest renowacja obiektów zabytkowych na obszarze LSR.

Konsultacje z mieszkańcami wskazały kolejny interesujący czynnik, który ich zdaniem może mieć wpływ na zwiększenie aktywności w kierunku podejmowania działań turystycznych. Podczas dyskusji pojawił się brak lokalnych inicjatyw chroniących i promujących lokalne dziedzictwo.

Niezaprzeczalnym jest fakt, iż mieszkańcy są świadomi swoich tradycji i zwyczajów i jest na obszarze LSR dużo organizacji, które je kultywują, co zostało wskazane po stronie mocnych stron w analizie SWOT, jednakże brakuje inicjatyw w wymiarze materialnym.

W związku z powyższym w strategii przewidziano realizację przedsięwzięcia, którego celem jest budowa obiektów pełniących funkcję lokalnych muzeów.

Kolejnym czynnikiem, na występowanie którego mieszkańcy zwrócili uwagę jest niska liczba działań promujących obszar. Zazwyczaj są to tradycyjne dożynki i majówki ale brakuje nowych, inicjatyw, które pomogą wypromować cały obszar. Zauważono również, że brakuje kompleksowych inicjatyw promujących obszar pod kątem aktywnego wypoczynku

W związku z powyższym, zgodnie z sugestiami lokalnej społeczności wpisano do LSR dwa przedsięwzięcia, które mają temu przeciwdziałać. Są to operacje mające na celu promocję obszaru LGD „Kraina Rawki” bez wyszczególniania i wskazywania przykładowych zakresów, aby nie ograniczać beneficjentów w pomysłowości innowacyjności oraz przedsięwzięcie „Rawka Blues”.

„Rawka Blues” to planowany do realizacji projekt współpracy, który promował będzie walory przyrodnicze obszaru oraz aktywny wypoczynek. Projekt współpracy będzie mierzony następującymi wskaźnikami produktu: liczba wybudowanej infrastruktury turystycznej, liczba egz. mapki kajakowej oraz liczba spływów kajakowych.

Dzięki realizacji powyższych przedsięwzięć LGD ma nadzieję zapobiec negatywnym następstwom problemu niskich kompetencji turystycznych mieszkańców takich jak mała liczba turystów odwiedzających obszar LGD, niska atrakcyjność i rozpoznawalność obszaru, brak oferty turystycznej i tym samym w dalszej konsekwencji niskie dochody mieszkańców.

Stowarzyszenie ma nadzieję, że w wyniku realizacji operacji z zakresu turystyki, LGD „Kraina Rawki” stanie się turystyczną marką regionu.

PROBLEMY	CELE	WSKAŹNIKI	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników (P- pozytywne, N-negatywne)
negatywne następstwa	Ogólny 1	oddziaływania	
1. Izolacja mieszkańców. 2. Wykluczenie społeczne osób do 25 roku życia i osób w wieku 50+. 3. Wandalizm wśród młodych ludzi. 4. Brak kompetencji społecznych młodych ludzi.	„Kraina Rawki” mieszkańcami silna.	Odsetek osób deklarujących poczucie więzi z miejscem zamieszkania (... % populacji w roku 2026)	P – coraz większe możliwości wymiany doświadczeń N – Migracja młodych ludzi do miast
Problem kluczowy	Szczegółowy	Rezultatu	
Niska aktywność mieszkańców w kierunku aktywności fizycznej, integracji i podnoszenia kompetencji społecznych.	Zintegrowana i aktywna społeczność obszaru LGD „Kraina Rawki”.	1. Liczba osób korzystających z nowo wybudowanych lub przebudowanych ogólnodostępnych miejsc kulturalno-integracyjnych. 2. Liczba osób korzystających z ogólnodostępnych miejsc rekreacji i sportu. 3. Liczba osób korzystających ze stworzonych ofert spędzania wolnego czasu i podnoszenia kompetencji dla osób do 25 roku życia i osób w wieku 50+. 4. Liczba uczestników wydarzeń integrujących mieszkańców i rozwijających ich pasje.	P – możliwość wykorzystania potencjału ludzi, którzy kultywują tradycje ludowe P – inwestycje w ośrodku kultury i integracji N – negatywny stosunek ludzi nieaktywnych do osób, które działają społecznie
Przyczyny	Przedsięwzięcia	produktu	
1. Mała liczba ogólnodostępnych miejsc kulturalno-integracyjnych i zły stan istniejących. 2. Mała liczba ogólnodostępnych miejsc rekreacji dla dzieci i dorosłych. 3. Mała liczba ofert podnoszenia kompetencji dla osób do 25 roku życia i osób w wieku 50+. 4. Mała liczba wydarzeń integrujących mieszkańców i rozwijających ich	1. Budowa nowych lub przebudowa mająca na celu podniesienie standardu istniejących ogólnodostępnych miejsc kulturalno-integracyjnych. 2. Budowa ogólnodostępnych miejsc rekreacji dla dzieci i dorosłych. 3. Stworzenie ofert spędzania wolnego czasu i podnoszenia kompetencji dla osób do 25 roku życia i osób w wieku 50+.	1. Liczba nowo wybudowanych lub przebudowanych ogólnodostępnych miejsc kulturalno-integracyjnych. 2. Liczba wybudowanych ogólnodostępnych miejsc rekreacji dla dzieci i dorosłych. 3. Liczba stworzonych ofert spędzania wolnego czasu i podnoszenia kompetencji dla osób do 25 roku życia i osób w wieku 50+. 4. Liczba wydarzeń integrujących	P – licznie reprezentowany sektor pozarządowy i jego rosnąca aktywność w podejmowaniu oddolnych inicjatyw N- „wypalenie się” liderów społecznych

Tabela 6. Matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników

mieszkańców i rozwijających ich pasje.

PROBLEMY	CELE	WSKAŹNIKI	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników (P- pozytywne, N-negatywne)
negatywne następstwa	Ogólny 2	oddziaływania	
5. Niski poziom wykorzystania funduszy unijnych. 6. Niski poziom innowacyjności w przedsiębiorstwach. 7. Mała liczba miejsc pracy. 8. Migracja młodych ludzi do miast.	Obszar LGD „Kraina Rawki” atrakcyjny dla inwestorów.	Wzrost dochodów z działalności gospodarczej o ... % do roku 2028.	P- możliwość wykorzystania funduszy unijnych (w tym LGD) N- niewykorzystanie pozytywnych tendencji w otoczeniu zewnętrznym
Problem kluczowy	Szczegółowy	Rezultatu	
Niska aktywność mieszkańców w kierunku podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej.	Mieszkańcy „Krainy Rawki” napędzają gospodarkę regionu.	1. Liczba utworzonych miejsc pracy w wyniku podjęcia działalności gospodarczej (z wyłączeniem działalności polegającej na tworzeniu miejsc noclegowych). 2. Liczba utworzonych miejsc pracy w wyniku rozwinięcia istniejącej działalności gospodarczej (z wyłączeniem działalności polegającej na tworzeniu miejsc noclegowych). 3. Liczba uczestników projektu, którzy ocenili go jako wartościowy i potrzebny.	P - rosnące zainteresowanie turystów aktywnym wypoczynkiem na łonie natury i produktami ekologicznymi P - wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców P - możliwość wymiany dobrych praktyk i doświadczeń N - duża konkurencja w pozyskiwaniu funduszy unijnych (w tym z LGD) N - migracja ludzi do miast
Przyczyny	Przedsięwzięcia (działania)	produktu	

<ol style="list-style-type: none"> 1. Brak wiedzy nt. pozyskiwania funduszy UE na podjęcie działalności gospodarczej. 2. Brak wiedzy nt. pozyskiwania funduszy UE rozwój działalności gospodarczej. 3. Brak wykwalifikowanej kadry pracowniczej. 4. Brak inicjatyw kształtujących postawy przedsiębiorczości dla młodych ludzi. 5. Brak działań wspierających przedsiębiorców, którzy podejmują prowadzenie działalności lub chcą się przebranżowić. 6. Brak możliwości skorzystania z dobrych praktyk przez przedsiębiorców. 7. Brak kompleksowego wsparcia na rzecz rozwoju przedsiębiorczości. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Organizacja doradztwa prowadzonego przez ekspertów z zakresu pozyskiwania funduszy z budżetu LGD na podjęcie działalności gospodarczej. 2. Organizacja doradztwa prowadzonego przez ekspertów z zakresu pozyskiwania funduszy z budżetu LGD na rozwój działalności gospodarczej 3. -7 „Kreator przedsiębiorczości” 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa w wyniku udzielonego doradztwa. 2. Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa w wyniku udzielonego doradztwa. 3. Liczba zrealizowanych projektów współpracy międzynarodowej. 	<p>P – możliwość wykorzystania funduszy unijnych (w tym z LGD) na szkolenia i doradztwo</p> <p>P – możliwość korzystania z wymiany doświadczeń i dobrych praktyk</p> <p>N – postawy mentalne mieszkańców i obawa przed biurokracją i nowościami</p> <p>N- brak wiary w sukces</p>
--	---	---	---

PROBLEMY	CELE	WSKAŹNIKI	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników (P- pozytywne, N-negatywne)
negatywne następstwa	Ogólny 3	oddziaływania	
9. Mała liczba turystów odwiedzających obszar LGD. 10. Niska rozpoznawalność obszaru. 11. Niskie dochody mieszkańców. 12. Brak oferty turystycznej. 13. Niska atrakcyjność obszaru. 14. Niewykorzystanie turystycznych zasobów obszaru.	LGD „Kraina Rawki” turystyczną marką regionu.	Wzrost dochodów z usług turystycznych o ... % do roku 2028.	P- walory przyrodnicze i krajobrazowe P- możliwość wykorzystania funduszy unijnych (w tym LGD) N- niewykorzystanie pozytywnych tendencji w otoczeniu zewnętrznym
Problem kluczowy	Szczegółowy	Rezultatu	
Niski poziom kompetencji turystycznych mieszkańców obszaru LGD „Kraina Rawki”	Wzrost kompetencji turystycznych mieszkańców obszaru LGD „Kraina Rawki”	1. Liczba osób, które skorzystały z miejsc noclegowych w ciągu roku. 2. Liczba osób, które skorzystały z wybudowanych obiektów infrastruktury turystycznej. 3. Liczba uczestników szkoleń. 4. Liczba osób, które odwiedziły miejsca zabytkowe. 5. Liczba osób, które odwiedziły obiekty pełniące funkcję lokalnych muzeów. 6. Liczba odbiorców działań promocyjnych. 7. Liczba odbiorców projektu, którzy ocenili go skuteczne narzędzie promocji.	P – rosnąca popularność życia w zgodzie z naturą i aktywnego wypoczynku na łonie natury P – silnie zakorzenione tradycje ludowe (kultywowanie historii) N - niewykorzystanie pozytywnych tendencji w otoczeniu zewnętrznym
Przyczyny	Przedsięwzięcia (działania)	produktu	
1. Mała liczba miejsc noclegowych.	1. Podejmowanie lub rozwój	1. Liczba podjętych lub rozwiniętych	P – licznie reprezentowany

<ol style="list-style-type: none"> 2. Mała liczba obiektów infrastruktury turystycznej. 3. Brak wiedzy mieszkańców nt. działalności w sferze turystyki. 4. Zły stan zabytków. 5. Brak lokalnych inicjatyw chroniących i promujących lokalne dziedzictwo. 6. Niska liczba działań promujących obszar. 7. Brak kompleksowych inicjatyw promujących obszar pod kątem aktywnego wypoczynku. 	<p>działalności mających na celu świadczenie usług noclegowych w tym podejmowanie działalności przez osoby z grup defaworyzowanych.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Budowa infrastruktury turystycznej. 3. Organizacja szkoleń z zakresu podniesienia wiedzy mieszkańców nt. działalności w sferze turystyki. 4. Realizacja przedsięwzięć mających na celu renowację i promocję zabytków. 5. Budowa obiektów pełniących funkcję lokalnych muzeów. 6. Realizacja operacji mających na celu promocję obszaru. 7. Rawka Blues. 	<p>działalności mających na celu świadczenie usług noclegowych w tym liczba podjętych działalności przez osoby z grup defaworyzowanych.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Liczba operacji polegających na budowie infrastruktury turystycznej. 3. Liczba przeprowadzonych szkoleń. 4. Liczba przedsięwzięć mających na celu renowację i promocję zabytków. 5. Liczba powstałych obiektów pełniących funkcję lokalnych muzeów. 6. Liczba operacji mających na celu promocję obszaru. 7. Liczba zrealizowanych inwestycyjnych projektów współpracy. 	<p>sektor pozarządowy i jego rosnąca aktywność w podejmowaniu oddolnych inicjatyw</p> <p>N - brak możliwości wykorzystania zabytków (własność prywatna, społeczni właściciele)</p> <p>N – migracja młodych ludzi do miast</p>
---	---	---	---

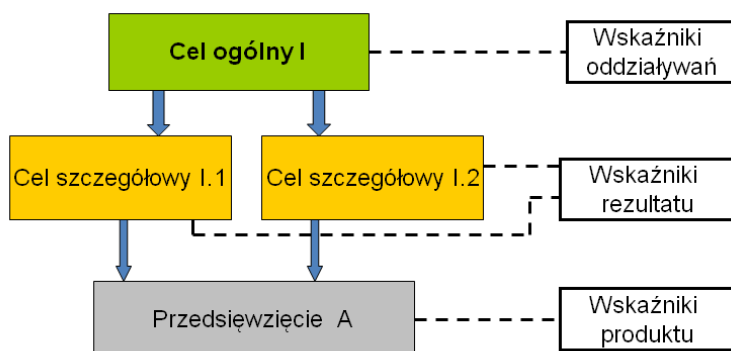
2. Specyfika wskaźników przypisanych do przedsięwzięć, celów szczegółowych i celów ogólnych wraz z uzasadnieniem wyboru konkretnego wskaźnika w kontekście ich adekwatności do celów i przedsięwzięć

Skuteczna realizacja celów strategii jest niemożliwa bez prawidłowo sformułowanych wskaźników służących pomiarowi osiągniętego celu, zmobilizowanych zasobów, osiągniętego efektu.

Właściwie sformułowane wskaźniki są warunkiem poprawnej ewaluacji strategii i rozliczenia się z wyników.

Konstruując wskaźniki dla lokalnej strategii rozwoju LGD „Kraina Rawki” oparto się na poniższym schemacie, który w dużej mierze ułatwił formułowanie wskaźników do poszczególnych celów ogólnych, szczegółowych i przedsięwzięć.

Rysunek 6. Schemat budowy wskaźników.

CENTRUM DORADZTWA ROLNICZEGO ODDZIAŁ W KRAKOWIE

Źródło: Materiały szkoleniowe CDR w Brwinowie o/Kraków

Postępy realizacji strategii LGD „Kraina Rawki” mierzone będą za pomocą trzech kategorii wskaźników: produktu, rezultatu i oddziaływania.

Wskaźnik produktu mierzy fizyczne efekty (produkty usług, dostaw lub robót budowlanych), będące wynikiem realizacji pojedynczych operacji składających się na przedsięwzięcia i pojawiające się natychmiast po zrealizowaniu każdego pojedynczego projektu. Wskaźniki produktu będą mierzone w odstępach rocznych na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz danych, którymi dysponować będzie LGD.

Wskaźniki rezultatu są wskaźnikami realizacji celów szczegółowych, które odnoszą się do rozwiązywania problemów. Oznacza to, że wskaźnikami rezultatu będą bezpośrednie i natychmiastowe efekty operacji, zmiany, jakie nastąpiły w wyniku wdrożenia operacji. LGD „Kraina Rawki” w swojej strategii zastosowała statyczne wskaźniki pomiaru, które mierzą liczbę osób korzystających z danej infrastruktury czy obiektu. Takie podejście poza tym, że daje czytelniejszy obraz osiągnięcia danego celu szczegółowego, daje wprost informację na temat postępów w realizacji, to równocześnie jest łatwiejszy do zbadania. W strategii LGD „Kraina Rawki”, zgodnie z logiką interwencji, wskaźniki rezultatu są inne niż wskaźniki produktu

Wskaźniki oddziaływania są wskaźnikami celów ogólnych i co do zasady są konsekwencjami danej operacji wykraczającymi poza bezpośrednie i natychmiastowe efekty, dotyczące bezpośrednich beneficjentów oraz adresatów znajdujących się w otoczeniu. Zgodnie z definicją wskaźniki oddziaływania powinny być programowane na okres dłuższy niż realizacja LSR i zakres czasowy pozwalający na zarejestrowanie zmian w tym obrębie powinien być określony dla ostatniego roku związania operacji z celem. Dlatego też dla wskaźników oddziaływania LGD „Kraina Rawki” określiła ramy czasowe po zakończeniu wdrażania LSR.

Każdy wskaźnik został przeanalizowany pod kątem spełniania kryteriów SMART, to znaczy czy jest: S(pecyficzny), tj. czy koresponduje z konkretnymi celami strategii, M(ierzalny) poprzez skalę wartości oraz jednostkę miary, A(dekwatny), tj. czy odpowiada potrzebom osób monitorujących postęp w strategii, nie należy zbierać danych, które nie zostaną wykorzystane do oceny, czy strategia idzie w pożądanym kierunku, R(acjonalny), tj. czy daje się gromadzić i mierzyć za racjonalne środki, T(określony w czasie), tj. czy określono kiedy ma zostać osiągnięta wartość wskaźnika.

Postęp realizacji celu ogólnego 1 „*Kraina Rawki*” *mieszkańcami silna* będzie mierzony za pomocą wskaźnika oddziaływania zapisanego jako „odsetek osób deklarujących poczucie więzi z miejscem zamieszkania (... % populacji w roku 2026)”. Silny kapitał ludzki to mieszkańcy czujący więź ze swoim miejscem pochodzenia. Tacy ludzie dają gwarancję, że nie dość, że nie wyemigrują do miasta to jeszcze będą podejmować działania na rzecz rozwoju swojej małej ojczyzny.

Do celu ogólnego przypisano cel szczegółowy *Zintegrowana i aktywna społeczność obszaru LGD „Kraina Rawki”*, który będzie mierzony za pomocą kilku wskaźników rezultatu, tj. liczba osób korzystających z nowo wybudowanych lub przebudowanych ogólnodostępnych miejsc kulturalno-integracyjnych, liczba osób korzystających z ogólnodostępnych miejsc rekreacji i sportu, liczba osób korzystających ze stworzonych ofert spędzania wolnego czasu i podnoszenia kompetencji dla osób do 25 roku życia i osób w wieku 50+ oraz liczba wydarzeń integrujących mieszkańców i rozwijających ich pasje. Badanie realizacji celu za pomocą tak skonstruowanych wskaźników daje informację czy budowa konkretnego obiektu czy stworzenie ofert dla grup defaworyzowanych lub pomysł na aktywizację i integrację mieszkańców były celowe, czy cieszą się zainteresowaniem odbiorców i jednocześnie jest sygnałem dla LGD, że należy podjąć działania mające na celu poprawę niekorzystnego stanu rzeczy.

W ramach celu szczegółowego zapisano do realizacji przedsięwzięcia, które będą mierzone za pomocą wskaźników produktu takich jak: liczba nowo wybudowanych lub przebudowanych ogólnodostępnych miejsc kulturalno-integracyjnych, liczba wybudowanych ogólnodostępnych miejsc rekreacji dla dzieci i dorosłych, liczba stworzonych ofert spędzania wolnego czasu i podnoszenia kompetencji dla osób do 25 roku życia i osób w wieku 50+ raz liczba wydarzeń integrujących mieszkańców i rozwijających ich pasje. Dzięki tak sformułowanym wskaźnikom LGD w bardzo szybkim czasie otrzyma informację na temat natychmiastowych efektów realizacji poszczególnych operacji, czyli co i w jakiej liczbie konkretnie zostało zrobione za powierzone beneficjentowi środki.

Cel ogólny 2 *Obszar LGD „Kraina Rawki” atrakcyjny dla inwestorów* będzie mierzony za pomocą wskaźnika zapisanego jako „Wzrost dochodów z działalności gospodarczej o ... % do roku 2028” ponieważ głównym celem zakładania nowych firm i rozwoju już istniejących jest wzrost dochodów mieszkańców.

Do celu ogólnego 2 przypisano cel szczegółowy *Mieszkańcy „Krainy Rawki” napędzają gospodarkę regionu*, który będzie mierzony za pomocą kilku wskaźników rezultatu takich jak: liczba utworzonych miejsc pracy w wyniku podjęcia działalności gospodarczej (z wyłączeniem działalności polegającej na tworzeniu miejsc noclegowych), liczba utworzonych miejsc pracy w wyniku rozwinięcia istniejącej działalności gospodarczej (z wyłączeniem działalności polegającej na tworzeniu miejsc noclegowych), liczba uczestników praktyk/szkoleń zrealizowanych w ramach projektu współpracy skierowanych do osób do 25 roku życia, liczba uczniów, którzy wzięli udział z przedsięwzięciach zakresu kształtowania postaw przedsiębiorczości szkoleń zrealizowanych w ramach projektu współpracy, liczba przedsiębiorców, którzy skorzystali ze wsparcia w ramach działań wspierających zrealizowanych w ramach projektu współpracy, liczba uczestników wyjazdów studyjnych oraz liczba uczestników projektu, którzy ocenili go jako wartościowy i potrzebny.

Wskaźniki rezultatu przypisane do celu z zakresu przedsiębiorczości dają konkretną informację o tym czy udało się rozwiązać dany problem. Na rozwiązanie problemu dotyczącego niskiej aktywności mieszkańców w kierunku podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej odpowiedzią będzie właśnie liczba utworzonych miejsc pracy, liczba uczestników praktyk, wyjazdów studyjnych także liczba osób, które skorzystały z doradztwa czy liczba uczniów, którzy wzięli udział w działaniach kształtujących postawy przedsiębiorczości. W przypadku projektu współpracy, LGD otrzyma informację o zasadności realizacji tego typu działań.

Cel szczegółowy będzie realizowany za pomocą kilku przedsięwzięć, które będą mierzone wskaźnikami produktu takimi jak: liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa w wyniku udzielonego doradztwa, liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa w wyniku udzielonego doradztwa, liczba zrealizowanych projektów współpracy międzynarodowej. Wskaźniki produktu przypisane do poszczególnych przedsięwzięć dają szybką informację co konkretnie zostało zrobione za powierzone beneficjentom środki, w tym samej LGD w ramach projektu współpracy.

Wniosek o przyznanie pomocy precyzuje wskaźniki jakie beneficjent chce osiągnąć za pomocą środków przyznanych z budżetu LGD. Wskaźniki produktu w bardzo łatwy sposób pozwalają sprawdzić celowość wydanych środków. W przypadku przedsiębiorczości będzie to konkretna liczba działań podjętych w celu zniwelowania przyczyn problemu kluczowego.

Ostatni, trzeci cel ogólny LGD „*Kraina Rawki*” turystyczną marką regionu będzie mierzony za pomocą wskaźnika oddziaływania zapisanego jako „Wzrost dochodów z usług turystycznych o ... % do roku 2028”, ponieważ głównym celem podniesienia atrakcyjności turystycznej obszaru LGD jest zachęcenie turystów do odwiedzania gmin członkowskich LGD a tym samym zachęcenie mieszkańców do podejmowania działalności związanej z obsługą ruchu turystycznego, co bezpośrednio przełoży się na wzrost ich dochodów.

Do celu ogólnego został przypisany cel szczegółowy *Wzrost kompetencji turystycznych mieszkańców obszaru LGD „Kraina Rawki”*, który będzie mierzony za pomocą kilku wskaźników rezultatu takich jak: liczba osób, które skorzystały z miejsc noclegowych w ciągu roku liczba osób, które skorzystały z wybudowanych obiektów infrastruktury turystycznej, liczba uczestników szkoleń, którzy podnieśli swoje kompetencje, liczba osób, które odwiedziły miejsca zabytkowe, liczba osób, które odwiedziły obiekty pełniące funkcję lokalnych muzeów, liczba odbiorców działań promocyjnych oraz liczba odbiorców projektu, którzy ocenili go skuteczne narzędzie promocji. Tak sformułowane wskaźniki dają informację czy liczba osób, które korzystają z efektów realizacji operacji jest taka sama jak zakładana zaś jeżeli nie to jest to sygnał, że trzeba podjąć działania mające na celu poprawę niekorzystnego stanu rzeczy.

Z kolei liczba odbiorców działań promocyjnych daje informację o skali danych przedsięwzięć, czy jest duże zainteresowanie sfinansowanymi przez LGD działaniami promocyjnymi czy też trzeba wykonać ewaluację i zmienić kierunek działań.

Projekt współpracy będzie innowacyjnym, kompleksowym narzędziem promocji. Liczba jego odbiorców da informację LGD czy jest on skuteczny i potrzebny czy też trzeba realizować inne kierunki działań promocyjnych.

Cel szczegółowy będzie realizowany za pomocą kilku przedsięwzięć, które będą mierzone wskaźnikami produktu takimi jak: liczba podjętych lub rozwiniętych działalności mających na celu świadczenie usług noclegowych w tym liczba podjętych działalności przez osoby z grup defaworyzowanych, liczba operacji polegających na budowie infrastruktury turystycznej, liczba przeprowadzonych szkoleń, liczba przedsięwzięć mających na celu renowację i promocję zabytków, liczba powstałych obiektów pełniących funkcję lokalnych muzeów, liczba operacji mających na celu promocję obszaru, liczba zrealizowanych inwestycyjnych projektów współpracy. Tak sformułowane wskaźniki produktu przypisane do poszczególnych przedsięwzięć dają szybką informację co konkretnie zostało zrobione za powierzone beneficjentom środki. Wniosek o przyznanie pomocy precyzuje wskaźniki jakie beneficjent chce osiągnąć za pomocą środków przyznanych z budżetu LGD. W przypadku działań z zakresu turystyki będzie to liczba podjętych/rozwiniętych działalności gospodarczych, liczba zorganizowanych szkoleń, liczba odnowionych obiektów jak również liczba obiektów infrastruktury turystycznej.

Wskaźniki produktu będą mierzone raz do roku na podstawie sprawozdań beneficjentów i informacji własnych LGD, wskaźniki rezultatu będą miarodajne w momencie zakończenia wdrażania LSR i wtedy też będą badane również na podstawie sprawozdań od beneficjentów oraz informacji własnych LGD, zaś wskaźniki oddziaływania z uwagi na swój charakter, po kilku latach od wdrażania LSR na podstawie anonimowych ankiet przeprowadzonych wśród beneficjentów oraz danych GUS w przypadku dochodów mieszkańców.

Tabela7. Matryca celów i przedsięwzięć

1.0	CEL OGÓLNY 1	„Kraina Rawki” mieszkańcami silna						
1.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Zintegrowana i aktywna społeczność obszaru LGD “Kraina Rawki”						
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 rok	Plan 2026 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
W1.0	Odsetek osób deklarujących poczucie więzi z miejscem zamieszkania		%	0	10	Ankieta ewaluacyjna przeprowadzona wśród reprezentatywnej grupy mieszkańców.		
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
W1.1	Liczba osób korzystających z nowo wybudowanych lub przebudowanych ogólnodostępnych miejsc kulturalno-integracyjnych.		szt.	0	1000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD (nie liczymy podwójnie osób)		
	Liczba osób korzystających z ogólnodostępnych miejsc rekreacji i sportu.		szt.	0	1000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD (nie liczymy podwójnie osób)		
	Liczba osób korzystających ze stworzonych ofert spędzania wolnego czasu i podnoszenia kompetencji dla osób do 25 roku życia i osób w wieku 50+.		szt.	0	200	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD (nie liczymy podwójnie osób)		
	Liczba uczestników wydarzeń integrujących i rozwijających pasje mieszkańców.		szt.	0	1000	Dane LGD (nie liczymy podwójnie osób)		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				nazwa	jednostka miary	wartość		źródło danych/sposób pomiaru
1.1.1	Budowa nowych lub przebudowa mająca na celu podniesienie standardu	Działacze społeczni, mieszkańcy,	Konkurs, projekt grantowy	Liczba nowo wybudowanych lub przebudowanych	szt.	0	20	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD

	istniejących ogólnodostępnych miejsc kulturalno-integracyjnych.	turyści		ogólnodostępnych miejsc kulturalno-integracyjnych.				
1.1.2	Budowa ogólnodostępnych miejsc rekreacji dla dzieci i dorosłych	Działacze społeczni, mieszkańcy, turyści	Konkurs, projekt grantowy	Liczba wybudowanych ogólnodostępnych miejsc rekreacji dla dzieci i dorosłych.	szt.	0	28	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.3	Stworzenie ofert spędzania wolnego czasu i podnoszenia kompetencji dla osób do 25 roku życia i osób w wieku 50+.	Mieszkańcy	Konkurs, projekt grantowy	Liczba stworzonych ofert spędzania wolnego czasu i podnoszenia kompetencji dla osób do 25 roku życia i osób w wieku 50+.	szt.	0	8	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.4	Organizacja wydarzeń integrujących mieszkańców i rozwijających ich pasje.	Mieszkańcy	Operacja własna	Liczba wydarzeń integrujących mieszkańców i rozwijających ich pasje.	szt.	0	1	Dane LGD

2.0	CEL OGÓLNY 2	Obszar LGD „Kraina Rawki” atrakcyjny dla inwestorów.						
2.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Mieszkańcy „Krainy Rawki” napędzają gospodarkę regionu.						
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>Stan początkowy 2015 rok</i>	<i>Plan 2028 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>		
W2.0	Wzrost dochodów z usług turystycznych.		%	0	10	Ankieta ewaluacyjna przeprowadzona wśród osób, które podjęły prowadzenie działalności w zakresie turystyki, dane GUS.		
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>Stan początkowy 2015 rok</i>	<i>Plan 2023 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>		
W2.1	Liczba utworzonych miejsc pracy w wyniku podjęcia działalności gospodarczej (z wyłączeniem działalności polegającej na tworzeniu miejsc noclegowych)		szt.	0	5	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
	Liczba utworzonych miejsc pracy w wyniku rozwinięcia istniejącej działalności gospodarczej (z wyłączeniem działalności polegającej na tworzeniu miejsc noclegowych)		szt.	0	8	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
	Liczba uczestników projektu, którzy ocenili go jako wartościowy i potrzebny.		szt.	0	55	Dane LGD (nie liczymy podwójnie osób)		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				<i>nazwa</i>	<i>jednostka miary</i>	<i>wartość</i>		<i>źródło danych/sposób pomiaru</i>
<i>początkowa 2015 rok</i>	<i>końcowa 2023 rok</i>							
2.1.1	Organizacja doradztwa prowadzonego przez ekspertów z zakresu pozyskiwania funduszy z budżetu LGD na podjęcie działalności gospodarczej.	Mieszkańcy	Aktywizacja	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa w wyniku udzielonego doradztwa.	szt.	0	8	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD

2.1.2	Organizacja doradztwa prowadzonego przez ekspertów z zakresu pozyskiwania funduszy z budżetu LGD na rozwój działalności gospodarczej.	Przedsiębiorcy	Aktywizacja	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa w wyniku udzielonego doradztwa.	szt.	0	8	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
2.1.3.	Kreator przedsiębiorczości	Mieszkańcy	Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy międzynarodowej	szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD

3.0	CEL OGÓLNY 3	LGD „Kraina Rawki” turystyczną marką regionu.						
3.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Wzrost kompetencji turystycznych mieszkańców obszaru LGD „Kraina Rawki”						
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>Stan początkowy 2015 rok</i>	<i>Plan 2028 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>		
W3.0	Wzrost dochodów z usług turystycznych.		%	0	10	Ankieta ewaluacyjna przeprowadzona wśród osób, które podjęły prowadzenie działalności w zakresie turystyki, dane GUS.		
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>Stan początkowy 2015 rok</i>	<i>Plan 2023 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>		
W3.1	Liczba osób, które skorzystały z miejsc noclegowych w ciągu roku.		szt.	0	50	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
	Liczba osób, które skorzystały z wybudowanych obiektów infrastruktury turystycznej.		szt.	0	100	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
	Liczba uczestników szkoleń.		szt.	0	40	Dane LGD (nie liczymy podwójnie osób)		
	Liczba osób, które odwiedziły miejsca zabytkowe.		szt.	0	1000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD (nie liczymy podwójnie osób)		
	Liczba osób, które odwiedziły obiekty pełniące funkcję lokalnych muzeów.		szt.	0	200	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD (nie liczymy podwójnie osób)		
	Liczba odbiorców działań promocyjnych.		szt.	0	3000	Dane LGD (nie liczymy podwójnie osób, w tym bezpośredni beneficjenci)		

	Liczba uczestników projektu, którzy ocenili go skuteczne narzędzie promocji.	szt.	0	100	Dane LGD (nie liczymy podwójnie osób)			
Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu					
			nazwa	jednostka miary	wartość		źródło danych/sposób pomiaru	
					początkowa 2015 rok	końcowa 2023 rok		
3.1.1	Podjęcie lub rozwój działalności mających na celu świadczenie usług noclegowych w tym podejmowanie działalności przez osoby z grup defaworyzowanych.	Mieszkańcy, przedsiębiorcy	Konkurs	Liczba działalności operacji polegających na utworzeniu nowego lub rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa mających na celu świadczenie usług noclegowych w tym liczba podjętych działalności przez osoby z grup defaworyzowanych	szt.	0	4	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
3.1.2	Budowa infrastruktury turystycznej.	Mieszkańcy, turyści	Konkurs, projekt grantowy, projekt współpracy	Liczba operacji polegających na budowie infrastruktury turystycznej.	szt.	0	2	Sprawozdania beneficjentów, dane LG
3.1.3	Organizacja szkoleń z zakresu podniesienia wiedzy mieszkańców nt. działalności w sferze turystyki.	Mieszkańcy, przedsiębiorcy	Aktywizacja	Liczba przeprowadzonych szkoleń.	szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
3.1.4	Realizacja przedsięwzięć mających na celu renowację i promocję zabytków.	Działacze społeczni, mieszkańcy, turyści	Konkurs, projekt grantowy	Liczba przedsięwzięć mających na celu renowację i promocję zabytków.	szt.	0	4	Dane LGD
3.1.5	Budowa obiektów pełniących	Działacze	Konkurs,	Liczba powstałych	szt.	0	2	Dane LGD

	funkcję lokalnych muzeów.	społeczni, mieszkańcy, turyści	projekt grantowy	obiektów pełniących funkcję lokalnych muzeów.				
3.1.6.	Realizacja operacji mających na celu promocję obszaru.	Działacze społeczni, mieszkańcy, turyści	Konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy	Liczba operacji mających na celu promocję obszaru.	szt.	0	18	Dane LGD
3.1.7.	„Rawka Blues”	Mieszkańcy	Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	0	1	Dane LGD

VI. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU.

Niniejszy rozdział lokalnej strategii rozwoju zawiera opis procedur i zasad regulujących kwestie wyboru i oceny operacji, w tym w szczególności określenie kryteriów ich wyboru.

Procedury wyboru i oceny operacji w ramach LSR, procedury wyboru i oceny grantobiorców w ramach projektów grantowych wraz z opisem sposobu rozliczania grantów, monitorowania i kontroli oraz regulamin Rady i kryteria wyboru operacji wraz z procedurą ich ustalania lub zmiany stanowią załączniki do wniosku o przyznanie pomocy.

1. Formy wsparcia operacji w ramach LSR.

LGD „Kraina Rawki” w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju przewiduje realizację trzech typów operacji.

Pierwszym z nich są operacje indywidualne w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD i wybieranych przez organ decyzyjny, a następnie przedkładanych do weryfikacji do Samorządu Województwa.

W ramach tego typu pomoc będzie przyznawana na operacje w zakresie rozwoju przedsiębiorczości, zachowania dziedzictwa lokalnego, budowy lub przebudowy ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej oraz promowania obszaru objętego LSR, w tym produktów lub usług lokalnych.

Pomoc w ramach tego typu operacji skierowana jest do osób fizycznych i osób prawnych, spełniających kryteria dostępu określone w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020.

Mając na uwadze zdiagnozowane grupy defaworyzowane i małą liczbę miejsc noclegowych, premie na podejmowanie działalności gospodarczej dla osób w wieku do 25 roku życia i osób w wieku 50+ na działalność związaną ze świadczeniem usług noclegowych będą przyznawane w wysokości 80 000,00 zł. Kwota została oszacowana na podstawie fiszek złożonych przez beneficjentów podczas spotkań konsultacyjnych. W pozostałych przypadkach będzie to kwota w wysokości 70 000,00 zł.

W przypadku działań z zakresu rozwoju przedsiębiorczości przewiduje się wsparcie w wysokości 70% kosztów kwalifikowanych dla operacji realizowanych przez osoby z grup defaworyzowanych, mających na celu powstanie miejsc noclegowych i stworzenie miejsca pracy dla osoby w wieku do 25 roku życia lub w wieku 50+.

W przypadku pozostałych działalności przewiduje się wsparcie w wysokości 60% kosztów kwalifikowanych.

Kolejnym typem operacji jaki LGD zamierza realizować są projekty grantowe, które stanowią jedną z metod wdrażania LSR w okresie 2014-2020.

Zgodnie z definicją, projekt grantowy jest operacją, której beneficjent, będący LGD udziela innym podmiotom wybranym przez LGD, zwanym dalej „grantobiorcami”, grantów będących środkami finansowymi programu powierzonymi przez LGD grantobiorcom na realizację zadań służących osiągnięciu celu tej operacji.

Projekty grantowe skierowane są do osób fizycznych, organizacji pozarządowych i grup sformalizowanych nieposiadających osobowości prawnej.

W ramach tego typu projektów, pomoc będzie przyznawana na operacje w zakresie wzmocnienia kapitału społecznego, zachowania dziedzictwa lokalnego, budowy lub przebudowy ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej i promowania obszaru objętego LSR, w tym produktów lub usług lokalnych.

Projekty własne są kolejnym typem operacji, który zamierza realizować LGD „Kraina Rawki”. Są to operacje kluczowe dla osiągnięcia celów LSR, służące dobru ogółu, które będą realizowane samodzielnie przez LGD i które nie spotkały się z zainteresowaniem innych wnioskodawców.

Projekty własne będą realizowane w zakresie wzmocnienia kapitału społecznego oraz promowania obszaru objętego LSR, w tym produktów lub usług lokalnych.

Kolejnym typem operacji, jakie zamierza realizować LGD, ale już poza budżetem lokalnej strategii rozwoju, są projekty współpracy.

LGD „Kraina Rawki” planuje do realizacji dwa projekty współpracy, w tym jeden o zasięgu międzynarodowym. Planowany do realizacji międzynarodowy projekt współpracy będzie miał na celu wsparcie kształtowania postaw przedsiębiorczości u młodych osób, wsparcie osób planujących założyć własną działalność gospodarczą, wsparcie młodych osób pragnących poszerzyć swoje kwalifikacje zawodowe. Z kolei głównym celem projektu współpracy z sąsiednią lokalną grupą działania będzie podniesienie atrakcyjności turystycznej obszarów działania partnerów.

Projekty współpracy zostały szczegółowo omówione w Rozdziale V LSR.

Jednostki sektora finansów publicznych zostały wykluczone z możliwości ubiegania się o wsparcie na realizację operacji w następujących zakresach: kształtowanie przestrzeni publicznej, budowa, przebudowa lub wyposażenie obiektów pełniących funkcje kulturalne, odnawianie lub poprawa stanu zabytkowych obiektów budowlanych, służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego, zakup obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie z przeznaczeniem na cele publiczne.

2. Cel tworzenia procedur.

Procedury określają sposób postępowania dla operacji w ramach operacji indywidualnych, projektów grantowych oraz projektów własnych LGD.

Procedury opracowane zostały dla jasności i przejrzystości procesu wyboru operacji do dofinansowania oraz sprawnej i skutecznej realizacji LSR. Rada oceniając wnioski o dofinansowanie otrzyma narzędzie, za pomocą którego w sposób prosty, jasny i nie budzący wątpliwości, nastąpi ta ocena. Dzięki określeniu procedur oraz kryteriów wyboru możliwy będzie wybór operacji, a co za tym idzie, osiągnięte zostaną cele oraz wskaźniki określone w LSR. Praca Rady zostanie tak zorganizowana, aby proces oceny odbywał się możliwie szybko, co spowoduje skrócenie czasu od dnia złożenia wniosku do podpisania umowy o pomoc.

W ramach danego naboru kryteria wyboru są jednakowe dla wszystkich złożonych wniosków.

3. Zakres procedur.

Na potrzeby realizacji LSR w nowym okresie programowania opracowane zostały trzy procedury.

Pierwsza procedura dotyczy obsługi naborów wniosków o przyznanie pomocy w ramach projektów indywidualnych.

Powyższa procedura w czytelny sposób opisuje kolejne etapy prowadzenia naboru wniosków od momentu przekazania informacji do Urzędu Marszałkowskiego o planowanym konkursie aż do momentu przekazania ocenionych przez Radę wniosków wraz z listami rankingowymi z uwzględnieniem procedury w zakresie wniesienia protestu zgodnie z ustawą z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020.

Kolejnym, istotnym dokumentem opracowanym na potrzeby prawidłowej realizacji LSR jest książka procedur, która szczegółowo opisuje obsługę naborów wniosków o przyznanie pomocy w ramach realizacji projektu grantowego.

Z uwagi na fakt, iż projekt grantowy jest nowym narzędziem do realizacji LSR, za którego

prawidłową realizację w całości odpowiada Lokalna Grupa Działania, pojawiła się konieczność szerokiego opisanie wszystkich możliwych sytuacji, jakie mogą się zdarzyć na poszczególnych etapach realizacji takiego projektu.

W związku z powyższym, książka procedur stanowi swoistą instrukcję postępowania zarówno dla biura Lokalnej Grupy Działania jak i jej organu decyzyjnego. Opisane są w niej wszystkie etapy realizacji projektu grantowego od ogłoszenia konkursu na realizację zadań w ramach projektu grantowego poprzez przygotowanie wniosku o przyznanie pomocy, przyjęcia go w biurze LGD, oceny formalnej i merytorycznej, oceny zgodności z LSR i według kryteriów wyboru operacji aż do podpisania umowy o powierzenie grantu, kontroli i monitoringu i ostatecznego rozliczenia zadania grantowego przez grantobiorcę.

Ostatnim dokumentem regulującym kwestię realizacji projektów w ramach LSR są procedury dotyczące realizacji operacji własnych realizowanych przez LGD.

Podobnie jak w przypadku projektów grantowych, operacje własne są nowym narzędziem realizacji założeń LSR i zgodnie z definicją, pomoc na ich realizację może być przyznana pod warunkiem, że nikt inny uprawniony do wsparcia, nie zgłosił LGD zamiaru realizacji takiej operacji.

Opracowana przez LGD procedura opisuje kolejne etapy postępowania zarówno w przypadku gdy w terminie 30 dni od dnia zamieszczenia przez LGD na jej stronie internetowej informacji o planowanej do realizacji operacji własnej, żaden inny uprawniony podmiot nie zgłosi LGD zamiaru realizacji takiej operacji oraz w przypadku gdy inny uprawniony podmiot zgłosi LGD zamiar realizacji takiej operacji.

W pierwszym przypadku po ocenie przez Radę decyzyjną pod kątem zgodności z LSR i według kryteriów wyboru i wybraniu jej do finansowania, dokumentacja jest przekazywana do Samorządu Województwa i umowa zawierana jest pomiędzy LGD a Instytucją Wdrażającą.

Natomiast w drugim przypadku zastosowanie ma procedura konkursowa dotycząca obsługi naborów wniosków o przyznanie pomocy w ramach projektów indywidualnych.

Wszystkie procedury i kryteria wyboru operacji zostały opracowane na podstawie doświadczeń z wdrażania lokalnej strategii rozwoju w okresie programowania 2007-2013 i z wykorzystaniem czterech metod partycypacji społecznej.

W pierwszej kolejności zespół roboczy przygotował wstępne założenia procedur, które zostały poddane badaniu ankietowemu. Respondenci wypowiedzieli się czy ich zdaniem zaprezentowane metody postępowania na poszczególnych etapach obsługi naboru wniosków o przyznanie pomocy są zasadne i niedyskryminujące oraz mieli możliwość wskazania lepszej, ich zdaniem, metody.

Wyniki ankiet zostały przedstawione podczas otwartego spotkania konsultacyjnego, w którym udział wzięli przedstawiciele różnych sektorów. W wyniku dyskusji zaproponowano zmianę brzmienia procedur w zakresie obsługi naborów wniosków o przyznanie pomocy w ramach realizacji projektu grantowego dotyczącą zabezpieczenia wykonania umowy oraz windykacji należności w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości podczas realizacji zadania grantowego przez grantobiorcę.

Kolejnym etapem tworzenia procedur było spotkanie reprezentantów poszczególnych grup interesariuszy i ponowna dokładna analiza zapisów poszczególnych procedur z uwzględnieniem propozycji wypracowanych podczas spotkania konsultacyjnego. W wyniku dyskusji przygotowano rekomendacje dla zespołu roboczego w zakresie procedury opisującej przebieg procesu prowadzenia kontroli i monitoringu realizacji umowy o powierzenie grantu.

Ostatnim etapem prac nad procedurami było spotkanie zespołu roboczego i wypracowanie ostatecznego kształtu opisanych wyżej trzech procedur.

Każda z wyżej wymienionych procedur w swej treści zawiera sposób ich udostępniania do wiadomości publicznej. Każda z nich szczegółowo określa zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji (m.in. oceny wniosków, dokumentowanie oceny i wzory dokumentów) oraz sposób organizacji naborów wniosków (m.in. tryb ogłaszania, czas trwania naboru i miejsce składania wniosków).

Ponadto, w każdej z procedur przewidziano mechanizm podawania do publicznej wiadomości protokołów z posiedzeń dotyczących oceny i wyboru operacji zawierających informacje o wyłączeniach z procesu decyzyjnego, ze wskazaniem których wniosków wyłączenie dotyczy.

Procedury opracowane przez LGD określają również szczegółowy sposób informowania o wynikach oceny i możliwości wniesienia protestu (m.in. warunki, sposób i termin wniesienia protestu).

Ponadto, należy podkreślić, iż przyjęte przez Stowarzyszenie procedury są zgodne z przepisami obowiązującymi dla RLKS, niedyskryminujące, przejrzyste, pozwalające uniknąć ryzyka konfliktu interesów dzięki zastosowaniu deklaracji bezstronności i prowadzeniu rejestru interesów oraz przewidują regulacje zapewniające zachowanie parytetu sektorowego podczas oceny operacji.

Celem procedur opracowanych przez LGD jest również regulacja sytuacji wyjątkowych takich jak taka sama liczba punktów czy rozbieżne oceny w ramach kryteriów.

4. Formułowanie kryteriów wyboru

Określone kryteria wyboru operacji oraz punktacja są obiektywne, niedyskryminujące, przejrzyste oraz powiązane z diagnozą obszaru. Czytelnie określony jest też przedział minimum-maksimum. Kryteria wyboru operacji są dostosowane do wymogów Programu, który nakłada obowiązek stosowania ich w danym zakresie tematycznym.

Formułowanie kryteriów wyboru operacji wraz z opracowaniem zasad wyboru operacji jest jednym z kluczowych etapów opracowywania LSR i obydwie procesy były przeprowadzane równolegle. Na potrzeby przejrzystości zapisów LSR procesy te zostały scharakteryzowane oddzielnie.

Podobnie jak w przypadku procedur, w pierwszej kolejności zespół roboczy uwzględniając doświadczenia okresu programowania 2007-2013, przeprowadzając wnikliwą analizę wniosków z przeprowadzonej analizy SWOT oraz założonych do realizacji celów i przedsięwzięć przygotował propozycję kryteriów wyboru operacji wraz z wartościami punktowymi.

W dalszej kolejności przystąpiono do angażowania społeczności lokalnej z wykorzystaniem czterech metod partycypacji społecznej.

W badaniach ankietowych respondenci oceniali poszczególne kryteria wyboru operacji przez akceptację w całości danego kryterium lub w punkcie „inne” wskazywali ich propozycję brzmienia danego kryterium wraz z proponowaną przez nich wartością punktową.

Wyniki z przeprowadzonych badań ankietowych zostały przedstawione uczestnikom spotkania konsultacyjnego, którzy w wyniku dyskusji zaproponowali zmianę brzmienia kryteriów wyboru zadań realizowanych w ramach projektu grantowego oraz przyznanych im wartości punktowych.

Kolejnym etapem prac nad kryteriami wyboru operacji było spotkanie przedstawicieli poszczególnych grup interesariuszy i wypracowanie rekomendacji dla zespołu roboczego w zakresie zmiany brzmienia kryteriów wyboru zadań realizowanych w ramach projektu grantowego oraz przyznanych im wartości punktowych.

Ostatnim etapem było spotkanie zespołu roboczego oraz wypracowanie ostatecznej wersji kryteriów wyboru operacji z uwzględnieniem rekomendacji przedstawicieli grup interesariuszy.

Procedura zmiany kryteriów wyboru operacji została zapisana w regulaminie Rady decyzyjnej i otwiera możliwość wpływu na ich brzmienie zarówno członkom LGD jak i potencjalnym beneficjentom.

Kryteria wyboru operacji są ściśle powiązane z wnioskami z analizy SWOT oraz diagnozą obszaru oraz zakresem wsparcia dla grup defaworyzowanych.

Z uwagi na zdefiniowane grupy defaworyzowane (osoby do 25 roku życia i osoby w wieku 50+) oraz ich problemy, premiowane będą operacje polegające na podjęciu działalności gospodarczej przez przedstawicieli tych grup oraz dodatkowo, z uwagi występujący duży problem

z brakiem miejsc noclegowych na obszarze LGD, operacje polegające na utworzeniu miejsc noclegowych.

Ponadto, w przypadku operacji polegających na rozwijaniu działalności gospodarczej premiowane będą operacje, w wyniku których zostanie utworzone miejsce pracy dla przedstawicieli wskazanych w LSR grup defaworyzowanych oraz w wyniku których powstanie więcej miejsc noclegowych.

Analiza SWOT jasno wskazała, że mocną stroną obszaru LGD jest licznie reprezentowany sektor pozarządowy. Aby wzmocnić jego siłę i zaangażowanie, wszystkie operacje, z wyłączeniem rozwoju przedsiębiorczości, zostały dedykowane organizacjom pozarządowym. Dodatkowo zaplanowano dla nich wsparcie w wysokości 100% refundacji kosztów kwalifikowanych w przypadku konkursów na realizację projektów indywidualnych oraz 100% zaliczki w przypadku realizacji zadań w ramach projektów grantowych.

Mając na uwadze założone przez ustawodawcę cele podejścia Leader w okresie programowania 2014-2020, LGD premiować będzie operacje, których realizacja zakłada wykorzystanie innowacyjnych rozwiązań, pozytywne oddziaływanie w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, wykorzystanie lokalnych zasobów (np. surowców, miejscowej infrastruktury, lokalizacji, dziedzictwa, potencjału mieszkańców, itp.) oraz ich realizacja przyczyni się do włączenia społecznych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Kryteria wyboru operacji przewidują premiowanie operacji innowacyjnych. Operacja innowacyjna, to taka, która przewiduje zastosowanie nowych rozwiązań w dziedzinie produktu, technologii, technik organizacji lub urządzeń i sprzętu nie stosowanych do tej pory na tym obszarze. Wykorzystywanie tych rzeczy spowoduje, że przyjęte rozwiązania będą innowacyjne, w zależności od tego na ile te zasoby są unikalne i charakterystyczne tylko na danym obszarze. Wysoko punktowane będą operacje których innowacyjność projektu będzie dotyczyła jak największego obszaru

Ponadto kryteria wyboru operacji zostały tak sformułowane aby w jak największym stopniu zapewnić realizację założonych do osiągnięcia wskaźników, które de facto wynikają z przeprowadzonej diagnozy i analizy SWOT.

5. Informacja o realizacji projektów grantowych i operacji własnych

Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki” kierując się wynikami diagnozy i analizy SWOT, z której jednoznacznie wynikało, iż jedną z silniejszych stron obszaru jest coraz większa aktywność organizacji pozarządowych, zdecydowała o wykluczeniu możliwości ubiegania się o przyznanie pomocy w ramach podejścia Leader jednostki sektora finansów publicznych, kierując znaczną część środków na realizację projektów grantowych, w których grantobiorcami poszczególnych zadań będą organizacje pozarządowe.

Jednocześnie mając na uwadze doświadczenia z okresu programowania 2007-2013, w którym organizacje te z powodu braku własnych środków finansowych były praktycznie wykluczone z możliwości ubiegania się o wsparcie, przyjęto rozwiązanie zapewniające wypłatę zaliczki w wysokości 100% kosztów kwalifikowanych zadania grantowego.

LGD „Kraina Rawki” posiada bogate i bardzo dobre doświadczenia w zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi i sformalizowanymi grupami nieposiadającymi osobowości prawnej, ponieważ od 2010 roku wdraża autorskie działanie pt. „Granty Krainy Rawki”. Środki na jego realizację pochodzą ze składek członkowskich Gmin zaś beneficjentami mogą być zarówno organizacje posiadające osobowość prawną jak i grupy nieformalne. Na przestrzeni pięciu lat wdrażania „Grantów Krainy Rawki” i wydatkowaniu prawie pięciuset tysięcy złotych nie zdarzyło nam się, aby którykolwiek z beneficjentów wydatkował środki niezgodnie z umową.

Zakres realizacji projektów grantowych dotyczy zadań realizowanych w ramach: wzmocnienia kapitału społecznego, zachowania dziedzictwa lokalnego, budowy, przebudowy ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej lub kulturalnej oraz promowania obszaru objętego LSR, w tym produktów i usług lokalnych.

Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki” zamierza zrealizować również operacje własne w zakresie wzmocnienia kapitału społecznego oraz promocji obszaru objętego LSR.

Wysokość pomocy na realizację operacji własnych ustalono na poziomie 90% kosztów kwalifikowanych.

W analizie SWOT wskazano, iż jedną z mocnych stron obszaru jest coraz bogatsza oferta wiosek tematycznych, zaś w słabych stronach z kolei wskazano na słabe wykorzystanie potencjału obszaru.

Zdaniem LGD, wioski tematyczne stanowią silny potencjał obszaru i w jak największym stopniu trzeba je promować i docierać z ofertą do jak najszerszego grona odbiorców.

W związku z powyższym w ramach LSR planuje się realizację imprezy promocyjnej pt. „Zjazd wiosek tematycznych Krainy Rawki”. Impreza będzie miała charakter ponadregionalny, ponieważ o jej organizacji zostaną powiadomione media wojewódzkie i do udziału – w charakterze gości – zostaną zaproszeni przedstawiciele wiosek tematycznych z całego województwa oraz zaprzyjaźnione wioski tematyczne z całego kraju. Podczas imprezy zostanie zaprezentowana bogata oferta turystyczna wiosek oraz przygotowane przez nie produkty regionalne.

Konsultacje społeczne wykazały, że mieszkańcom brakuje wydarzeń aktywizujących i integracyjnych. Na obszarze działania jest bardzo dużo osób, które chętnie podzieliliby się swoimi pasjami i umiejętnościami podczas spotkań czy warsztatów ale same też bardzo chętnie nauczyłyby się czegoś nowego.

W związku z powyższym w nowym okresie programowania Stowarzyszenie zaplanowało realizację operacji własnej właśnie w zakresie organizowania wydarzeń integrujących mieszkańców i rozwijających ich pasje.

VII. PLAN DZIAŁANIA.

Proces wdrożeniowy LSR składać się będzie z naborów przeprowadzonych w 3 okresach czasowych na realizację przedsięwzięć zawartych w matrycy celów i przedsięwzięć przedstawionych w rozdziale V Strategii.

Plan działania został opracowany na podstawie złożonych fiszek projektowych przez potencjalnych beneficjentów podczas realizacji planu włączenia społeczności lokalnej do budowy Lokalnej Strategii Rozwoju.

Wykorzystując doświadczenia z minionego okresu programowania, Stowarzyszenie w pierwszych dwóch okresach planuje zintensyfikować liczbę przeprowadzanych naborów wniosków aby uniknąć sytuacji w jakiej znalazło się wiele lokalnych grup działania i w sytuacji odrzuconych wniosków lub wycofania się beneficjentów zostawała w budżecie LGD duża kwota, której już nie można było wykorzystać z uwagi na kończący się okres programowania.

Ponadto, większa liczba naborów wniosków o przyznanie pomocy to wyjście naprzeciw oczekiwaniom beneficjentów, którzy już od 2013 roku są bardzo zainteresowani uzyskaniem wsparcia z budżetu LGD.

Plan działania należy uznać za racjonalny, gdyż zaplanowano go w sposób gwarantujący spełnienie celów i założeń zawartych w LSR.

Harmonogram realizacji celów – osiągnięcia wskaźników, zobrazowany został w Planie działania stanowiącym załącznik nr 3 do LSR.

VIII. BUDŻET LSR.

Liczba ludności na obszarze LGD oszacowana na 56 420 osób na dzień 31 grudnia 2013r. pozwala ubiegać się o środki w wysokości 7 000 000 zł na wdrażanie LSR (poddziałanie 19.2), 1 650 000 zł na aktywizację (poddziałanie 19.4) oraz 140 000 zł na projekty współpracy (poddziałanie 19.3), co stanowi 2% kwoty przyznanej na realizację LSR. Należy jednak zauważyć,

iż wskaźniki dotyczące działań z zakresu współpracy odnoszą się do wyższej kwoty (5% kwoty przewidzianej na poddziałanie 19.2), w związku z czym w momencie, gdy zajdzie taka możliwość LGD ubiegało się będzie o zwiększenie kwoty na wymienione działanie do pełnej wysokości równej 350 000,00 zł

Budżet LSR opracowany został na bazie maksymalnej możliwej do uzyskania kwoty.

Zgodnie z zapisami *Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020*, w ramach wdrażania LSR 50 % środków przeznaczonych na realizację LSR należy przeznaczyć na tworzenie lub utrzymanie miejsc pracy. W budżecie LGD „Kraina Rawki” środki przeznaczone na tworzenie miejsc pracy wynoszą 50% planowanej kwoty wsparcia, czyli 3 500 000 zł. W sumie w ramach wskaźnika rezultatu *Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)*, planuje się osiągnąć pułap 20 nowych miejsc pracy (włączając w to samo zatrudnienie w ramach podejmowania działalności gospodarczej).

W ramach realizacji celu ogólnego 1 ogłoszone zostaną konkursy i informacja o zamiarze realizacji operacji własnej przez LGD. Konkursy będą dotyczyć realizacji zadań w ramach projektów grantowych.

W ramach realizacji celu ogólnego 2 ogłoszone zostaną konkursy na realizację operacji polegających na podejmowaniu i rozwoju działalności gospodarczych. Również w ramach realizacji celu ogólnego 2 zostanie zrealizowany międzynarodowy projekt współpracy – „Kreator przedsiębiorczości”.

W ramach realizacji celu ogólnego 3 ogłoszone zostaną konkursy tym: na realizację operacji polegających na podejmowaniu i rozwoju działalności gospodarczych przez beneficjentów z grup defaworyzowanych, na realizację projektów grantowych, na realizację operacji w ramach konkursu otwartego oraz informacja o zamiarze realizacji operacji własnej przez LGD.

Również w ramach realizacji celu ogólnego 3 zostanie zrealizowany projekt współpracy – „Rawka Blues”.

W ramach poddziałania 19.4 – aktywizacji, zrealizowane zostaną przedsięwzięcia na łączną kwotę 52 350,00 zł. Na koszty bieżące zaplanowano przeznaczyć 1 597 650 zł.

Kwota 20 000,00 zł dotyczy doradztwa udzielanego przez eksperta dla 20 podmiotów, które otrzymają wsparcie z budżetu LGD, jednakże nie została pokazana, ponieważ dla tego przedsięwzięcia przyjęto wskaźniki w brzmieniu: liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa w wyniku udzielonego doradztwa oraz liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa w wyniku udzielonego doradztwa, zaś za kwotę 5 000,00 zł zostanie przeprowadzone szkolenie z zakresu podniesienia wiedzy mieszkańców na temat działalności w sferze turystyki.

Dokładniejszy podział środków przedstawia załącznik nr 4 do LSR – Budżet LSR.

IX. PLAN KOMUNIKACJI

Istotą podejścia Leader jest oddolne partnerstwo. Plan komunikacji służyć ma tworzeniu warunków do aktywnego i ciągłego uczestnictwa społeczności lokalnej w bieżącym wdrażaniu LSR poprzez umożliwienie obustronnej komunikacji. Bieżące informowanie oraz dyskusja są podstawą do zapewnienia jawności i przejrzystości działań LGD oraz identyfikacji bieżących problemów – są elementem zwiększającym poziom współpracy partnerskiej oraz zaangażowanie.

To właśnie poprzez komunikację budujemy dobre relacje, uzgadniamy normy i zasady działania, podział obowiązków i odpowiedzialności, kreujemy dobry klimat współpracy i osiągamy wzajemne zrozumienie.

W planie komunikacji LGD „Kraina Rawki”, stanowiącym załącznik nr 5 do niniejszej lokalnej strategii rozwoju, zostały zawarte informacje na temat celów ogólnych i szczegółowych

podejmowanych działań informacyjno-promocyjnych, wskazane zostały konkretne działania komunikacyjne oraz odpowiadające im środki przekazu, uwzględniające różnorodne rozwiązania komunikacyjne, jak również grupy docelowe i wskaźniki w oparciu o planowany budżet działań komunikacyjnych, wraz z planowanymi efektami tych działań.

Ponadto plan komunikacyjny LGD zawiera sposób analizy efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu oraz opis wniosków zebranych podczas działań komunikacyjnych i sposobu ich wykorzystania w procesie realizacji LSR.

Opracowanie planu komunikacji odbywało się na kilku płaszczyznach partycypacji społecznej.

W pierwszej kolejności dokonano analizy ankiet ewaluacyjnych, w których respondenci – mieszkańcy obszaru LGD, wypowiedzieli się na temat skuteczności stosowanych dotychczas metod komunikacji ze społecznością lokalną.

Kolejnym krokiem pozyskania nowych informacji oraz potwierdzenia lub zanegowania wyników ankiet była organizacja spotkania konsultacyjnego z mieszkańcami obszaru działania LGD „Kraina Rawki”. Ostatecznie, w wyniku dyskusji wnioski z ankiet zostały potwierdzone.

Dyskusje reprezentantów grup interesów wskazały na dużą skuteczność portali społecznościowych, szczególnie jeśli chodzi o dotarcie z informacją do młodych osób. Uczestnicy spotkania zarekomendowali również zespołowi robocznemu uwzględnienie w planie komunikacyjnym wizyt w terenie, szczególnie jeśli chodzi o skuteczność komunikacji z osobami starszymi w wieku 50+.

Ostatnim etapem opracowania planu komunikacji było spotkanie zespołu roboczego podczas którego został wypracowany ostateczny dokument uwzględniający wyniki przeprowadzonych badań oraz rekomendacje reprezentantów grup.

X. ZINTEGROWANIE

Zgodnie ze specyfiką podejścia RLKS, LSR ma charakter zintegrowany. Zintegrowane podejście dla przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach jej wdrażania dotyczy dwóch aspektów:

1. Zintegrowania celów i przedsięwzięć zaplanowanych w ramach LSR zapewniających spójne i kompleksowe rozwiązanie zidentyfikowanych w analizie SWOT problemów, zachowując przy tym odpowiednią kolejność realizacji przedsięwzięć oraz współpracę różnych podmiotów.
2. Zgodności celów głównych i szczegółowych LSR z dokumentami strategicznymi/planistycznymi na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym oraz zgodności co do celów przekrojowych (ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu, innowacyjność) PROW na lata 2014–2020.

Poszczególne cele LSR oraz planowane w ramach ich realizacji konkretne przedsięwzięcia są spójne, powiązane ze sobą i wzajemnie się uzupełniają. Tworzą logiczne związki i wzajemnie na siebie oddziałują, dając efekt synergii. W ramach zaplanowanych w LSR celów, kompleksowe podejście do rozwiązania problemu zawarto m.in. w celu szczegółowym 2.1 *Mieszkańcy „Krainy Rawki” napędzają gospodarkę regionu*, który jest odpowiedzią na niską aktywność mieszkańców w kierunku podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej. Cel ten realizowany będzie przez 7 przedsięwzięć, w ramach których zintegrowane zostaną takie branże jak: Ośrodki Doradztwa Rolniczego (przedsięwzięcia 1 i 2), podmioty prowadzące działalność gospodarczą (przedsięwzięcie 3), szkoły - od podstawowych do średnich (przedsięwzięcie 4), biura rachunkowe, firmy PR (przedsięwzięcie 5) oraz organizacje społeczne – LGD (przedsięwzięcie 6 i 7). Realizacja celu szczegółowego 2.1 spowoduje spadek liczby osób bezrobotnych na obszarze LGD. Operacje będą polegać na rozwijaniu działalności gospodarczych oraz ich zakładaniu w preferowanych branżach, zdefiniowanych w oparciu o przeprowadzoną analizę SWOT obszaru oraz konsultacje

społeczne. Aby przygotować potencjalnych beneficjentów do realizacji projektów, prowadzone będą działania mające na celu podniesienie ich świadomości i wiedzy.

Pozostałe cele szczegółowe przenikają się między sobą i wspólnie rozwiązują wskazane przez mieszkańców problemy, takie jak niezadowolająca liczba miejsc kulturalno-integracyjnych, rekreacyjnych, mała liczba ofert podnoszenia kompetencji dla osób do 25 roku życia i osób w wieku 50+ czy niedostateczne wykorzystanie potencjału turystycznego. Niemniej jednak każdy z nich angażuje różne podmioty do ich rozwiązania.

Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w LSR będą wpływać na osiągnięcie wskaźników przypisanych do 3 celów przekrojowych PROW. Zapewnienie ich realizacji będzie się odbywać poprzez kryteria dostępu oraz kryteria punktowe przyznawane wnioskodawcom w trakcie oceny operacji. W przypadku ochrony środowiska oraz przeciwdziałania zmianom klimatu, w zależności od rodzaju operacji, będą to działania miękkie bądź inwestycyjne.

W przedsięwzięciach dedykowanych przedsiębiorcom podejmującym środki na podjęcie lub rozwój działalności, ocenie podlegać będą sposoby organizacji lub stosowana technologia, która ma bezpośredni wpływ na ochronę środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu, natomiast w działaniach miękkich – będą to operacje edukacyjne. Innowacyjność realizowana będzie w szczególności poprzez przedsiębiorców wybierających działania nowoczesne i niestandardowe, o innowacyjnym charakterze w różnych sektorach gospodarki.

Lokalna Strategia Rozwoju zawiera kierunki działań, które w najbliższych latach przyczynią się do rozwoju obszaru „Krainy Rawki”. W związku z powyższym jest ona spójna zarówno z dokumentami strategicznymi dotyczącymi obszaru objętego Strategią, jak również z dokumentami programowymi przygotowanymi na okres 2014-2020.

Wśród dokumentów planistycznych dotyczących obszaru „Krainy Rawki” należy wskazać Plany Rozwoju Lokalnego dziewięciu gmin: Biała Rawska, Cielądz, Kowiesy, Puszcza Mariańska, Rawa Mazowiecka, Regnów, Sadkowice, Wiskitki i Żelechlinek, strategię rozwoju powiatów: rawskiego, skierniewickiego, tomaszowskiego i żyrardowskiego oraz strategię rozwoju województwa łódzkiego i mazowieckiego.

Zarówno w Planach Rozwoju Lokalnego gmin jak i Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalnego „Krainy Rawki” duży nacisk położony został na działania wspierające rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, aktywizację i integrację społeczności lokalnej, wsparcie grup zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru.

Operacje zapisane do realizacji w ramach powyższych celów wzajemnie się uzupełniają.

Wśród najważniejszych przedsięwzięć spójnych zarówno z PRL gmin jak i LSR należy wskazać wspieranie osób podejmujących działalność gospodarczą oraz firm już istniejących, które chcą rozwinąć swoją firmę a dzięki temu wygenerować nowe miejsca pracy. Takie priorytety są zapisane w Strategii Rozwoju Gminy Cielądz (cel operacyjny 1.3 – „Kształtowanie postaw przedsiębiorczych”), Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Puszcza Mariańska (cel operacyjny: „Puszcza Mariańska – gminą tworzącą korzystne warunki rozwoju działalności gospodarczej”), Strategii Rozwoju Gminy Rawa Mazowiecka (cel strategiczny 1 „Rozwój przedsiębiorczości oraz wsparcie działalności rolniczej dla polepszenia warunków życia oraz wzrostu gospodarczego Gminy”), Strategii Rozwoju Gminy Sadkowice (cel operacyjny „Stworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości w gminie” i „Rozwój przedsiębiorczości opartej na wykorzystaniu lokalnych zasobów i produktów”), Strategii Rozwoju Gminy Wiskitki (cel operacyjny „Działania na rzecz tworzenia alternatywnych miejsc pracy n obszarach wiejskich”, „Wspieranie lokalnych przedsiębiorstw i stymulowanie tworzenia nowych jednostek gospodarczych (m.in. samozatrudnienie)”), Strategii Rozwoju Gminy Kowiesy (cel strategiczny IV „Wspieranie i rozwój przedsiębiorczości”), Strategii Rozwoju Gminy Regnów (cel operacyjny 2.1 „Przyspieszenie rozwoju gospodarczego gminy w wyniku kreowania przyjaznego klimatu dla rozwoju przedsiębiorczości) oraz ze Strategią Rozwoju Gminy Biała Rawska, której wizja brzmi Gmina Biała Rawska to gmina przedsiębiorczych mieszkańców, atrakcyjna ekonomicznie, chlubiąca się nowoczesnym rolnictwem, przyjazna dla środowiska naturalnego dzięki pełnej infrastrukturze technicznej i społecznej”).

Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Kraina Rawki” idealnie odpowiadają na potrzeby wskazane w wyżej wymienionych dokumentach planistycznych, ponieważ dzięki świadczonemu doradztwu, organizowaniu szkoleń czy wyjazdów studyjnych, jak również realizacji zadań z zakresu kształtowania postaw przedsiębiorczości wśród młodych osób czy z zakresu wzmacniania kompetencji społecznych powstaną nowe działalności gospodarcze i zostaną utworzone nowe miejsca pracy w ramach istniejących przedsiębiorstw, które skorzystają z możliwości rozwinięcia swojej działalności.

Kolejnym ważnym celem jaki postawiła sobie LGD „Kraina Rawki”, a który znajduje odzwierciedlenie w dokumentach planistycznych gmin członkowskich jest wzmocnienie kapitału społecznego, zintegrowanie społeczności lokalnej i podniesienie aktywności fizycznej.

Podobne cele zapisane są w Strategii Rozwoju Gminy Cielądz (cel operacyjny 1.1. „Wspieranie aktywności oświatowej, kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej” i cel operacyjny 1.2. „Integracja społeczności lokalnej”), Strategii Rozwoju Gminy Kowiesy (cel strategiczny II „Zapewnienie warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego” i cel strategiczny V „Podniesienie atrakcyjności turystycznej gminy”), Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Puszcza Mariańska (cel operacyjny: „Puszcza Mariańska – gminą wspierającą działania na rzecz integracji i aktywizacji mieszkańców.”), Strategii Rozwoju Gminy Rawa Mazowiecka (cel strategiczny 2: „Zwiększenie standardu życia mieszkańców Gminy” i cel strategiczny 4: „Odnowa wsi – zachowanie dziedzictwa historycznego i kulturowego obszaru”), Strategii Rozwoju Gminy Sadkowice (cel operacyjny: „Rozwój sportu i rekreacji w gminie” i „Zwiększenie poziomu aktywności i integracji mieszkańców oraz rewitalizacja społeczna w sołectwach”), Strategii Rozwoju Gminy Wiskitki (cele operacyjne: „Działania na rzecz podnoszenia kwalifikacji ludności”, „Przełamywanie barier związanych ze zmianą kwalifikacji”, „Przeciwdziałanie bezrobociu” i „Przeciwdziałanie patologii i wykluczeniu społecznemu”), Planie Rozwoju Lokalnego Gminy Żelechlinek (cel strategiczny II: Rozwój i unowocześnienie infrastruktury społecznej, zapewnienie wszystkim mieszkańcom dostępu do Internetu, a także poprawa warunków nauczania na terenie gminy”), Strategii Rozwoju Gminy Regnów (cel strategiczny 1: „Kreatywny i konkurencyjny kapitał ludzki) Strategii Rozwoju Gminy Biała Rawska (obszar priorytetowy 1. „Społeczeństwo i usługi”).

Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki” zaplanowała w ramach swojej strategii rozwoju lokalnego przedsięwzięcia, które uzupełnią działania zaplanowane przez gminy a przez to przyczynią się do jeszcze większego wzmocnienia kapitału społecznego na terenie obszaru działania LGD.

Wśród kluczowych przedsięwzięć z w tym zakresie należy wskazać takie jak między innymi: budowę i przebudowę miejsc kulturalno-integracyjnych, budowę ogólnodostępnych miejsc rekreacji dla dzieci i dorosłych oraz stworzenie ofert spędzania wolnego czasu i podnoszenia kompetencji dla osób do 25 roku życia i osób w wieku 50+.

Trzecim celem strategicznym jaki zaplanowała do osiągnięcia Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki” dotyczy rozwoju turystycznego obszaru działania. Cel brzmi „LGD „Kraina Rawki” – turystyczną marką regionu” i jest on spójny z planami lokalnymi takimi jak: Strategia Rozwoju Gminy Kowiesy (cel strategiczny V: „Podniesienie atrakcyjności turystycznej gminy”), Strategią Rozwoju Gminy Cielądz (cel strategiczny 3. „Wykorzystanie lokalnego potencjału do rozwoju turystyki. Turystyka bliska tradycji.”), Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Puszcza Mariańska („Puszcza Mariańska – gminą wspierającą rozwój rolnictwa ekologicznego i agroturystyki”), Strategia Rozwoju Gminy Rawa Mazowiecka (cel strategiczny 3: „Ochrona środowiska przyrodniczego z zachowaniem ładu przestrzennego obszaru Gminy z uwzględnieniem działań proekologicznych, w tym zwiększeniem efektywności energetycznej”), Strategia Rozwoju Gminy Wiskitki (cel strategiczny: „Rozwój agroturystyki i turystyki weekendowej na terenach ciekawych przyrodniczo”), Strategia Rozwoju Gminy Regnów (cel operacyjny 2.1 „Stworzenie optymalnych warunków do rozwoju agroturystyki”, cel operacyjny 4.1 „czyste środowisko naturalne zapewnia wysoki komfort życia mieszkańców i turystów) oraz z Planem Rozwoju Lokalnego Gminy Żelechlinek (cel strategiczny III: „Rozwój oferty turystycznej na terenie gminy”).

Z uwagi na fakt, iż Stowarzyszenie działa na terenie czterech powiatów, LSR musi być spójny ze strategiami rozwoju poszczególnych powiatów.

Wskazane wyżej cele LSR są spójne z Planem Rozwoju Lokalnego Powiatu Rawskiego w zakresie realizacji celów strategicznych powiatu, tj. 3. „Rozwój kapitału ludzkiego, aktywizacja rynku pracy, dostosowanie metod zarządzania Powiatem i procesów w nim zachodzących do gospodarowania w warunkach członkostwa Polski w Unii Europejskiej”, 5. „Wzmocnienie ekosystemu Powiatu w celu wykorzystania walorów środowiska dla rozwoju gospodarczego i poprawy warunków życia mieszkańców Powiatu” oraz 6. „Poprawa warunków życia mieszkańców”.

W przypadku Strategii Rozwoju Powiatu Skierniewickiego cele LSR wpisują się w cel strategiczny I: „Rozwój przedsiębiorczości i wspieranie inteligentnych specjalizacji powiatu i poszczególnych gmin” i cel strategiczny IV: „Pielęgnacja kultury i dziedzictwa historycznego powiatu”.

Strategia Rozwoju Powiatu Żyrardowskiego zakłada realizację dwóch celów strategicznych, które są spójne z celami strategii LGD. Jest to cel strategiczny „Rozwój społeczny i gospodarczy powiatu żyrardowskiego” i cel strategiczny „Podniesienie jakości życia mieszkańców powiatu żyrardowskiego”.

Natomiast spójność celów LSR ze Strategią Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Powiatu Tomaszowskiego potwierdza brzmienie celu strategicznego 3: „Budowanie wizerunku powiatu oraz rozwój zintegrowanej turystyki”, celu operacyjnego 1.6. „Rozwój infrastruktury wiejskiej” oraz celu operacyjnego 2.2. „Poprawa stanu infrastruktury społecznej oraz jej wyposażenia”.

Stowarzyszenie LGD swoim zasięgiem obejmuje również gminy położone na terenie województwa mazowieckiego i dlatego też cele LSR wpisują się w Strategię Rozwoju Województwa Mazowieckiego w odniesieniu do zapisów celu pośredniego 1: „Rozwój kapitału społecznego”, celu pośredniego 2. „Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu” oraz celu pośredniego 5: „Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz kształtowanie wizerunku regionu”.

Lokalna Strategia Rozwoju wykazuje zgodność ze strategicznymi kierunkami działań Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020. W płaszczyźnie horyzontalnej poprzez działania mające na celu kształtowanie i rozwój kadr dla gospodarki innowacyjnej w tym: organizację kursów i szkoleń skierowanych do przedsiębiorców między innymi w zakresie pozyskiwania środków z funduszy pomocowych, działań skierowanych do młodych osób do 25 roku życia mających na celu kształtowanie postaw przedsiębiorczości.

Zgodność ze Strategią Województwa Łódzkiego zapewniają działania ukierunkowane na kształtowanie aktywnych postaw na rynku pracy w tym: wsparcie osób zakładających własną działalność gospodarczą, promocję elastycznych form zatrudnienia i organizacji pracy, w tym samozatrudnienia i firm rodzinnych, wspieranie podnoszenia poziomu wiedzy i umiejętności zawodowych osób starszych, promowanie i prowadzenie szkoleń, wspieranie tworzenia miejsc pracy związanych z zaspokajaniem potrzeb osób starszych.

Lokalna Strategia Rozwoju wykazuje również spójność z dokumentem województwa łódzkiego w zakresie przeciwdziałania ubóstwu ekonomicznemu oraz przeciwdziałanie dyskryminacji i wykluczeniom społecznym poprzez wspieranie programów, szkoleń, kursów umożliwiających pozbywanie się nawyków tzw. wyuczonej bezradności, podniesienie kwalifikacji zawodowych czy wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej.

Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Kraina Rawki” wykazuje również spójność z Programem Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007–2020 a w szczególności z celami: 3. Rozwój zasobów ludzkich oraz współpraca w obszarze turystyki i 4. Zagospodarowanie przestrzeni turystycznej województwa łódzkiego, m.in. poprzez wspieranie tworzenia oraz rozwoju przedsiębiorstw z branży turystycznej i okołoturystycznej, szczególnie bazy noclegowej i gastronomicznej.

Dokument planistyczny LGD zgodny jest również z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Łódzkiego 2014– 2020 w szczególności z priorytetami inwestycyjnymi: 3a. Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego

wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, 8i: Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników, 8iii: Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, 9i: Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie.

Lokalna Strategia Rozwoju jest również spójna ze Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 a w szczególności z celami strategicznymi: 1. Wzrost zatrudnienia, 2. Wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych, 3. Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, 5. Podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli .

Kolejnym dokumentem potwierdzającym spójność LSR z dokumentami nadrzędnymi jest Plan przeciwdziałania depopulacji w województwie łódzkim: Obszar działania – rynek pracy a w szczególności z działaniami krótkookresowymi: 1. Tworzenie sprzyjających warunków do rozpoczynania działalności gospodarczej oraz tworzenie nowych miejsc pracy poprzez udzielanie bezzwrotnej pomocy na rozpoczęcie działalności gospodarczej ze szczególnym uwzględnieniem osób do 30 roku życia oraz 2. Realizacja ogólnych i specjalistycznych szkoleń i/lub doradztwa związanego ze szkoleniami dla kadr zarządzających i pracowników mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (MMŚP) w zakresie zgodnym ze zdiagnozowanymi potrzebami przedsiębiorstw i formie odpowiadającej możliwościom organizacyjno-technicznym przedsiębiorstwa m.in.

Najważniejszym dokumentem, z którym spójna jest Lokalna Strategia Rozwoju jest Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 w szczególności z celem tematycznym Wspólnych Ram Strategicznych CT 9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem, priorytet ROW 6. Włączenie społeczne, redukcja ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich, celem szczegółowy 6B. Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich m.in. poprzez: tworzenie miejsc pracy i stworzenie warunków umożliwiających podjęcie pracy osobom dotąd pozostającym bez pracy, a także stworzenie korzystnych warunków do tworzenia nowych firm, sprzyjających zwiększeniu potencjału osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem z rynku pracy.

XI. MONITORING I EWALUACJA

Proces monitoringu i ewaluacji są względem siebie niezależne, choć pozostają w ścisłym związku, gdyż dotyczą tych samych zagadnień. Monitoring i ewaluacja Lokalnej Strategii Rozwoju są kluczowymi elementami skutecznego procesu jej wdrażania, zapewniającymi pozyskanie informacji na temat postępów prowadzonych działań, w głównej mierze w kontekście realizacji przyjętych celów strategicznych i operacyjnych. Stanowią równocześnie narzędzia kontroli i oceny umożliwiające korektę nieprawidłowości w procesie wdrażania LSR i funkcjonowania LGD, poprzez wprowadzenie niezbędnych modyfikacji i uaktualnień przy realizacji opracowanej strategii.

Kontynuując politykę oddolnego tworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju, również opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji odbyło się z udziałem lokalnej społeczności.

Pierwszym etapem były badania ankietowe przeprowadzone wśród lokalnej społeczności, które dały LGD informację na temat elementów, które obligatoryjnie powinny podlegać procesom monitoringu i ewaluacji.

Kolejnym etapem były konsultacje społeczne podczas których przedstawiono wyniki analizy ankiet opracowane przez biuro LGD. Podczas dyskusji zwrócono uwagę na źródła danych i metody ich zbierania. Uwagi zgłaszane podczas spotkania zostały zanotowane przez pracowników biura i przedstawione podczas spotkania reprezentantów grup interesariuszy. Uczestnicy spotkania dokonali ponownej analizy ankiet oraz zapoznali się z propozycjami wypracowanymi w trakcie

spotkania konsultacyjnego. Efektem spotkania były wstępne założenia procesu monitorowania i ewaluacji LSR.

Ostatnim etapem była praca zespołu roboczego, który wypracował ostateczne zasady monitoringu i ewaluacji wraz z procedurą.

Monitoring realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia LGD „Kraina Rawki” stanowi równoległy do jej wdrażania, ciągły i rutynowy proces wymagający zbierania i analizy danych oraz raportowania wyników w określonych przedziałach czasowych. Dla sprawnej jego realizacji, przyjmuje się, iż proces monitorowania, z uwagi na charakter prowadzonych działań, w sposób ciągły i na bieżąco, prowadzony będzie przez biuro LGD. W odstępach półrocznych pracownicy biura sporządzać będą pisemne sprawozdania z realizacji LSR, analizowane i zatwierdzane następnie przez Zarząd. Treść sprawozdań, zgodnie z zasadą jawności działania LGD, będzie podawana do wiadomości publicznej za pośrednictwem strony internetowej Stowarzyszenia.

Organem odpowiedzialnym za przeprowadzenie ewaluacji będzie Zarząd, uprawniony do zlecenia jej wykonania ekspertom zewnętrznym. Podobnie, jak w przypadku monitoringu, uzyskane wyniki prezentowane będą w formie raportu z badania ewaluacyjnego, upubliczniane za pośrednictwem strony www LGD.

Tabela 8. Elementy podlegające monitoringowi

Elementy poddane badaniu	Wykonawca badania	Źródła danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
Wskaźniki realizacji LSR	Biuro LGD (ocena własna)	Sprawozdania beneficjentów, ankiety beneficjentów, rejestr danych LGD	Na bieżąco	Stopień realizacji wskaźnika
Harmonogram ogłaszanych konkursów	Biuro LGD (ocena własna)	Rejestr ogłoszonych konkursów	Na bieżąco	Zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem konkursów LSR, ocena stopnia realizacji zadań wdrażanych w ramach LSR
Budżet LGD	Biuro LGD (ocena własna)	Rejestr danych	Na bieżąco	Stopień wykorzystania środków finansowych w odniesieniu do środków zakontraktowanych
Zainteresowanie stroną internetową LGD	Pracownicy LGD (ocena własna)	Licznik odwiedzin strony internetowej, dane od administratora strony internetowej	Na bieżąco	Skuteczność przekazywania/ uzyskiwania informacji na temat działalności LGD
Pracownicy Biura LGD, funkcjonowanie Biura Zarządu	Zarząd LGD	Anonimowe ankiety	Na bieżąco	Ocena pracy pracowników, sposób przekazywania istotnych informacji potencjalnym beneficjentom, pomoc w rozwiązywaniu problemów, efektywność świadczonego doradztwa

Źródło: opracowanie własne

Ocenie efektów realizacji LSR służyć będzie **badanie ewaluacyjne**, którego celem jest odpowiedź na pytanie, czy założone cele zostały osiągnięte poprzez wdrażanie Strategii. Ewaluacja

jest niezbędna do sprawnej realizacji LSR oraz reagowania na zmieniające się warunki otoczenia społeczno-gospodarczego. Kluczowe kwestie, na które odpowie ewaluacja to:

1. trafność – stopień w jakim cele LSR odpowiadają zidentyfikowanym problemom i potrzebom lokalnej społeczności;
2. efektywność/wydajność – ocena poziomu „ekonomiczności” projektu, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych wyników i rezultatów;
3. skuteczność – ocena stopnia, na ile cele przedsięwzięcia, zdefiniowane na etapie programowania, zostały osiągnięte;
4. użyteczność – stopień zaspokojenia potrzeb beneficjentów w wyniku osiągnięcia rezultatów podejmowanych operacji;
5. trwałość – ocena faktu, czy pozytywne efekty projektu na poziomie celu mogą trwać do zakończenia finansowania zewnętrznego oraz czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tego projektu w dłuższym okresie na procesy rozwoju obszaru LGD.

W poniższej tabeli przedstawiono elementy, które podlegać będą analizie i ocenie w ramach ewaluacji, wskazani zostali wykonawcy i źródła danych z metodami ich zbierania oraz czas dokonywania pomiaru.

Tabela 9. Elementy podlegające ewaluacji

Elementy poddane badaniu	Wykonawca badania	Źródła danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
Działalność LGD, pracownicy i funkcjonowanie Biura	Biuro LGD (ocena własna)	Badania ankietowe, opinie beneficjentów, rozmowy z mieszkańcami na otwartych spotkaniach, wywiady z wnioskodawcami, opinie dyrektora i członków Stowarzyszenia	Ocena roczna w latach 2016–2022, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego, z wyłączeniem roku 2023, gdy wykonywana zostanie na dzień 30 czerwca	Ocena poprawności działalności prowadzonej przez Stowarzyszenie, określająca skuteczność realizowanych zadań w odniesieniu do założeń LSR
Skuteczność promocji i aktywizacji społeczności lokalnej	Biuro LGD (ocena własna)	Badania ankietowe wśród mieszkańców, prowadzone bezpośrednio lub za pośrednictwem strony internetowej Stowarzyszenia	Ocena roczna w latach 2016–2022, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego, z wyłączeniem roku 2023, gdy wykonywana zostanie na dzień 30 czerwca	Ocena skuteczności promocji LGD oraz działań wdrażanych w ramach LSR, mierzona jako liczba osób, które uzyskały informację na temat LGD oraz skuteczność animacji społeczności
Stopień realizacji celów LSR – stopień realizacji wskaźników	Podmiot niezwiązany z LGD (ocena zewnętrzna)	Ankiety beneficjentów, sprawozdania beneficjentów, rejestr danych LGD	Ocena dwuletnia, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego, z wyłączeniem roku 2023, gdy wykonywana zostanie na dzień 30 czerwca	Ocena celowości i trafności założeń realizowanych w ramach LSR. Określenie stopnia realizacji poszczególnych celów
Harmonogram rzeczowo-finansowy LSR	Biuro LGD (ocena własna)	Rejestr danych	Raz na kwartał. Ostatnia ocena wykonywana w październiku 2023	Ocena zgodności ogłaszanych i realizowanych

			roku	projektów z harmonogramem określonym w LSR
Budżet LSR	Biuro LGD (ocena własna)	Rejestr danych	Raz na miesiąc. Ostatnia ocena wykonywana w grudniu 2023 roku	Ocena zgodności i wysokości wydatkowania środków finansowych z przyznanego budżetu na poszczególne zadania

Źródło: Opracowanie własne

Monitoring i ewaluacja przeprowadzane będą zgodnie z *Procedurą monitoringu i ewaluacji* stanowiącą załącznik nr 2 do LSR.

XII. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest konieczne dla dokumentów wymienionych w art. 46 *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. z 2013 r. poz. 1235 z późn. zm.). Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność nie jest dokumentem o charakterze gminnym. Dodatkowo zakres działania LSR dotyczy kilku dziedzin obejmujących turystykę, rozwój społeczności lokalnej oraz wsparcie przedsiębiorczości. Dokument LSR nie wpisuje się w art. 46 ust. 2 i 3 ww. ustawy, ponieważ realizacja założeń projektu dokumentu nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko, w tym na obszary Natura 2000..

W świetle zapisów art. 47 i 57 ww. ustawy, zwrócono się z wnioskiem do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Łodzi o uzgodnienie braku konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu LSR. Przy opracowywaniu uzgodnienia posłużono się uwarunkowaniami zawartymi w art. 49.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Łodzi w nadesłanym piśmie z dnia 14 grudnia 2015 r., znak: WOOS-II.411.404.2015.AJ.3 wydał decyzję o braku konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla przedłożonego dokumentu. W uzasadnieniu podano, iż Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność nie wyznacza ram dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, a realizacja jej postanowień prawdopodobnie nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko.

Podkreślono jednocześnie, że w przypadku wprowadzenia zmian/aktualizacji do przyjętego już dokumentu przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko może być wymagane.

Bibliografia:

1. *Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – przyjęty przez Komisję Europejską 12.12.2014 r.*
2. *Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020(Dz. U. z 2015 r. poz. 1570).*
3. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006(Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013).*
4. *Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.*
5. *Plan przeciwdziałania depopulacji w województwie łódzkim.*
6. *Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020.*
7. *Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020.*
8. *Program Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007-2020.*
9. *Strategie Rozwoju Województw: Łódzkiego i Mazowieckiego.*
10. *Strategie Rozwoju Powiatów: Rawskiego, Skierniewickiego, Tomaszowskiego, Żyrardowskiego.*
11. *Strategie Rozwoju Gmin: Biała Rawska, Cielądz, Kowiesy, Puszcza Mariańska, Rawa Mazowiecka, Regnów, Sadkowice, Wiskitki, Zelechlinek.*
12. *Materiały szkoleniowe Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie.*
13. *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2015 r. poz. 378).*
14. *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U.z 2015 r. poz. 349).*

Załączniki

Załącznik 1 *Procedura aktualizacji LSR*

Załącznik 2 *Procedura monitoringu i ewaluacji*

Załącznik 3 *Plan działania*

Załącznik 4 *Budżet*

Załącznik 5 *Plan komunikacji*

Załącznik 1 Procedura aktualizacji LSR

§1

Aktualizacja Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność zwanej dalej LSR, może nastąpić w związku z:

1. zmianą danych dotyczących obszaru LSR;
2. zmianą przepisów dotyczących LSR;
3. potrzebą zastosowania zaleceń z kontroli, oceny, monitoringu i/lub ewaluacji LSR/LGD.

§2

Aktualizacja LSR może nastąpić na wniosek:

1. Rady LGD;
2. Komisji Rewizyjnej LGD;
3. Zarządu LGD;
4. grupy liczącej powyżej 10% wszystkich członków LGD.

§3

Organem LGD uprawnionym do aktualizacji LSR jest Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki”.

§4

Wniosek o aktualizację LSR składa się do Zarządu LGD.

§5

W terminie 30 dni Zarząd LGD przyjmuje stanowisko w sprawie zgłoszonego wniosku o aktualizację LSR oraz wyznacza datę Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki” zgodnie z zapisami Statutu.

§6

Projekt zmiany LSR musi zostać poddany konsultacjom społecznym poprzez zamieszczenie zmienianych części LSR wraz z uzasadnieniem na stronie internetowej LGD na co najmniej 14 dni przed planowanym terminem Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia.

Załącznik 2 Procedura monitoringu i ewaluacji

§1 Wprowadzenie

Warunkiem efektywnego wdrażania Strategii jest stworzenie procedur, które umożliwią obserwację efektów realizacji Strategii oraz pozwolą na ich ewentualną korektę. Prowadzenie takich działań umożliwi efektywne planowanie, okresową ocenę i aktualizację zapisów dokumentu, zgodnie ze zmieniającymi się warunkami społeczno-gospodarczymi i zdiagnozowanymi potrzebami społeczności lokalnej. Dokument obejmuje działania związane z bieżącym monitorowaniem realizacji Strategii oraz jej okresową ewaluacją.

§2 Definicje i skróty

W celu określenia zakresu prowadzonych badań, przyjęto następujące skróty i definicje:

- a. **Ewaluacja** – to obiektywna ocena działań na wszystkich etapach prac. Powinna dostarczać rzetelnych i przydatnych informacji pozwalając wykorzystać zdobytą w ten sposób wiedzę w procesie decyzyjnym. Ewaluacja to działania prowadzone okresowo. Ewaluacja ma służyć do weryfikacji sposobu wdrażania LSR.
- b. **Monitoring** – to regularne jakościowe i ilościowe pomiary lub obserwacje zjawisk. Zgromadzone dane umożliwiają podjęcie działań w kierunku osiągnięcia założonych celów. Monitoring to działanie bieżące, uwzględnione w zapisach Strategii, pozwalające ją realizować.
- c. **Procedura** – określona reguła postępowania.
- d. **Raport z ewaluacji Strategii** – Raport z ewaluacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.
- e. **Raport z monitoringu Strategii** – Raport z monitoringu Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.
- f. **Strategia** – Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.
- g. **Strona internetowa** – strona internetowa Lokalnej Grupy Działania.

§3 Opis procedury monitoringu

1. Monitoring LSR prowadzony jest na bieżąco.
2. Organem uprawnionym do realizacji procedury monitoringu jest Zarząd LGD, chyba że dokonano delegowania tych zadań na inny organ LGD/pracowników Biura Zarządu.
3. Monitoring przeprowadza się na podstawie: sprawozdań beneficjentów, ankiet beneficjentów, anonimowych badań ankietowych, rejestrów danych prowadzonych przez LGD, w tym rejestrów ogłoszonych konkursów oraz licznika odwiedzin strony internetowej na podstawie danych uzyskanych od jej administratora.
4. Monitoring obejmuje:
 - a. Zebranie danych na temat: wskaźników realizacji LSR, harmonogramu ogłaszanych konkursów, budżetu LGD, liczby osób odwiedzających stronę internetową, pracowników Biura LGD oraz funkcjonowania Biura Zarządu.
 - b. Ocenę zebranych informacji w stosunku do założonych wartości.
 - c. Opracowanie Raportów z monitoringu Strategii w okresach półrocznych, zawierających podsumowanie danych wraz z wygenerowanymi wnioskami dotyczącymi wpływu podejmowanych działań na realizację założeń Strategii.
5. Monitoring prowadzony będzie w oparciu o następujące zasady: cykliczność obserwacji, ujednoczenie metod pomiaru i obserwacji, unifikacja interpretacji wyników.

§4 Opis procedury ewaluacji

1. Organem uprawnionym do realizacji procedury ewaluacji jest Zarząd LGD chyba, że dokonano delegowania tych zadań na inny organ LGD/pracowników Biura Zarządu.
2. Do skoordynowania i wykonania prac związanych z ewaluacją Strategii powołuje się Zespół ds. Ewaluacji Strategii, liczący co najmniej 3 osoby. Zarząd wskaże Przewodniczącego Zespołu, który kierować będzie jego pracami.
3. Zarząd LGD może zlecić wykonanie ewaluacji podmiotom zewnętrznym.
4. Ewaluacja będzie prowadzona:
 - a. Corocznie w latach 2016–2022, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego i dotyczyć będzie: oceny działalności LGD, pracowników i funkcjonowania Biura; skuteczności promocji i aktywizacji społeczności lokalnej; harmonogramu rzeczowo-finansowego LSR.
 - b. W okresie dwuletnim w zakresie stopnia realizacji celów LSR – stopnia realizacji wskaźników.
 - c. W roku 2019 – ewaluacja *mid-term*, w roku 2023 – ewaluacja *ex-post* (wykonana na dzień 31 marca) w zakresie oceny działalności LGD, pracowników i funkcjonowania Biura; skuteczności promocji i aktywizacji społeczności lokalnej; stopnia realizacji celów LSR (stopienia realizacji wskaźników); harmonogramu rzeczowo-finansowego LSR oraz budżetu LSR.
5. Ewaluację przeprowadza się w oparciu o: badania ankietowe, opinie mieszkańców, wywiady grupowe/indywidualne, w tym wywiady IT, badania ankietowe, rejestry danych LGD, dane własne LGD.
6. Raport z ewaluacji Strategii obejmuje przede wszystkim:
 - a. Ocenę funkcjonowania LGD, w tym: działalność Zarządu, działalność Komisji Rewizyjnej, sprawność przeprowadzania naborów, wizerunek LGD wśród mieszkańców obszaru, działalność informacyjną, promocyjną oraz edukacyjną, procedury związane z wyborem przedsięwzięć oraz kompetencje pracowników.
 - b. Ocenę stopnia wdrażania celów LSR, w tym stopnia osiągnięcia wskaźników.
 - c. Podsumowanie działalności LGD w badanym okresie, wnioski i rekomendacje.
7. Ewaluacja prowadzona będzie w oparciu o kryteria ewaluacji, tj.: trafności, efektywności i wydajności, skuteczności, trwałości, użyteczności.
8. Zatwierdzenia Raportu z ewaluacji Strategii dokonuje się uchwałą Walnego Zebrania Członków.

Załącznik 3 Plan działania.

Tabela 10. Plan działania

CEL OGÓLNY 1 "Kraina Rawki" mieszkańcami silna	Lata	2016–2018			2019–2021			2022–2023			RAZEM 2016–2023		Program	Poddziałanie/ zakres Programu
	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie(zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (zł)		
Cel szczegółowy 1.1 Zintegrowana i aktywna społeczność obszaru LGD "Kraina Rawki"														
1.1.1 Budowa nowych lub przebudowa mająca na celu podniesienie standardu istniejących ogólnodostępnych miejsc kulturalno-integracyjnych.	Liczba nowo wybudowanych lub przebudowanych ogólnodostępnych miejsc kulturalno-integracyjnych.	10 szt.	50	450 888	10 szt.	100	433 888	-	-	-	20 szt.	884 776	PROW	Realizacja LSR
1.1.2 Budowa ogólnodostępnych miejsc rekreacji dla dzieci i dorosłych	Liczba wybudowanych ogólnodostępnych miejsc rekreacji dla dzieci i dorosłych.	13 szt.	46	613 000	15 szt.	100	624 664	-	-	-	28 szt.	1 237 664	PROW	Realizacja LSR
1.1.3 Stworzenie ofert spędzania wolnego czasu i podnoszenia kompetencji dla osób do 25 roku życia i osób w wieku 50+.	Liczba stworzonych ofert spędzania wolnego czasu i podnoszenia kompetencji dla osób do 25 roku życia i osób w wieku 50+.	3 szt.	37	100 000	5 szt.	100	131 664	-	-	-	8 szt.	231 664	PROW	Realizacja LSR

1.1.4.Organizacja wydarzeń integrujących mieszkańców i rozwijających ich pasje	Liczba wydarzeń integrujących mieszkańców i rozwijających ich pasje.	-	-	-	1 szt.	100	45 000	-	-	-	1 szt.	45 000	PROW	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 1.1				1 163 888			1 235 216			-		2 399 104		
Razem cel ogólny 1				1 163 888			1 235 216			-		2 399 104		

CEL OGÓLNY 2 Obszar LGD „Kraina Rawki” atrakcyjny dla inwestorów.	Lata	2016–2018			2019–2021			2022–2023			RAZEM 2016–2023		Program	Poddziałanie/ zakres Programu
	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie(zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (zł)		
Cel szczegółowy 2.1 Mieszkańcy „Krainy Rawki” napędzają gospodarkę regionu.														
2.1.1 Organizacja doradztwa prowadzonego przez ekspertów z zakresu pozyskiwania funduszy z budżetu LGD na podjęcie działalności gospodarczej.	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa w wyniku udzielonego doradztwa.	3 szt.	38	210 000	3 szt.	75	210 000	2 szt.	100	140 000	8 szt.	560 000	PROW	Realizacja LSR
2.1.2 Organizacja doradztwa prowadzonego przez ekspertów z zakresu pozyskiwania funduszy z budżetu LGD na rozwój działalności gospodarczej.	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa w wyniku udzielonego doradztwa.	2 szt.	25	600 000	4 szt.	75	1 200 000	2 szt.	100	600 000	8 szt.	2 400 000	PROW	Realizacja LSR
2.1.7. Kreator przedsiębiorczości	Liczba zrealizowanych projektów współpracy międzynarodowej	1 szt.	100	300 000	-	-	-	-	-	-	1 szt.	300 000	PROW	Współpraca

Razem cel szczegółowy 2.1		1 110 000		1 410 000		740 000		3 260 000	
Razem cel ogólny 2		1 110 000		1 410 000		740 000		3 260 000	

CEL OGÓLNY 3 LGD „Kraina Rawki” turystyczną marką regionu.	Lata	2016–2018			2019–2021			2022–2023			RAZEM 2016–2023		Program	Poddziałanie/ zakres Programu
	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie(zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (zł)		
Cel szczegółowy 3.1 Wzrost kompetencji turystycznych mieszkańców obszaru LGD „Kraina Rawki”														
3.1.1 Podejmowanie lub rozwój działalności mających na celu świadczenie usług noclegowych w tym podejmowanie działalności przez osoby z grup defaworyzowanych.	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego lub rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa mających na celu świadczenie usług noclegowych w tym liczba podjętych działalności przez osoby z grup defaworyzowanych	4 szt.	100	540 000	-	-	-	-	-	-	4 szt.	540 000	PROW	Realizacja LSR
3.1.2 Budowa infrastruktury turystycznej.	Liczba operacji polegających na budowie	-	-	-	2 szt	100	95 000	-	-	-	2 szt.	95 000	PROW	Realizacja LSR

	infrastruktury turystycznej.													
3.1.3 Organizacja szkoleń z zakresu podniesienia wiedzy mieszkańców nt. działalności w sferze turystyki.	Liczba przeprowadzonych szkoleń.	1 szt.	100	5 000	-	-	-	-	-	-	1 szt.	5 000	PROW	Aktywizacja
3.1.4. Realizacja przedsięwzięć mających na celu renowację i promocję zabytków.	Liczba przedsięwzięć mających na celu renowację i promocję zabytków.	2 szt.	50	70 000	2 szt.	100	350 000	-	-	-	4 szt.	420 000	PROW	Realizacja LSR
3.1.5. Budowa obiektów pełniących funkcję lokalnych muzeów.	Liczba powstałych obiektów pełniących funkcję lokalnych muzeów.	1 szt.	50	50 000	1 szt.	100	40 000	-	-	-	2 szt.	90 000	PROW	Realizacja LSR
3.1.6. Realizacja operacji mających na celu promocję obszaru.	Liczba operacji mających na celu promocję obszaru.	9 szt.	50	272 000	8 szt.	89	213 896	1 szt.	100	10 000	18 szt.	495 896	PROW	Realizacja LSR
3.1.7. „Rawka Blues”	Liczba zrealizowanych inwestycyjnych projektów współpracy	-	-	-	-	-	-	1 szt.	100	50 000	1 szt.	50 000	PROW	Współpraca
Razem cel szczegółowy 3.1				937 000			698 896			60 000		1 695 896		
Razem cel ogólny 3				937 000			698 896			60 000		1 695 896		
Razem LSR				3 210 888			3 344 112			800 000		7 355 000		
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania PROW													Realizacja LSR	% budżetu poddziałania Realizacja LSR
												3 500 000	50	

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik 4 Budżet LSR

Tabela 11. Budżet

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (PLN)					
	PROW	RPO		PO RYBY	Fundusz wiodący	Razem EFSI
		EFS	EFRR			
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	7 000 000					7 000 000
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	140 000					140 000
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	1 625 000					1 625 000
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	25 000					25 000
Razem	8 790 000					8 790 000

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 12. Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014–2020

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	4 454 100	2 545 900		7 000 000
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	-		-	-
Razem	4 454 100	2 545 900	-	7 000 000

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 13. Plan wydatków w ramach kosztów bieżących i aktywizacji

	Przykładowe działania	Razem (zł)
Koszty bieżące	Wynagrodzenia pracowników, czynsz, utrzymanie strony internetowej, usługi telekomunikacyjne, delegacje, art. biurowe, materiały i działania promocyjne.	1 597 650,00
Aktywizacja	Doradztwo świadczone przez ekspertów (21 szt.)	20 000,00
	Szkolenie z zakresu podniesienia wiedzy mieszkańców nt. działalności w sferze turystyki (1 szt.)	5 000,00
	Szkolenia dla pracowników biura (11 szt.)	14 850,00
	Szkolenia dla członków Rady (6 szt.)	12 500,00
Razem aktywizacja		52 350,00
Razem koszty bieżące i aktywizacja		1 650 000,00

Załącznik 5 Plan komunikacji

Cele ogólne działań informacyjno-promocyjnych.

Celem ogólnym Planu Komunikacji LGD ze społecznością lokalną jest wspieranie realizacji celów LSR poprzez zachęcenie potencjalnych beneficjentów i mieszkańców obszaru LGD do korzystania ze środków wsparcia na rzecz realizacji lokalnej strategii rozwoju kierowanego przez społeczność wskazanego w PROW 2014-2020 oraz upowszechnianie efektów wykorzystania funduszy unijnych kierowanych na obszar LSR.

Cele szczegółowe działań informacyjno-promocyjnych.

Działania informacyjno-promocyjne spójne są ze Strategią komunikacji PROW 2014-2020. Celami szczegółowymi Planu komunikacji są:

- 1) Informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz doradztwo w procesie realizacji projektów.
- 2) Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej z uwzględnieniem jej trójsektorowości.
- 3) Budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o już zrealizowanych w ramach lokalnej strategii projektach i bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji, pozyskanie informacji od lokalnej społeczności o skuteczności środków przekazu i działań komunikacyjnych oraz kierunkach realizacji LSR.

Powyższe cele zostaną osiągnięte poprzez intensywne, różnorodne i długofalowe działania informacyjno-promocyjne, których ważnym elementem będą kampanie:

- promocyjno – wizerunkowe, medialne, skierowane do ogółu społeczeństwa oraz dotychczasowych i potencjalnych Beneficjentów,
- informacyjne – adresowane do konkretnych grup potencjalnych Beneficjentów, uprawnionych do korzystania ze środków Unii Europejskiej.

Działania komunikacyjne oraz odpowiadające im środki przekazu uwzględniające różnorodne rozwiązania komunikacyjne.

Dla beneficjentów, potencjalnych beneficjentów oraz pozostałych grup docelowych, zaplanowano następujące działania informacyjno-promocyjne:

1. spotkania informacyjne (m.in.: szkolenia z zakresu pozyskiwania środków zewnętrznych, konferencje, seminaria, warsztaty);
2. publikacja i dystrybucja materiałów informacyjnych i promocyjnych (m.in.: foldery, ulotki, newsletter);
3. udział w targach, wystawach, imprezach masowych i inne spotkania o zasięgu międzynarodowym, krajowym, regionalnym i lokalnym;
4. strona internetowa (prowadzenie strony internetowej LGD zawierającej m.in.: informacje o naborach wniosków, kryteria wyboru, dokumenty programowe, bieżące informacje o prowadzonych działaniach) oraz promocja na portalach społecznościowych;
5. promocja i informacja w środkach masowego przekazu (kampanie telewizyjne/radiowe/prasowe);

6. opracowanie jednolitego systemu wizualizacji indywidualnej LGD poprzez opracowanie logotypu wraz z księgą wizualizacji oraz zakup narzędzi promocji typu: roll up, bannery, namiot, długopisy, smycze, torby reklamowe, teczki, opatrzonych logo LGD oraz UE.

Treść komunikatów dostosowana będzie do prowadzonych działań promocyjnych:

- informacyjne – tj. treści pozbawione emocji, czyli czysto fachowe i informacyjne – narzędzia: biuletyn, ulotki, dokumenty programowe,
- wizerunkowe – reklama na materiałach promocyjnych spójna z Systemem Identyfikacji Wizualnej, promująca styl, elegancję i profesjonalizm,
- perswazyjne – wszelkie reklamy w telewizji lokalnej, radiowe, prasowe, na plakatach, na autobusach, portalach społecznościowych.

Zakładane wskaźniki w oparciu o planowany budżet działań komunikacyjnych (finansowanych w ramach poddziałania „Koszty bieżące i aktywizacja”) oraz planowane efekty działań komunikacyjnych.

Tabela 14. Plan komunikacji

Cel działań komunikacyjnych	Działania i środki przekazu/wskaźniki/ Sposób dotarcia do grupy docelowej/defaworyzowanej	Grupa docelowa/ defaworyzowana działań komunikacyjnych	Efekty działań komunikacyjnych
Poinformowanie o rozpoczęciu realizacji LSR, planowanych działaniach i możliwościach dofinansowania	<ul style="list-style-type: none"> - Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej oraz w sołectwach na obszarze LGD. - Artykuły w prasie lokalnej. - Artykuły na stronie internetowej LGD, stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD, profilu LGD na portalu społecznościowym. - Kontakt z grupami docelowymi za pośrednictwem profilu LGD na portalu społecznościowym, rozmowy telefoniczne. - Otwarte spotkanie informacyjne na obszarze LGD. - Spotkanie dla grup defaworyzowanych. - Kartka od sołtysa 	Mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), grupy defaworyzowane– osoby do 25. roku życia oraz osoby w wieku 50+	<ul style="list-style-type: none"> - Wzrost wiedzy grup docelowych na temat założeń LSR, - wzrost wiedzy grup docelowych na temat możliwości pozyskania środków na realizację projektów, przygotowanie się do ogłaszanych konkursów.
Podsumowanie dotychczas zrealizowanych działań oraz przedstawienie działań planowanych	<ul style="list-style-type: none"> - Artykuły w prasie lokalnej. - Artykuły na stronie internetowej LGD, stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD, profilu LGD na portalu społecznościowym. - Kontakt z grupami docelowymi za pośrednictwem profilu LGD na portalu społecznościowym, rozmowy telefoniczne. - Spotkanie dla grup defaworyzowanych. 	Mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), grupy defaworyzowane– osoby do 25. roku życia oraz osoby w wieku 50+	<ul style="list-style-type: none"> - Podnoszenie wiedzy w zakresie realizacji projektów oraz planowanych dalszych działań, - poprawa funkcjonowania LGD dzięki informacjom zwrotnym, - kontrola, sprawniejsze i efektywniejsze, adekwatne do potrzeb grup docelowych, w tym defaworyzowanych, wdrażanie LSR poprzez uzyskanie informacji zwrotnych, - dostosowane do potrzeb prowadzenia działań informacyjnych.
Podsumowanie realizacji LSR	<ul style="list-style-type: none"> - Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej. - Artykuły na stronie internetowej LGD, stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD, profilu LGD na portalu społecznościowym. - Spotkanie informacyjne dla potencjalnych beneficjentów (grupy docelowej) konkursu w każdej gminie LGD. - Kontakt z grupami docelowymi za pośrednictwem profilu LGD 	Mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), grupy defaworyzowane– osoby do 25. roku życia oraz osoby w wieku 50+	<ul style="list-style-type: none"> - Wzrost świadomości grup docelowych na temat wdrożonej LSR, - poznanie opinii wszystkich grup na temat poprawnej realizacji LSR oraz działalności LGD.

	<p>na portalu społecznościowym, rozmowy telefoniczne.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Spotkanie dla grup defaworyzowanych 		
Poinformowanie o planowanym konkursie	<ul style="list-style-type: none"> - Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej. - Artykuły w prasie lokalnej. - Artykuły na stronie internetowej LGD, stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD, profilu LGD na portalu społecznościowym. - Spotkanie informacyjne dla potencjalnych beneficjentów (grupy docelowej) konkursu w każdej gminie LGD. - Ulotka informacyjna dystrybuowana na obszarze LGD. - Kontakt z grupami docelowymi poprzez rozmowy telefoniczne. 	<p>Mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), grupy defaworyzowane – osoby do 25. roku życia oraz osoby w wieku 50+</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Przygotowanie grup docelowych, w tym defaworyzowanych do realizacji planowanych operacji, - przygotowanie LGD do efektywniejszego planowania kolejnych konkursów i prowadzenia niezbędnych działań informacyjno-edukacyjnych, - zweryfikowanie stosowanych metod komunikacji.
Poinformowanie o wynikach konkursu	<ul style="list-style-type: none"> - Artykuły w prasie lokalnej. - Informacja na stronie internetowej LGD, stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD, profilu LGD na portalu społecznościowym. 	<p>Wnioskodawcy, mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), grupy defaworyzowane – osoby do 25. roku życia oraz osoby w wieku 50+</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Przygotowanie grup docelowych, w tym defaworyzowanych, do realizacji planowanych operacji, - przygotowanie LGD do efektywniejszego planowania kolejnych konkursów i prowadzenia niezbędnych działań informacyjno-edukacyjnych, - zweryfikowanie stosowanych metod komunikacji.
Poinformowanie o planowanych i dokonanych zmianach	<ul style="list-style-type: none"> - Artykuły w prasie lokalnej. - Informacja na stronie internetowej LGD, stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD, profilu LGD na portalu społecznościowym. 	<p>Mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), studenci i absolwenci do 29. roku życia, grupy defaworyzowane – osoby do 25. roku życia oraz osoby w wieku 50+</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Aktualizacja dokumentu dostosowana do potrzeb grup docelowych, - poznanie aktualnych potrzeb i problemów, - dostosowanie elementów LSR do bieżącej sytuacji społeczno-gospodarczej grup docelowych.

Tabela15. Metody komunikacji planowane do wykonania na różnych etapach wdrażania LSR.

Metody komunikacji	Osiągany wskaźnik	ETAP/cel/budżet/wartość wskaźnika					
		2016 – Rozpoczęcie realizacji LSR	Raz w roku w latach 2017–2022	2022–2023 Zakończenie realizacji LSR	Przed każdym konkuresem	Po każdym konkursie	Przy zmianie zapisów LSR i dokumentów powiązanych
Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej	Liczba instytucji, w których umieszczono ogłoszenie	18		14	14	-	-
Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w sołectwach obszaru LGD	Liczba sołectw, w których umieszczono ogłoszenie	175	-	-	-	-	-
Artykuły w prasie lokalnej	Liczba artykułów	4	5	4	4	-	-
Artykuły na stronie internetowej LGD	Liczba wejść na stronę internetową z artykułem	768	384	768	384	384	384
Artykuły na stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD	Liczba zamieszczonych artykułów	7	7	7	7	7	7
Artykuły na profilu LGD i na portalu społecznościowym	Liczba osób, które zobaczyły artykuł	77	77	77	77	77	77
Spotkanie informacyjne dla potencjalnych beneficjentów (grupy docelowej) konkursu w każdej gminie LGD	Liczba osób, które wzięły udział w spotkaniach	-	-	-	77	-	-
Ulotka informacyjna dystrybuowana na obszarze LGD	Ilość rozdysponowanych ulotek	1000	-	-	-	-	-
Bezpłatny biuletyn LGD w wersji papierowej i elektronicznej	Liczba wydanych numerów biuletynów	1	12	1	-	-	-
Kontakt poprzez profil LGD na portalu społecznościowym	Liczba osób	77	77	-	-	-	-
Kontakt poprzez rozmowę telefoniczną.	Liczba osób	77	77	-	77	-	-
Spotkanie dla grup defaworyzowanych określonych w LSR	Liczba spotkań	1	1	1	-	-	-
Spotkanie informacyjne otwarte na obszarze LGD	Liczba spotkań	1		1			

Źródło: Opracowanie własne

Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu Planowana ewaluacja Planu Komunikacji oraz sprawozdawczość z prowadzonych działań informacyjno-promocyjnych

LGD wdrażając LSR jest zobligowane do regularnego prowadzenia badań ewaluacyjnych i oceny skuteczności prowadzonych działań. W związku z tym będą publikowane na stronie LGD oraz gmin partnerskich informacje w formie zestawień rocznych i końcowych. Ocena realizacji poszczególnych działań będzie dokonywana w oparciu o wskaźniki szczegółowo opisane w Planie Komunikacji. Ocena realizacji Planu opierać będzie się na ocenie poszczególnych działań realizowanych w ramach Planu, dokonywanych na podstawie ankiet oraz wyznaczonych wskaźników oceny skuteczności zawartych w powyższej tabeli.

Opis wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych, sposobu ich wykorzystania w procesie realizacji LSR.

W planie komunikacji przewidziane są działania mające na celu pozyskanie informacji o funkcjonowaniu LGD i realizacji LSR. Dane będą zbierane w formie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie (np. dodatkowego przeszkolenia osób udzielających pomocy, np. w zakresie komunikacji interpersonalnej).

Dodatkowe informacje zbierane będą podczas działań informacyjnych o zasadach i efektach LSR skierowane do potencjalnych wnioskodawców oraz mieszkańców. Pozyskane w ten sposób informacje zostaną wykorzystane do aktualizacji LSR, procedur oraz ewentualnej zmiany funkcjonowania poszczególnych organów LGD czy biur. W sytuacji zaistnienia problemów z wdrażaniem LSR, a także potencjalnego pojawienia się sytuacji niesatysfakcjonującej akceptacji społecznej wdrożone zostaną następujące środki zaradcze:

Zagrożenie	Środki zaradcze
Duża liczba gmin zaangażowanych w działania informacyjno-promocyjne, co może prowadzić do trudności w komunikacji.	Wprowadzenie jasnych zasad podziału pomiędzy działaniami typowo promocyjnymi, a informacyjnymi.
Brak zaufania do instytucji zajmującej się funduszami i przekonanie o ich niedostępności.	Bezpośrednie kontakty mieszkańców z LGD, szkolenia dla beneficjentów, działania promocyjne.
Wykorzystywanie kwestii funduszy do celów politycznych.	Kontrola LGD i gmin zaangażowanych w LSR.
Brak zrozumienia przekazu przez mieszkańców, beneficjentów i potencjalnych beneficjentów.	Formułowanie komunikatów w sposób spójny i przejrzysty.

Źródło: Opracowanie własne

Wyniki działań realizowanych w ramach planu komunikacji będą upubliczniane za pomocą internetowych środków przekazu. Raporty i zestawienia będą na bieżąco pojawiały się na stronie internetowej LGD jak również na stronach poszczególnych gmin.